

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaava

Luonnosvaiheen lausunnot, mielipiteet ja vastineet

Yhdistykset

HL/464/03.00.00/2023

Kanta-Hämeen maakuntahallitus 15.6.2026

Sisällysluettelo

Yhdistykset	2
Antti Peltovuoren säätiö.....	2
Kuittilan osakaskunta	3
Metsänhoitoyhdistys Etelä-Suomi	5
Renkajärven suojeluyhdistys.....	7
Loppi-seura ry.....	11
Suomen Ampumaurheiluliitto, Ampumaratojen ympäristölupahanke	13
Renko-seura ry	15
Mallinkaistenjärven suojeluyhdistys ry	15
Humppilan kulmakunnat ry	16
Mallinkaisten kyläyhdistys ry	17
Joentaan kyläyhdistys ry	19
Sotkajärviyhdistys ry.....	20
Hämeen Yrittäjät ry.....	22
Luontoylänkö 2030 -hanke	26
Koijärven alueen kylät ry.....	26
Hämeen Kylät ry	27

Hämeenlinnan Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö r.y.....	28
Metsästysseura Halli ry.....	29
Alajärven ja Takajärven suojeluyhdistys ry.....	29
Läyliäisten kyläyhdistys ry.....	42
MTK Häme ry	43
Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari	45
Kaloisten kyläyhdistys ry	47
Vanajavesisäätiö, Hämeen Virkistysalueyhdistys	48
Renkajärven suojeluyhdistys.....	52
BirdLife Kanta-Häme ry, Birdlife Suomi ry	56
Etelä-Hämeen Luonnonsuojelupiiri.....	60
Renkajärven Kalastusyhdistys	80
Hämeen kauppakamari	81
Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry.....	85

Yhdistykset

Antti Peltovuoren säätiö	Vastine
<p>Antti Peltovuoren säätiö omistaa Kärpänojan tilan Lopen kunnan Topenon kylässä. Tila sijaitsee Kaakkomäen länsipuolella. Mäki on valtaosin Kärpänojan tilan mailla. Pääosa tilaa on 54-tien eteläpuolella. Tien pohjoispuolella on tilasta noin 60 hehtaaria. Nyt valmisteltavassa 1. vaihemaakuntakaavassa on tilan kohdalla yksi uusi merkintä. Jo olevassa Maakuntakaavassa 2040 on Kärpänojan mailla yksi merkintä.</p>	<p>Kiitämme mielipiteestä ja merkitsemme mainitut huomiot tiedoksi.</p> <p>Mikäli tuulivoima-alue lähtisi tulevaisuudessa toteutumaan, tulisi</p>

<p>Antti Peltovuoren säätiön hallitus tarkasteli Maakuntakaavaa 2024 ja 1. vaihemaakuntakaavan luonnosta kokouksessaan 13.1.2026 ja päätti antaa asiasta seuraavan lausunnon:</p> <p>Arvokas geologinen muodostuma numero 154</p> <p>Maakuntakaavassa 2024 koskee Kärpänojan tilaa arvokas geologinen muodostuma 154. Kaakkomäki on osa merkinnän osoittamaa aluetta. Kaakkomäen lakialue ja länsirinne ovat säätiön mailla. Merkinnällä 'osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjualueita, kallioalueita ja moreenimuodostumia'. Tämä luonnehdinta kuvaa aluetta hyvin. Säätiön metsätalous on alueen erityisluonteen mukaista.</p> <p>Tuulivoimaloiden alue numero 1130</p> <p>Kanta-Hämeen maakuntakaavan 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa oleva Pappilanläänin tuulivoimaloiden alue on osaksi Kärpänojan mailla, noin sadan hehtaarin verran. Suurin osa rajautuu Kärpänojan tilaan. Alue on tuulivoiman tuotannon kannalta hyvä. Se on kauttaaltaan suomalaisittain korkeaa ylänkömaata.</p> <p>Antti Peltovuoren säätiö kannattaa tuulivoiman lisäämistä. Säätiö ei kuitenkaan voi suositella sitä juuri tälle seudulle. Alue on osa lounaisen ja eteläisen Suomen harjannemaaston ydintä. Se on luonteeltaan ja luonnoltaan ainutlaatuinen. Siitä on osoituksena muun muassa yllä mainittu maakuntakaavan merkintä 'arvokas geologinen muodostuma'. Pysyviä maisemaan vaikuttavat muutokset ovat peruuttamattomia. Lisäksi alueella tai sen läheisyydessä on asutusta.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on yhdeksän tuulivoimaloiden aluetta. Mikäli yksi niistä, Lopen Pappilanlääni, jätetään pois, vastaava energiamäärä voidaan tuottaa maakunnan muilla alueilla ilman kohtuuttomia ja jopa peruuttamattomia haittoja ympäristölle ja ihmisille.</p>	<p>voimaloiden sijaintipaikkojen suunnittelussa varmistaa, ettei ge-alueelle aiheudu haittaa. Myös ampumaradan toimintaedellytysten tulee säilyä.</p> <p>Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia jatketaan ja tarkennetaan kaavaehdotuksessa.</p>
--	--

<h2>Kuittilan osakaskunta</h2>	<p>Vastine</p>
<p>Kuittilan kylän halkova Hämeen Härkätie on ikaikainen kulkuväylä rannikolta sisämaahan Hämeeseen, linnan asti. Kuittilan kylän asutuksen historia on pitkä, ja sitä kautta sen kulttuurimaisema on</p>	<p>Kiitämme mielipiteestä.</p>

muotoutunut vuosisatojen saatossa. Kylä on edelleen elinvoimainen, kesällä sen asukasluku moninkertaistuu vapaa-ajan asujien myötä. Vakinaisen ja vapaa-ajan asutuksen houkutusena ovat perinteikkään kulttuuriympäristön lisäksi Renkajoki monine järvimäisine laajentumiseen sekä rauhallinen maalaismaisema. Kylän peltoaukeat, niityt, metsät, suot ja rantakaistaleet tarjoavat monimuotoiselle kasvistolle ja eläimistölle luonnollisen elinympäristön.

Maakuntakaavan on turvattava kylän elinvoimaisuus, asumismukavuus, maisemalliset ja kulttuuriset arvot sekä luonnon monimuotoisuus. Häme ei ole pelkästään asumiskeskusten, kuten kaupunkien keskustojen maakunta. Häme on elinvoimainen yhdistelmä asumaton luontoa, kyläasumista ja kaupunkimaista asumista. - Maakuntakaavan tavoite on turvata tämä. Nykyinen etäyökulttuuri on muuttanut myös maaseudulla asumista.

Kaikkiaan kaavoitustavoitteista Kuittilan kannalta voidaan nostaa esiin terveellinen ja turvallinen elinympäristö sekä elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat.

Kuittilan kannalta kylän raitin tunnistaminen kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi rakennuskohteeksi on tärkeää. Kylänraitti ei ole pitkä, mutta se on iso osa hämäläistä maisemaa. Hämeen Härkätie on luonnoksessa nostettu kulttuurihistoriallisista syistä. Hyvä näin, mutta sillä on myös tunnistettu olleen nk. talvitie, jolle on syytä antaa samaa painoarvoa.

Elinvoimaisuuden kannalta oleellinen on mm. asumisviihtyvyys. Vanhaan maaseutumaisemaan eivät kuulu maisemasta erottuvat teollisuusrakennukset tai pilvenpiirtäjät kuten jättikorkeat tuulivoimalaitokset tai näiden mukana tuomat asumishalukkuuteen vaikuttavat haittatekijät kuten häikäisyvaikutukset, jatkuvat huminat tai yöllinen valoshow. Niinimäen alueen tuulivoima-alue tuo kaikki nämä haittavaikutukset Kuittilan kylän alueelle ja sen asujille. - Ehdotus on poistaa Niinimäen tuulivoima-alue kaavaluonnoksesta sen merkittävien haittavaikutusten takia, jotka ovat yksityiskohtaisesti lueteltu ja esitetty aiemmissa lukuisissa kommentointi- ja lausumisyhteyksissä ja jotka ovat kaavan laatijoiden saatavissa.

Hämeen järviylänkö on Etelä-Suomen merkittävin yhtenäinen metsämantere, jonka arvostus ja suojeleminen on koko maan ja Hämeen tavoite. Sen yhtenäisyyden ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää. Luonnon ydinalueiden läheisyyteen suunnitellut teolliset tai laajat infrastruktuurihankkeet ovat ristiriitaisia luonnon monimuotoisuuden ja erämaaluonnon säilyttämisen kanssa. Nykyään yleistä tietoa on esim. tuulimyllyjen haitallinen vaikutus eläimistöön.

Suomessa ja luonnollisesti Hämeessä puhdas vesi ja sen riittävyys ovat olleet itsestäänselvyksiä. Kaavan pitää varmistaa puhtaan veden saatavuus ja riittävyys. Euroopassa, etenkin Irlannissa, jossa

Kuittilan kylänraitin hyvin säilynyt miljöö on tunnistettu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetun ympäristön kohteeksi (rky) osana Hämeen Härkätietä. Lisäksi Kuittilan kylä on tunnistettu laajemmalla alueella maakunnallisesti merkittäväksi rakennetun ympäristön kohteeksi.

Vaihemaakuntakaavassa käsitellään maakunnan historiallisia teitä. Kaavaluonnoksessa on mukana keskiajalta periytyvät kesätiet, luonnollisesti myös Hämeen Härkätie, ja kaavaehdotuksessa on tarkoitus huomioida myös vakiintuneet keskiaikaiset talvitiet.

Niinimäelle suunnitellun tuulivoima-alue toisi toteutuessaan alueella aiemmasta poikkeavan kokoluokkaa edustavaa rakentamista. Voimaloiden näkyvyys Kuittilan kylälle olisi todennäköisesti melko rajoittunutta.

Hämeen järviylängön ja muiden laajojen keskeisten ekologisten alueiden säilymisen edistämiseksi vaihemaakuntakaavassa esitetään uutta merkintää ekologisen verkoston ydinalueista.

Datakeskusten vedenkäyttö selvitetään rakennushankekohtaisesti ja siihen voidaan vaikuttaa maakuntakaavalla hyvin rajallisesti.

<p>datakeskukset ovat olleet merkittävä teollisuudenala, huolena on energian riittävyyden ja sen kustannusten lisäksi vesi. Suuret ja lukuisat datakeskukset käyttävät jättimäiset määrät energiaa toimintaansa ja vettä jäähdytykseen. Saastuttavien ja ongelmajätteen lähteenä olevien teollisuushankkeiden sijoittamisessa maakuntakaavalla on iso vastuu ympäristölupia vaativien kuntien ohella.</p>	
<p>Vetyinvestointien suhteen on syytä olla varovainen. Ne vaikuttavat poliittisissa puheissa houkuttelevilta, mutta niiden kuten myös datakeskusten suhteen tehtävä vielä paljon kokonaisuhyötyanalyysjä, etenkin suhteessa luonnonvarojen käyttöön, maan arvoon ja käyttöön. Vetyputkien ja vedyn tuotantoon vaadittavan sähkövoiman siirtoon tarvittavien maa-alojen arvo vaikuttaa liian monen hämäläisen talouteen. Hämäläisten talouteen vaikuttaa myös asuinkiinteistöjen arvon aleneminen väärin sijoitettujen teollisuusinvestointien suhteen. Vakituisten ja vapaa-ajan asuntojen arvot alenevat mitä lähempänä ne sijaitsevat esim. tuulivoima-alueita tai massiivisia siirtolinjoja.</p> <p>Maakuntakaavan tavoite on varmistaa Hämeen elinvoimaisuus, ei näivettä sitä! Häme on sen asujaimisto, luonto, kulttuuri ja taloudelliset resurssit. Hämäläisyys pohjaa näihin.</p>	<p>Vetyteollisuus on vielä muotoutumassa oleva ala, eikä kaikkia todellisia vaikutuksia ole mahdollista vielä tietää. Maakuntakaavalla pyritään mahdollistamaan maakuntaa hyödyttävien vetyinvestointien toteutuminen ottaen samanaikaisesti huomioon mahdollisten haittavaikutusten lieventämisen.</p> <p>Maakuntakaavalla pyritään löytämään tasapainoisia ratkaisuja toistensa kanssa ristiriitaisten maankäytön muotojen kanssa niin, että kokonaisuus on maakunnan etua ja elinvoimaa hyödyttävä.</p>

<h2>Metsänhoitoyhdistys Etelä-Suomi</h2>	<h2>Vastine</h2>
<p>Metsänhoitoyhdistys Etelä-Suomi on tutustunut aineistoon ja esittää yhdistyksen lausuntona seuraavaa:</p> <p>Kaava on maakuntakaavalle sopivan tarkka. Kaava on tasapainoisesti valmisteltu.</p> <p>Kaasuverkon yhteistarve: Kartalla täytyy erottaa merkinnöillä jo Gasgridin suunnittelema verkko ja kaavan laadinnan yhteydessä hahmoteltu karkea linjaus. Ilman erittelyä voi tulla sekaannusta.</p> <p>Ekologisen verkoston ydinalue: Määräyksessä todetaan, että ”Merkintä ei estä alueen maa- ja metsätalouskäyttöä tai käyttöä haja-asutusluonteiseen rakentamiseen tai loma-asumiseen.” Koska</p>	<p>Kiitämme lausunnosta. Kaasuverkon yhteystarvemerkintä ei ota kantaa siihen, mistä linja loppujen lopuksi tulisi kulkemaan. Kaavamerkintöjen epätasapaino kahden eri vaiheessa olevan kaasuverkkohankkeen välillä on tunnistettu ja asia huomioidaan kaavaehdotuksessa. Gasgridin YVA-vaiheessa olevan itä-länsi-suunteisen kaasuputkisuunnitelman reitti</p>

määräyksen eri ole tarkoitus rajoittaa verkoston nykyisin maa- ja metsätalousskäytössä olevien alueiden elinkeinotoimintaa, esitämme määräystä sallivuutta korostavaan muotoon: Alueen pääkäyttötarkoitus on maa- ja metsätalous ja siellä sallitaan haja-asutusluonteinen rakentaminen.

Kehittämissuositus: Maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää huomioita alueen merkitykseen ekologisen verkoston osana ja välttää luonnonympäristön pirstomista merkittävillä infra- ja rakennushankkeilla.

LT Logistiikka-alue: Hienoa, että maakuntakaavalla osoitetaan mahdollinen paikka raakapuuterminaalille. Sama alue tulisi kaavalla osoittaa myös energiapuun varastointiin ja hakettamiseen. Energiapuuterminaalista on pulaa Etelä-Suomessa.

tullaan merkitsemään kaavaehdotuksessa todennäköisesti ohjeellisena linjauksena.

Ekologisen verkoston ydinalue ei ole luonteeltaan pääkäyttötarkoitusta osoittava merkintä, vaan osa-aluemerkintä, jonka sisällä on käyttötarkoitukseltaan erilaisia alueita, myös suojelu- ja virkistysalueita. Ekologisen verkoston ydinaluumerkinnällä ei ole tarkoitus ohjata pääasiallista maankäyttöä, vaan pyrkiä huomiomaan alueiden tarkemmassa suunnittelussa viherverkoston ja sen välisten yhteyksien toiminnallisuuden säilyminen. Kaavamääräyksiä ja -suosituksia voidaan tarkentaa kaavaehdotuksessa.

Logistiikka-alueen kaavamerkintä ei estä sijoittamasta alueelle myös energiapuun varastointia ja hakettamista. Metsäkeskus on [Tiesit-hankkeessa](#) selvittänyt energiapuuterminaaliverkostoa. Energiapuuterminaaliselvityksessä laadittiin sekä valtakunnallinen että maakunnallinen tarkastelu bioterminaaliverkoston nykytilasta. Selvityksessä koottiin olennainen tieto merkittävistä metsäenergian käyttöpaikoista sekä bioterminaaliverkoston laajentamis- ja kehittämistarpeista. Verkostoa ei huoltovarmuussyistä esitetä kaavakartalla.

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto 1. vaihemaakuntakaavan luonnokseen.

1. Koiran on heilutettava häntää

Maakuntakaavoituksen rooli on suunnitella maankäyttöä yli kuntarajojen ja ohjata tarkempaa kaavoitusta maakunnan strategian kannalta oikeaan suuntaan. Nyt Hattulan Niinimäen tuulivoima-alue on piirretty luonnokseen sillä perusteella, että kaavoitusprosessi on ollut menossa Hattulan kunnassa. Hattulan valtuusto ei ole käsitellyt kaavaluonnosta, -ehdotusta eikä lopullista kaavaa. Maakuntakaavoituksen on osoitettava alueen paras mahdollinen käyttö maakunnallisen strategian kannalta, ei sen mukaan, mitä yksityinen hankekehittäjä on halunnut ehdottaa kaavoitustyössään.

Oikea toimintamalli on ottaa kyseinen tv-alue pois vaihemaakuntakaavasta ja jos kunta joskus vahvistaisi sinne tuulivoimakkaan, se merkitään sinne vain siinä laajuudessa, jonka kunta on sen silloin kaavoittanut – ei varustettuna yleisellä tv-merkinnällä. (Nyt kun vaihemaakuntakaava on vielä työn alla, kunta voi kaavoittaa ilman maakuntakaavaa max 9voimalaa ja vaihemaakuntakaavan voimaantulon jälkeen max 7 voimalaa.)

2. Luonnos on maakuntaohjelman vastainen

Tuore maakuntaohjelma lähtee maakunnan vahvuuksista ja niiden kehittämisestä. Se sovittaa hyvin yhteen uusiutuvan energian innovatiivisen kehittämisen ja siihen liittyvät investoinnit. Strategia on tehty nimenomaan niin, että uusiutuvan energian kehitys- ja investointitoiminta ei samanaikaisesti heikennä muita keskeisiä strategian kulmakiviä: hyvinvointia, vetovoimaista ympäristöä ja monimuotoista luontoa.

Maakuntaohjelma on selkeän tarkoituksellisesti luopunut tuulivoiman nostamisesta Kanta-Hämeen energiantuotantomuodoksi. Sen sijaan se nostaa esiin bioenergian, kiertotalouden sekä rakennetun ympäristön aurinkovoiman mahdollisuudet. Näin samalla mahdollistetaan maakunnan elinvoimalle ja pehmeälle vetovoimalle keskeisten matkailu- ja virkistyspalveluiden sekä monipaikkaisuuden voimakas kehitys – otetaan kaikki hyöty maakunnan loistavasta sijainnista, luonnonrauhasta ja luonnon ydinalueista.

Kiitämme mielipiteestä.

Niinimäen tuulivoima-alue on ollut yksi Kanta-Hämeen tuulivoimapotentiaalnin kartoitus -selvityksessä esiin nousseista potentiaalisista tuulivoima-alueista. Niinimäen tuulivoima-alueella edistävää toimija kiinnostui alueesta ko. selvityksen perusteella. Niinimäen alueen YVA- ja kaavaprosessien yhteydessä laadittavia selvityksiä ja vaikutusten arviointeja hyödynnetään maakuntakaavatyössä maakuntakaavan tarkkuudella.

Maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan aluekehityksen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelma on yksi maakunnan kehittämistä ja suunnittelua ohjaavista asiakirjoista, mutta maakuntaohjelma ei ohjaa suoraan maakuntakaavan laadintaa.

Maakuntaohjelmassa ei varsinaisesti käsitellä energiantuotantoa tai vertailla vaihtoehtoisia energiantuotantomuotoja. Maakuntakaavan ja -ohjelman välistä suhdetta on kaavaselostuksessa mahdollista vielä täsmentää.

<p>Kun luonnoksen kaavaselostuksen sivulla 9 maakuntaohjelmaa verrataan säveltäjään ja maakuntakaavaa kapellimestariin, nyt kapellimestari ei ole lainkaan perehtynyt tänään soitettavaan partituuriin, vaan yrittää johtaa edelleen jo menneen konsertin nuotteja käyttäen.</p> <p>Ristiriita on hyvin selkeä. Pehmeän vetovoiman kehittymisen kannalta keskeiset alueet ovat 2016 selvityksen mukaisia luonnon ydinalueita ja hiljaisia alueita. Nyt luonnoksessa ehdotetuista viidestä uudesta tuulivoima-alueesta kaksi on sijoitettu laadullisesti edustavalle luonnon ydinalueelle ja kolme muille luonnon ydinalueille.</p>	
<p>3. Hattulan Niinimäki on keskeinen osa Hämeen järviylänköä</p> <p>Hämeen järviylängön ainutlaatuisuus pohjautuu siihen, että siitä on muodostunut vain muutaman tien halkoma, yhtenäinen alue, jolla on lähinnä haja-asutusta ja metsäalueita. Normaalisti metsätalouskäytöstä huolimatta se on säilyttänyt vanhan luonteensa.</p> <p>Järviylängön pohjoisosassa sijaitsee hyvin yhtenäinen, laaja metsäalue ja sen keskellä Niinimäki. Kolme merkittävää ekologista yhteyttä kulkee sen kautta, kun Alajärvi, Takajärvi ja Renkajärvi rajaavat metsän juuri siinä kohtaa verrattain pieneksi. Niinimäen teollinen käyttö katkaisi Seitsemänlamminsuon ekologiset yhteydet ja myös yhteyskäytävät Evon suunnalta länteen. Ekologinen verkosto ja sen ydinalueet kärsisivät Niinimäen aluetta paljon laajemmin.</p> <p>Sen lisäksi, että tämä ekologisen verkoston ydinalue on keskeisen tärkeä luonnolle, se on ollut tärkeä virkistys- ja vapaa-ajanviettoalue. Kuten jo OAS-lausunnossamme totesimme, potentiaalisten tuulivoima-alueiden kartoitukset ovat ylenkatsooneet järjestelmällisesti laajaa vapaa-ajan asutusta. Niinimäen vaikutusalueella on noin 1 000 vapaa-ajan asuntoa.</p> <p>Nyt kun myös maakunnan strategia keskittyy pehmeään vetovoimaan ja siihen, että mm. monipaikkaisuutta aktiivisesti kehitetään, Renkajärven ja Takajärven alueet ovat sen strategian ydinalueita. Molemmilla on vanha vapaa-ajan asumisen kulttuuri, Renkajärvelle se muodostui pääkaupunkiseutulaisten ja hämeenlinnalaisten ansiosta jo 1950-luvulla, noin 20 vuotta aikaisemmin kuin Suomessa syntyi yleisempää mökkirakentamisen kasvua.</p> <p>Vaadimmekin, että "ekologisen verkoston ydinalue" -merkintä lisätään Niinimäkeen, jolloin koko alueen yhtenäisyys palautuu.</p>	<p>Niinimäen alue on nykymuodossaan laaja asumaton ja rakentamaton alue, jota ympäröi tiheät erityisesti vapaa-ajan asuntojen rakennuskeskittymät järvien rannoilla. Alueen merkitsemiselle ekologisen verkoston ydinalueeksi on perusteita, mikäli alueelle ei osoiteta tuulivoimarakentamista.</p>

<p>4. Tieyhteysien parantamisen vaikutukset ekologiseen verkostoon</p> <p>Ottamatta kantaa vt 10:n ja kt 54:n tuleviin parantamishankkeisiin, on tarpeen varmistaa, että ekologisten yhteyksien verkostoa ei vaaranneta sellaisilla teidenparannustoimenpiteillä, jotka katkoisivat tärkeitä ekologisia yhteyksiä. Tällainen toimenpide on tyypillisesti pitkä hirviaita, joka tehokkaasti estää eläinten liikkumisen ydinalueelta toiselle. Muutoksilla yhteyksissä on laajakantoisia vaikutuksia ja yksittäiset yhteyksien katkeamiset voivat järviylängöllä heijastua kymmenien kilometrien päähän.</p>	<p>Merkittävästi parannettavien tieyhteysien kaavamääräys ohjaa kiinnittämään erityistä huomiota ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteysien jatkuvuuden turvaamiseen. Kaavamääräystä voidaan tarvittaessa täsmentää, jotta voidaan varmistua ettei eläinten liikkumismahdollisuuksia tarpeettomasti heikennetä perusparannushankkeiden yhteydessä.</p>
<p>5. Asukasmielipiteen ja tehtyjen selvitysten johtopäätösten vähättely</p> <p>Pyydämme kiinnittämään huomiota sekä asukkaiden tahtotilaan että viranomaisten johtopäätöksiin. Koska Niinimäen aluetta on selvitetty laajasti, vaikkakaan ei kattavasti, maakuntakaavoituksen on syytä käyttää niitä tietoja hyväkseen. YVA:n tulkinnessa keskeiseen asemaan nousevat luonnollisesti Elyn perusteltu päätelmä ja sen johtopäätökset.</p> <p>Niinimäen soveltuvuutta tuulivoima-alueeksi on selvitetty tuhansien sivujen raporteissa. Asukkaiden näkemyksiä on kysytty moneen eri otteeseen. Asukkaat ovat tutustuneet selvityksiin, eivätkä he ole muuttaneet johtopäätöstään: Niinimäki ei sovellu tuulivoima-alueeksi.</p> <p>Etelä-Hattulan asukkaiden mielipiteitä on selvitetty 8 kertaa ennen nyt kirjoitettavia vaihemaakuntakaavan luonnoksen mielipiteitä. Kaikki ne selvitykset ja kannanotot ovat olleet myös Hämeen liiton käytettävissä. Keskimäärin 94 % mielipiteistä on hanketta vastustavia. Se näkyi luonnollisesti myös tämän vaihemaakuntakaavan OAS-palautteessa: "Mielipiteissä voimakkaimmin korostui vastustus Hattulan Niinimäen tuulivoima-alueeseen. Aiheesta saatiin paljon palautetta yksittäisiltä kansalaisilta, jotka pelkäävät maisemallista ja viihtyisyyden ja luontoarvojen heikentymistä." Elyn perustellun päätelmän valossa tuo kommentti "palautetta yksittäisiltä kansalaisilta, jotka pelkäävät..." saa kovin vähättelevän sävyn.</p> <p>YVA-selvityksestä antamassaan perustellussa päätelmässään Ely toteaa seuraavaa:</p> <p>- "Hankkeen kielteiset vaikutukset elinoloihin ja yleiset sosiaaliset vaikutukset arvioidaan rakentamisen osalta kohtalaisiksi ja normaalitoiminnan osalta suuriksi kielteisiksi. Ottaen huomioon</p>	<p>Niinimäen tuulivoimahankkeen ominaispiirteenä on hankkeen voimakas vastustus paikallisten asukkaiden ja kesäasukkaiden joukossa. Asia on tunnistettu ja se on osaltaan alueen soveltuvuutta tuulivoimatuotannolle heikentävä tekijä.</p>

<p>alueen herkkyys ja voimaloiden vaikutuksen voimakkuus, vaikutuksen elinoloihin voidaan todeta olevan suuri kielteinen molemmissa hankevaihtoehdoissa (VE1 ja VE2). Arviointiselostuksesta annetuissa mielipiteissä on myös korostettu hankkeen suurta kielteistä vaikutusta ihmisten elinoloihin, viihtyvyyteen ja virkistyskäyttöön.” sekä</p> <p>- ”Suunnittelualaue on virkistys- ja metsätalouskäytössä, mutta lähialueella on runsaasti vapaa-ajan asutusta sekä myös sitä palvelevaa ja matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa. Hankealuetta ja sen lähialueita pidetään virkistyskäytön kannalta tärkeänä, mikä tuli esiin sekä annetuissa mielipiteissä että asukaskyselyssä. Vaikka aluetta voi edelleen käyttää virkistykseen, alueen luonteen muuttumisella (tuotantoalueet, uudet tieyhteydet ja liikkumisen rajoitteet, alueen pirstoutuminen, maiseman muutos) on vaikutusta alueen virkistyskäyttöön ja sitä kautta myös em. elinkeinoin. Vaikutusta voidaan pitää suurena kielteisenä. Vaikutusta lisäävät voimaloiden aiheuttama melu ja välke.”</p>	
<p>6. Ei maakuntakaavaan ole pakko sisällyttää tuulivoima-alueita!</p> <p>Väite, jonka mukaan maakuntaliitolla olisi velvoite sisällyttää maakuntakaavaansa myös tuulivoima-alueita, ei voi pitää paikkaansa.</p> <p>Kysymme tästä kirjallisesti yleisötilaisuuden yhteydessä ja saamamme kirjallinen vastaus on:</p> <p>- Vuosina 2008-2017 voimassa olleissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todettiin: "Maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin."</p> <p>- Vuodesta 2017 voimassa olleissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on enää lause "Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin."</p> <p>- Alueidenkäyttölain 28§ mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon.</p> <p>- Laki ei suoraan velvoita, että maakuntakaavassa tulisi osoittaa alueita tuulivoimalle.</p> <p>- Maakuntakaavan roolista tuulivoiman suunnittelussa voi lukea esimerkiksi ympäristöministeriön oppaasta "Tuulivoimarakentamisen suunnittelu" (2016) sivulta 23 (https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4634-3)</p>	<p>Merkitään tiedoksi. Kaavaselostuksessa viitataan osittain vanhentuneisiin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Tekstiä tarkennetaan kaavaehdotukseen.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on selvittää, onko maakunnassa mahdollista osoittaa uusia tuulivoimatuotannon alueita. Selvityksiin perustuvien uusien alueiden esittäminen kaavaluonnoksessa on kaavan tavoitteiden mukaista.</p>

<p>Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (Valtioneuvoston päätös 14.12.2017) uusiutuvan energianhuollon taustoitustekstissä todetaan, että "alueidenkäytössä on tarpeen varautua uusiutuvan energiatuotannon, erityisesti bioenergian tuotannon ja käytön merkittävään lisäämiseen sekä tuulivoimapotentialin laajamittaiseen hyödyntämiseen". Bioenergian tuotanto ja käyttö ovat siis samalla viivalla tuulivoiman kanssa!</p> <p>Ymmärrämme, että alueidenkäytön suunnittelua ohjaavat yksittäiset valtion virkamiehet ja ministeriö voivat ohjeistaa tuulivoimakaavoituksen suuntaan ja myös antaa erilaisia tavoitteita maakunnille. Kanta-Hämeen on kuitenkin syytä seisoa ihan omilla jaloillaan ja pitkien ja perusteellisten selvitysten jälkeen todeta, että on maakunnan ja Suomen etu, että Hämeessä keskitytään uudempiin uusiutuvan energian ratkaisuihin ja kiertotalouteen. Samalla säilytetään koko ruuhkasuomen tarvitsema, hyvin saavutettavissa oleva luonto.</p>	
<p>7. Vanha talvitie pitää lisätä kaavaan</p> <p>Hämeen Härkätien talvitie on pitkään unohdettuna ollut Härkätien reitti, joka on ollut jopa tärkeämpi kuin kesäisin käytetty reitti. Valtaosa hevoskuljetuksista on ollut helpompi toteuttaa soita ja järviä hyväksi käyttävän, tasaisen talvitien kautta. Ns. Luurilan lintu löytyi juuri talvitien reitiltä, Renkajärven rannalle tehdystä vanhasta kätköstä. Reitti kulkee Niinimäen tuulivoima-alueen halki, osin Puolivälintien linjauksen lähellä ja on siten erinomaisesti saavutettavissa.</p> <p>Reittiä on tutkittu erittäin vähän, mutta siihen ovat nyt perehtyneet useat Takajärven, Renkajärven, Pukaron ja Sotkajärven rantojen asukkaat. Vireillä on ollut myös hanke talvitien tutkimisen käynnistämiseksi.</p> <p>Talvitie tulee merkitä 1. vaihemaakuntakaavaan historiallisena tielinjana.</p>	<p>Härkätien talvireitti huomioidaan kaavaehdotuksessa osana täydentyvää historiallisten teiden kokonaisuutta.</p>

<p>Loppi-seura ry</p>	<p>Vastine</p>
<p>Loppi-seura ry antaa suuren arvon Lopen Vanhan kirkon saamisesta valtakunnallisesti merkittäväksi arkeologiseksi kohteeksi. 1660-luvulta peräisin oleva Lopen Vanha kirkko ympäröivine peltoineen muodostaa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaan maisemakokonaisuuden, jonka</p>	<p>Kiitämme mielipiteestä. Lopen vanha kirkko ympäristöineen muodostaa kulttuuriperinnöltään erityisen arvokkaan</p>

säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää. Alueen pellot muodostavat yhtenäisen peltoketjun muuten melko metsäisessä maastossa. Pellot säilyvät avoimina, kun siitä viljellään vuosikymmenestä ja vuosisadasta toiseen. Maatalous ylläpitää maaseudun kulttuurimaisemaa. Sen tähden on torjuttava peltoalueiden pirstoutuminen ja maisemaan sopimaton rakentaminen.

Loppi-seura ry nostaa esille myös Lopella olevat Sajaniemen, Launosten, Kormun, Topenon ja Vojakkalan kylien maakunnallisesti arvokkaat kulttuurimaisemat. Pelto on maaseudun meri, joka synnyttää ympärillä oleviin asukkaisiin levollisuutta ja mielihyvää sekä lisää maaseudun elinvoimaisuutta ja houkuttelevuutta.

Maakuntakaavassa olisi hyvä olla riittävän painokkaasti selostusta, joka ohjaa kuntien kaavoitusta ottamaan huomioon arvokkaat kulttuurimaisemat maakunnassamme.

Loppi-seura ry ei hyväksy Kormun kylässä Lopen ja Janakkalan rajalla sijaitsevan kohteen EKO 903 Kiertotalousaluetta. Alue on ennallistettua suota, joka ei missään olosuhteissa sovellu edellä mainittuun tarkoitukseen. Lisäksi se sijaitsee asutuksen lähellä aiheuttaen kohtuutonta haittaa alueen asukkaille ja sisältää ympäristön kannalta suuren riskin.

Tuulivoimala alue 1130

Pappilanläänin tuulivoimaloiden alue (1130) sijaitsee Kaakkomäen harjualueella, joka on eteläisen ja lounaisen Suomen sekä Lopen ja Tammelan ylänkömaan korkein kohta 183 metriä merenpinnasta ja maakuntakaavassa merkinnällä ' arvokas geologinen muodostuma'. Tällaiseen ainutlaatuisen maisemaan tuulimyllyt eivät sovi. Lisäksi alueen lähellä on pysyvää asutusta. Ikiaikainen taru Kaakkomäen pirusta kertoo, että Lopen Vanhan kirkon eli Pyhän Birgitan kirkon, kellojen soitto häiritsi Kaakkomäen Pirua ja se heitti kuution kokoisen kiven kohti kirkkoa välimatkan ollessa noin 5 kilometriä. Tähän liittyy sanonta: " Piru ei saa rauhaa, kun Santa Pirjo pauhaa". Saattaa käydä niin, että " Piru ei saa rauhaa, kun tuulimyllyt jauhaa".

ympäristön, ja alue on huomioitu uuden VARK-statuksen lisäksi valtakunnallisesti arvokkaana rakennettuna kulttuuriympäristönä. Lisäksi alue on maakunnallisesti arvokasta maisema- aluetta. Edellä mainitut erityisominaisuudet sekä maakuntakaavan yleismääräykset rakennetun ympäristön arvojen ja yhtenäisten peltoalueiden huomioimisesta antavat yhteensä suojaa arvokkaiden maisemien ominaispiirteiden säilymiselle vastaisuudessakin.

Arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen kaavamääräyksiä ja kuvausta merkinnän vaikutuksista voidaan tämentää kaavaehdotukseen.

Kiertotalousalue EKO 903 sisältyy lainvoimaiseen maakuntakaavaan eikä sitä käsitellä tässä vaihemaakuntakaavassa. Alueen soveltuvuutta vireillä olevaan hankkeeseen tarkastellaan Janakkalan ja Lopen osayleiskaavoissa sekä hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Pappilanläänin eli Kaakkomäen uusi tuulivoima-alue on valikoitunut kaavaluonnokseen vuonna 2022 valmistuneen tuulivoimapotentialin selvityksen sekä siinä tunnistettujen alueiden jatkotarkastelun ja kokonaisharkinnan perusteella. Alue sijaitsee ympäristöään jossain määrin korkeammalla seudulla. Tuulivoimaa-alueiden vaikutusten arviointia jatketaan ja tarkennetaan kaavaehdotuksessa, ottaen

huomioon mahdollisuuksien mukaan myös vaikutukset Kaakkomäen Pirun elinolosuhteisiin.

Suomen Ampumaurheiluliitto, Ampumaratojen ympäristölupahanke

Vastine

Ampumaratojen ympäristölupahanke (jatkossa hanke) on Suomen Ampumaurheiluliiton ja Suomen Metsästäjäliiton yhteisvastuullinen hanke, jonka osapuolina ovat lisäksi Suomen riistakeskus, Suomen Reserviupseeriliitto, Reserviläisliitto ja Suomen ampumahiihtoliitto. Hanke on saanut rahoituksensa Maa- ja metsätalousministeriöltä, Maanpuolustuksen kannatussäätiöltä, Urlus-säätiöltä sekä hankkeen osapuolilta. Hanke on työskennellyt siviiliampumaratojen ympäristölupien parissa toukokuusta 2020 lähtien ja kerryttänyt huomattavan määrän kokemusta ja erityisosaamista ampumaratojen ympäristöluvituksista, ampumaratojen perustamisesta sekä ylläpidosta. Hanke koostuu kahdeksan ympäristöasiantuntijan tiimistä. Hanke lausuu Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta ampumaratojen näkökulmasta.

Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa tuodaan uutena merkintänä ekologisen verkoston ydinalue. Kaavamerkinnän kuvauksessa todetaan, että merkintä tulee ohjaamaan melu- ja muuta ympäristöhäiriötä aiheuttavaa toimintaa alueille, joilla ihmistoiminnan vaikutus on valmiiksi suurempi. Lisäksi kaavamerkinnässä kuvataan luonnon ydinalueiden äänimaiseman koostuvan pääasiassa luonnon omista äänistä ja ”merkinnän kanssa ristiriitaiset maakuntakaavan aluevaraukset ja merkittävät melunlähteet on lähtökohtaisesti rajattu ydinalueiden ulkopuolelle”. Kaavaluonnoksessa näitä uusia rajauserkintöjä on kaksitoista. Hanke huomauttaa, että kyseinen alue on merkitty usean ampumaradan läheisyyteen tai jopa siten, että ampumarata on alueen sisällä. Hankkeen tietojen perusteella näillä ampumaradoilla on toistaiseksi voimassa olevat ympäristöluvat. Lisäksi ampumaradat on merkitty voimassa olevaan maakuntakaavaan. Maankäytön suunnittelussa tulee huomioida olemassa oleva toiminta ja että toiminnan jatkuvuutta ei vaaranneta. Merkintöjen taustana toimivassa Kanta-Hämeen ekologinen verkosto -selvityksessä ei ole mainittu siviiliampumaratoja tai sitä, että ne olisi millään lailla huomioitu alueiden määrittelyssä. Nämä uudet merkinnät eivät saa vaarantaa ampumaratojen toimintaa tulevaisuudessa.

Ekologisen verkoston ydinalue -merkintöjen läheisyydessä sijaitsevat radat ovat:

- Sukulan ampumarata, Tammela. Alue radan välittömässä läheisyydessä.
- Heinisuon ampumarata, Renko. Alueen merkintä siten, että ampumarata jää alueen sisälle.

Kiitämme lausunnosta.

Ampumaratalain 12§ mukaan maakunnan liiton tulee pitää ajan tasalla kehittämissuunnitelmaa ampumaratojen riittävästä määrästä ja sijoitustarpeesta maakunnassa. Hämeen liiton teettämä Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelma on valmistunut vuonna 2016 ja se on saatavilla Hämeen liiton verkkosivuilla osana Maakuntakaava 2040:n taustaselvityksiä. Tarve selvityksen päivittämiselle lähivuosina on tunnistettu.

Ekologisen verkoston ydinalueiden rajaamisen tavoitteena on ollut, etteivät alueet sisällä merkinnön tavoitteiden kannalta ristiriitaisia toimintoja. Ampumaradat on pyritty ympäristöhäiriötä aiheuttavan luonteensa vuoksi rajaamaan ydinalueiden ulkopuolella myös siksi, ettei ydinaluemerkintä estäisi olemassa olevien ampumaratojen toimintaa ja kehittämistä. Selvitys ekologisen verkoston ydinalueista on lisätty Hämeen liiton verkkosivuille.

- Somerosvuoren ampumarata, Hauho. Alue radan välittömässä läheisyydessä.
- Pirttikankaan ampumarata, Iittala. Alue radan läheisyydessä.

Lisäksi hanke huomauttaa, että kyseinen selvitys ei ole suoraan löydettävissä Hämeen liiton sivuilta.

Hanke tuo esiin, että vaihemaakuntakaavaluonnoksen epävirallisesta yhdistelmäkartasta käy ilmi, että kaavasta on poistettu useamman ampumaradan merkintä. Aineistossa ei kuitenkaan ole tuotu esiin perusteluja näille muutoksille tai ylipäänsä selkeästi tuotu esiin, sitä että nämä merkinnät poistetaan. Osa poistetuista radoista on toimintansa päättäneitä ratoja, mutta osa on hankkeen tietojen mukaan edelleen toiminnassa. Nämä toiminnassa olevat radat ovat Ypäjän ampumarata ja Jokioisten Kiipun Rakin ampumarata. Molemmilla ampumaradoilla on ympäristölupa.

Lopen ampumaradan ympärille on kaavoitettu uusi tuulivoima-alue. Kaavaselostuksesta käy ilmi, että alueella ei ole vireillä tuulivoimahankkeita. Kaavaselostuksen mukaisessa tuulivoimaloiden alueen suunnittelumääräyksessä on kehoitettu huomioimaan Puolustusvoimien toiminnasta aiheutuvat rajoitteet, mutta ei ole mitään mainintaa siviiliampumaratojen suhteen. Hanke huomauttaa, että suunnittelumääräyksessä tulisi huomioida myös muu alueen toiminta. Mikäli mahdollisia hankkeita tulee alueelle vireille, on Lopen ampumaradan toiminta huomioitava. Radalla on toistaiseksi voimassa oleva ympäristölupa ja sen toiminta on laajaa ja erittäin merkittävää.

Lopuksi hanke tuo esiin joitain yleisempiä huomioita maakuntakaavan päivitystyöhön liittyen. Hanke kiinnittää huomiota, että maakuntakaavan päivitystyössä ei ainakaan tässä vaiheessa ole huomioitu ampumaratojen rataverkoston tilannetta tai arvioitu millään lailla alueen ampumaratojen tilannetta tai riittävyttä. Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi 1 000 ampumaradan määrä vuosikymmenen loppuun mennessä. Hankkeen tietojen mukaan siviiliampumaratoja on tällä hetkellä noin 710, mikä tarkoittaa vajaan 300 ampumaradan lisäämistä. Myös Kanta-Hämeen alueella on varmasti tarvetta uusille ampumaradoille.

Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelma on vuodelta 2016 eikä se ole löydettävissä Hämeen liiton sivuilta. Hanke huomauttaa, että selvitys alkaa olla jo vanha ja huomioiden hallitusohjelman tavoite, sen päivittäminen on tarpeen. Ampumaratalain (763/2015) mukaan maakunnan liiton tulee laatia ja pitää ajan tasalla kehittämissuunnitelmaa, jossa esitetään arvio maakunnallisten ampumaurheilukeskusten sekä muiden ampumaratojen riittävästä määrästä ja niiden sijoitustarpeesta maakunnassa. Suunnitelmaa tulee hyödyntää selvitysaineistona alueiden käytön suunnittelussa ja sitä laadittaessa tulee kuulla keskeisiä metsästys- ja ampumaurheiluorganisaatioita.

Heinisuon ampumarata on erehdyksessä rajautunut ydinaluumerkinnän sisälle. Asia tullaan korjaamaan kaavaehdotukseen.

Lopen ampumaradan ympärille merkityn tuulivoimaa-alueen kannalta lähtökohtana on, ettei mahdollinen tuulivoimatuotanto haittaa ampumaradan toimintaa. Vaikutusten arviointia tullaan jatkamaan ja kaavamääräyksiä täsmentämään kaavaehdotuksessa.

Ampumarataverkosto ei varsinaisesti kuulu 1. vaihemaakuntakaavan sisältöön. Ampumaratoihin liittyviä kaavamerkintöjä mahdollisine uusine melualueineen tullaan tarkastelemaan seuraavan maakuntakaavan uudistuksen yhteydessä.

Maakuntakaavasta ei ole tarkoitus poistaa ampumaratoja vaihemaakuntakaavalla. Joidenkin ampumaratojen puuttuminen kaavayhdistelmästä on kaavatietojen käsittelyssä sattunut virhe, joka tullaan korjaamaan kaavaehdotukseen. Kiitämme tarkkanäköisyydestä.

<p>Hanke pitää tärkeänä, että ampumaradat huomioidaan riittävällä tasolla kaavoituksessa. Ampumaratojen osalta merkittävin ympäristöön vaikuttava tekijä on tyypillisesti toiminnasta aiheutuva melu. Ampumaratojen BAT-opas (Ympäristöministeriö 2014) ohjeistaa, että maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa sekä uusille että olemassa oleville ampumaradoille tulee määrittää melualueet. Maankäyttö tulisi suunnitella siten, että ampumaratatoiminnan melu tulee huomioiduksi. Tavoitteena on, että altistuvien kohteiden määrä ei lisäännä ja pitkällä aikavälillä vähenee. Siten kaavoituksessa ja rakennuslupien myöntämisessä olisi huomioitava, ettei uusia asuntoja tai muita melulle herkkiä kohteita muodostu radan lähetyville. Siten hanke esittää, että viimeistään myöhemmissä vaiheissa Kanta-Hämeen maakuntakaavaa päivitettäessä tarkastellaan myös melualueiden määrittämistä maakuntakaavaan merkittyjen ampumaratojen osalta.</p>	
--	--

Renko-seura ry	Vastine
<p>Renko-seura ry arvostaa toimintaa, jolla ei vaaranneta kulttuurimaisemia vanhoilla asutusalueella ja niiden maisema-alueilla.</p> <p>Natura-alueiden lähialueita on suojeltava erityisesti tuulimyllyjen aiheuttamilta lukuisilta haitoilta.</p> <p>Yleisesti tuulimyllyjen rakentamiseen Renko-seura suhtautuu kielteisesti.</p>	<p>Kiitämme mielipiteestä. Natura-alueisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tarvetta tullaan tarkentamaan kaavaehdotuksessa.</p>

Mallinkaistenjärven suojeluyhdistys ry	Vastine
<p>Uudessa maakuntakaavan luonnoksessa tuulivoiman rakennusalueeksi (tv) on katkoviivalla merkitty alue Mallinkaistenjärven kaakkoispuolella. Sen leikkaa luontopolku ja koko alue on aivan liian lähellä tärkeitä, vihreällä merkittyä virkistys- ja retkeilyaluetta, jonka korkeat luontoarvot on erikseen todettu. Alue ei sovellu tuulivoiman rakentamiseen. Kaavaluonnoksessa on jo riittävästi tuulivoimalle varattuja alueita.</p>	<p>Kiitämme palautteesta. Löyttymäen-Hietoisten alueen on todettu monilta osin soveltuvan tuulivoima-alueeksi, mutta vaikutuksia Mallinkaistenjärven arvokkaalle alueelle ja alueen asutukselle kuin myös vaikutusten lieventämiskeinoja on tarpeen selvittää tarkasti ennen tuulivoimaloiden toteuttamista. Tuulivoima-alueiden</p>

vaikutusten arviointia jatketaan ja tarkennetaan kaavehdotuksessa.

Humppilan kulmakunnat ry

Vastine

Humppilan Kulmakunnat ry:n lausunto

Humppilan Kulmakunnat ry pitää tärkeänä, että vaihemaakuntakaavalla pyritään vahvistamaan Kanta-Hämettä vetovoimaisena ja monipuolisena asuinympäristönä ja rakentamaan kestävästä tulevaisuutta niin nykyisille ja tuleville asukkaille. Erityisesti pidämme hyvänä, että kestävästä liikennejärjestelmään halutaan panostaa ja maakuntamme rikkaan kulttuuriympäristön arvoja nostetaan esille. Niin kaavoituksessa kuin isojen infrahankkeiden arvioinnissa painotamme ennakoivaa vuoropuhelua asukkaiden kanssa ja haluamme kannustaa kuntia toimimaan lainkirjaintakin vahvemmin asukkaiden kuulemisessa.

Kestävä liikennejärjestelmä: Pidämme myönteisenä, että jalankulun ja pyöräilyn yhteistarpeita on huomioitu Valtateiden 9 ja 2 risteysalueella. Ilahduttavaa on myös huomata Humppilasta Jokioisille suuntautuva pyöräilyreittisuunnitelma. Ratataajamien ja paikallisjunaseisakkeiden kehittäminen ja esille tuominen tarjoaa uudenlaisia kestäviä asumismahdollisuuksia myös Humppilassa. Esteettömyyden toteuttaminen on tärkeä osa Humppilan aseman ja siihen liittyvän liikenteen kehittämistä.

Humppilan Kauppilassa kulkee Kauppilantie osana Vanhaa Tampereentietä. Tie tulee pitää autoilukäytössä ja saattaa Kauppilan silta takaisin autolla liikennöitävään kuntoon. Kauppilantien liikenne 2-tien yli Myllynkulmantielle on saatava sujuvaksi 2-tien ylityksen osalta. Pidämme hyvänä suunnittelumääräystä, jossa Aurinkovoiman tuotantoalueita ja niihin liittyviä energiavarastoja ja järjestelmiä suunniteltaessa tulee ne sijoittaa ensisijaisesti olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja infrastruktuuriin tai niiden läheisyyteen. Sijoittumisessa on vältettävä metsäalueita, luonnontilaisen kaltaisia soita sekä viherrakenteen kannalta merkittäviä alueita.

Arvokkaiden luontoalueiden ja ekologisten yhteyksien pirstomista tulee välttää. Maaseutualueilla aurinkovoiman tuotanto on pyrittävä toteuttamaan niin, että paneelialueella säilyy mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen sähköntuotannon mahdollistamalla ja sitä tukevalla tavalla. Samoin pidämme tarkoituksenmukaisena linjausta, jossa Humppilaan ja sen naapurikuntiin sijoituvia tuulivoimapuistoja kehitetään.

Kiitämme lausunnosta ja kannustavasta palautteesta.

Kauppilantie on osa vanhaa Humppilan läpi kulkenutta maantietä ja se tullaan mahdollisesti huomioimana osana maakuntakaavan historiallisia teitä. Kauppilantien kunnostus ei kuitenkaan ole maakuntakaavassa ratkaistava asia.

Muut asiat lausunnossa merkitään tiedoksi.

AFIR-asetus määrittää tavoitteita sekä raskaalle liikenteelle, että henkilöajoneuvoliikennettä koskien. TEN-T kattavalla verkolla tulee viimeistään vuonna 2030 olla enintään 60 kilometrin välein henkilöautojen 150 kW teholatureita ja raskaalle liikenteelle 100 kilometrin välein 350 kW:n teholatureita. Asetus määrittää tavoitteet myös vedyn ja metaanin jakelua koskien. Humppilan kulmakunnat näkee valtateiden 2 ja 9 risteysalueen sopivan hyvin raskaan liikenteen latausalueeksi. Myös 2-tien varren latausaluetta Humppilan ostoskeskuksessa tulisi kasvattaa. Vuoden 2017 selvitystä jatkamaan Hämeen liitto teetti vuonna 2025 kylätonttien arkeologisen inventoinnin, jonka tuloksia tuodaan myös maakuntakaavan tällä vaihekaavalla. Rautajärven arkeologisen alueen nosto kaavaan tuo alueelle sen kaipaamaa arvostusta.

Mallinkaisten kyläyhdistys ry

Vastine

1. Puhdas siirtymä: Energiahankkeet ja ympäristövaikutukset
Kyläyhdistys tukee maakunnan tavoitetta hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä, mutta korostaa, että puhtaan siirtymän hankkeet on sovittava yhteen paikallisen elämänlaadun, luontoarvojen ja perinteisten elinkeinojen kanssa.

Löyttymäki-Hietoinen (Alue 7) tuulivoima-alue: Kaavaselostuksessa esitetty uusi tuulivoima-alue sijoittuu Janakkalan Löyttymäen ja Hausjärven Mommilan-Hietoisten väliin.

Metsästys ja riistanhoito: Alue on paikallisesti erittäin merkittävää ja aktiivisessa käytössä olevaa metsästyksmaata. Teollisen kokoluokan tuulivoimarakentaminen ja siihen liittyvä tiestön parantaminen voivat muuttaa riistan elintapoja ja vaikeuttaa metsästysharrastuksen turvallista harjoittamista. Vaadimme, että jatkosuunnittelussa arvioidaan hankkeen vaikutukset paikallisiin metsästyseuroihin ja riistanhoitoon.

Asutus ja suojavyöhykkeet: Löyttymäen, Hietoisten ja Suontaustan asutus on huomioitava riittävin suojavyöhykkein. Tuulivoimaloiden melu- ja välkevaikutukset voivat heikentää asuin ympäristön laatua ja kylän vetovoimaa asuinpaikkana.

Aurinkovoima: Kannatamme kaavan yleismääräystä sijoittaa teollinen aurinkovoima ensisijaisesti jo muuttuneeseen ympäristöön. Maaseutualueilla aurinkovoima on toteutettava niin, että paneelialueilla säilyy mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen, jotta arvokas viljelysmaa ei poistu tuotannosta.

Kiitämme palautteesta. Luontoarvojen, paikalliselämän ja elinkeinojen yhteensovittaminen uuden energiantuotannon kanssa on maakuntakaavan tavoitteiden kannalta keskeistä.

Tuulivoimala-alueiden vaikutusten arviointia tarkennetaan kaavaehdotusvaiheessa. Tuulivoimaloiden rakentaminen edellyttää huolellista melu-, välke-, ja riistavaikutusten arviointia ja haittavaikutusten lieventämistä hankkeen toteuttajan toimesta.

Kiitämme palautteesta koskien aurinkovoiman rakentamista sekä ekologisten verkostojen ydinalueita. Kaavamääräyksiä on tarpeen vielä täsmentää niin, että merkinnät eivät

<p>Ekologiset verkostot: Uudet merkinnät ekologisen verkoston ydinalueista ovat tärkeitä virkistyskäytön kannalta. On kuitenkin varmistettava, etteivät ne tarpeettomasti rajoita kylien maltillista täydennysrakentamista tai paikallista pienyrittäjyyttä.</p>	<p>aiheuta epätarkoituksenmukaisia rajoitteita.</p>
<p>2. Kestävä liikkuminen ja saavutettavuus Toimiva liikennejärjestelmä on maaseudun elinvoiman ja yritystoiminnan perusedellytys.</p> <p>Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet: Esitämme, että kaavassa tunnistetut jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet (esim. maantien 130 varsi ja kylien väliset reitit) toteutetaan kiireellisinä. Turvalliset kevyen liikenteen väylät palvelevat asukkaiden lisäksi paikallisia matkailuyrittäjiä.</p> <p>Bioterminaalit ja logistiikka: Logististen solmukohtien kehittäminen on kannatettavaa, mutta raskaan liikenteen reitit ja mahdollisten bioterminaalien sijoittelu on tehtävä niin, etteivät ne aiheuta melu- tai turvallisuushaittoja kyläteillä.</p>	<p>Maakuntakaavassa esitetään keskeisimmät puuttuvat jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet, mutta sillä voidaan vain rajallisesti vaikuttaa hankkeiden toteutusjärjestykseen ja kiireellisyyteen.</p> <p>Liikennejärjestelmän kehittämisessä pyritään tasapainoisuuteen ja tarkoituksenmukaisten reittien löytymiseen raskaalle liikenteelle.</p>
<p>3. Kulttuuriympäristö ja kylän elinvoima Kylän kulttuuriperintö ja maisema ovat pääomaa, joka houkuttelee uusia asukkaita ja yrityksiä.</p> <p>Rakennettu kulttuuriympäristö (RKY): Kannatamme merkittävien ympäristöjen vaalimista, mutta määräysten tulee sallia vanhan rakennuskannan elävä käyttö ja uudistaminen.</p> <p>Maisema-alueet: Arvokkaiden maisemien säilyminen on turvattava, kun suunnitellaan uusia voimajohtolinjoja tai energiantuotantoalueita. Avoimet peltomaisemat ovat osa kylän identiteettiä.</p> <p>Yhteenveto ja vaatimukset Mallinkaisten kyläyhdistys katsoo, että vaihemaakuntakaavan onnistuminen edellyttää tasapainoa maakunnallisten energiatavoitteiden ja paikallisen elämänlaadun välillä.</p> <p>Toivomme, että jatkosuunnittelussa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Löyttymäki-Hietoinen (Alue 7) hankkeen vaikutukset metsästykseseen ja luonnon monikäyttöön selvitetään huolellisesti. 2.Asutuksen läheisyys huomioidaan kaikissa energiahankkeissa tiukoin suojaetäisyyksin. 3.Kevyen liikenteen turvallisuutta parannetaan kylien välisillä teillä. 	<p>Rakennusten käyttö, sisältäen ympäristön ominaispiirteisiin sopivan uudistamisen, on paras keino ylläpitää rakennetun kulttuuriympäristön arvoja, eikä kaavamääräyksillä ole tätä tarkoitus kieltää.</p> <p>Energiantuotannon hankkeet aiheuttavat usein haasteita maisema-arvoille. Maisema-arvojen turvaamisen keinoja voidaan tarkentaa ehdotusvaiheeseen.</p>

4.Kaavamääräykset jättävät tilaa paikalliselle pienyrittäjyydelle ja kylien kehittämiseksi.

Joentaan kyläyhdistys ry

Vastine

Joentaan kyläyhdistys ry näkee tärkeänä, että Kantatien 54 varrella olisi leveämpi asfaltoitu alue polkupyöräilijöitä varten. Nykyinen ajokaistoista erotettu asfaltoitu reuna on kovin kapea, eikä se houkuta pyörällä ajamiseen. Liikenne 54- tiellä on kovin vilkas. Sajatien 132 varrelle olisi hyvä saada myös kevyenliikenteen väylä. Tämä kannustaisi ihmisiä pyöräilyyn.

Äijämäen juoksuhauda-alue on muinaismuistoalue, mutta sitä ei ole merkitty kulttuuriympäristöksi.

Kiitämme mielipiteestä. Kantatien 54 varren pyöräily-yhteyksien kehittämisen tarve on tunnistettu maakuntakaavassa ja niiden toteutumisen muoto tarkentuu myöhemmässä suunnittelussa.

Sajatien varren jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve on kaavaluonnoksessa esitetty poistettavaksi, sillä reitti ei ole osa Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkkoa. Yhteystarpeen säilyttämisen edellytyksiä voidaan vielä tarkastella.

Maakuntakaavakartalla on esitetty aluevarauksina lähtökohtaisesti vain pinta-alaltaan yli neljän hehtaarin suuruiset muinaismuistoalueet. Äijämäen juoksuhauda-alue ei tätä pinta-alarajaa hieman pienempänä ole siten päätynyt esitettäväksi maakuntakaavan pääkartalla. Äijämäen juoksuhauda-alue on joka tapauksena suojeltu kiinteänä muinaisjäänneksi muinaismuistolain nojalla maakuntakaavasta riippumatta.

1. Ekologiset ydinalueet ovat perusteltu lähtökohta, jota pitäisi noudattaa

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on pyritty ottamaan huomioon ekologisen verkoston ydinalueet, joka on hyvä ja perusteltu lähtökohta. Kaavassa Sotkajärvi ja sen ympäristö, mukaan lukien Pukarajärvi, kuuluvat samaan ekologisen verkoston ydinalueeseen. Se sisältää luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita, joilta on tavattu uhanalaisia lajeja. Ydinalue on myös tärkeä hirvien laidunalue ja sille sijoittuu useita hirvieläinten suosimia kulkureittejä Valtatie 10:n yli. Tämä on kaavaluonnoksessa positiivinen asia Sotkajärven ja sen ympäristön näkökulmasta.

Valitettavasti kaavaehdotus ei kuitenkaan noudata lähtökohdaksi ilmoittamaansa periaatetta tuulivoima-alueiden suhteen. Vaihekaavassa on viisi tuulivoima-aluetta, joista kaksi on sijoitettu laadullisesti edustavalle luonnon ydinalueelle ja kolme muille luonnon ydinalueille. Lisäksi kaavaehdotus on uuden maakuntaohjelman vastainen. Sen mukaan uusiutuvan energian investoinnit eivät saa heikentää strategian muita keskeisiä tavoitteita, jotka ovat hyvinvointi, vetovoimainen ympäristö ja monimuotoinen luonto. Tuulivoima-alueet ovat räikeässä ristiriidassa em. tavoitteiden kanssa.

Kiitämme lausunnosta.

Maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan aluekehityksen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelma on yksi maakunnan kehittämistä ja suunnittelua ohjaavista asiakirjoista, mutta maakuntaohjelma ei ohjaa suoraan maakuntakaavan laadintaa.

Maakuntaohjelmassa ei varsinaisesti käsitellä energiantuotantoa tai vertailla vaihtoehtoisia energiantuotantomuotoja.

Kaavaluonnoksen on tarkoitus toteuttaa vaihemaakuntakaavalle asetettuja tavoitteita.

2. Niinimäki on täysin sopimaton tuulivoima-alueeksi

Kanta-Hämeen suurimmasta ekologisesta ydinalueesta on jostain syystä leikattu pois kaavaluonnoksessa Renkajärven ja Takajärven välissä sijaitseva Vuohiniemen laadullisesti edustava ydinalue ja merkitty siihen Niinimäen tuulivoima-alue. Vuohiniemen luonnon ydinalue sijaitsee keskellä muita laadullisesti edustavia ydinalueita. Niinimäen tuulivoima-alue ei tuhoaisi pelkästään Vuohiniemen ydinaluetta, vaan se tekisi myös Niinimäen aluetta ympäröivistä muista ydinalueista toisistaan irrallaan olevia saarekkeita. Perustelu on, että Hattulan kunta on jo aloittanut alueelle tuulivoiman kaavoituksen. Peruste on nurinkurinen. Maakuntakaavan pitää ohjata kunnan kaavoitusta eikä päinvastoin. Tuulivoiman rakentaminen ei voi tapahtua vain hankekehittäjien aloitteesta, kuten Niinimäen kohdalla näyttää nyt tapahtuvan, vaan yhteiskunnan on päätettävä tuulivoima-alueiden sijoittumisesta.

Vaihemaakuntakaavan periaatteiden mukaan kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta

Niinimäen tuulivoima-alue on mukana kaavaluonnoksessa vuoden 2022 tuulivoimaselvityksen, alueiden jatkotarkastelun ja käynnissä olevan hankkeen ja siinä tehdyn ympäristövaikutusten arvioinnin perusteella tehdyn kokonaisharkinnan tuloksena.

Maakunnallisesti merkittävän tuulivoima-alueen rakentaminen ei ole mahdollista ilman merkintää maakuntakaavassa. Alueen tulevaisuudesta linjataan tässä vaihemaakuntakaavassa ja

<p>haittaa. Niinimäen tuulivoima-alue aiheuttaa alueen vakituisille ja vapaa-ajan asukkaille kohtuutonta haittaa (välke, melu, liikenne jne) ja on jo nyt vaikuttanut ja tulee toteutuessaan vaikuttamaan asumisolosuhteisiin ja kiinteistöjen arvoihin alueella merkittävästi.</p> <p>Alueella on 250 vakituista asuinkiinteistöä ja 750 vapaa-ajan asuntoa. Paikalliset asukkaat vastustavat käytännössä yksimielisesti hanketta, mikä on todettu lukuisissa erilaisissa kyselyissä. Perustellussa päätelmässään ELY-keskus tulee siihen johtopäätökseen, että Niinimäen tuulivoiman vaikutusta alueeseen voidaan pitää ”suurena kielteisenä”. Lisäksi jo aikanaan Hämeen liiton tilaamassa FCG:n tekemässä konsulttiselvityksessä Niinimäki sai heikot arviot soveltuvuudesta tuulivoima-alueeksi. Näiden faktojen perusteella on selvää, että alueelle ei voida kaavoittaa tuulivoimaa.</p> <p>Kaavaluonnoksessa mainitut tuulivoiman positiiviset alueelliset vaikutukset perustuvat kaikesta päätellen tuulivoimateollisuuden omaan arvioon eivätkä ole millään tavalla puolueettomista lähteistä todennettavissa. On kaikki perustelut ottaa pois Niinimäen tuulivoima-alue -merkintä ja sisällyttää alue ekologisen ydinalueen osaksi, niin kuin Vuohiniemen ydinalue on Hämeen liiton vuoden 2016 ’Kanta-hämeen ekologiset verkostot’ -selvityksessä kuvattu.</p>	<p>kaavaluonnoksesta käytävä keskustelu on tässä keskeinen prosessi.</p> <p>Niinimäen alue on todettu Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä luonnon ydinalueeksi, mikä on alueen soveltuvuutta tuulivoimatuotannolle heikentävä asia. Lisäksi hanketta kohtaan on asukkaiden ja kesäasukkaiden keskuudessa voimakasta vastustusta.</p>
<p>3. Ekologisten yhteyksien ns. pullonkaula-alue on otettava vakavasti</p> <p>Kiinnitämme huomiota myös valtatie 10:n ja kantatie 54:n risteykseen, ns. Perähuhdan risteykseen, kaavoitettuun tuulivoima-alueeseen. Alueen läpi kulkee myös kaasulinjan yhteystarve. Alue on tunnistettu ekologisten ydinalueiden kriittisten ekologisten yhteyksien kannalta ns. pullonkaula-alueeksi. Tilannetta hankaloittaa vielä vt 10:n ja kt 54:n perusparannussuunnitelmat, joihin kuuluu mm. riista-aitojen rakentaminen. Kaikki em. seikat voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, miten hyvin eläimet, esimerkiksi hirvet, voivat liikkua alueelta kohti pohjoisia talvilaitumia.</p> <p>Pullonkaula-alueiden kriittisten ekologisten yhteyksien katkeamisen tai kuristumisen merkitys voi olla tietyille tiettyjen eläinten eri populaatioille hyvin suuri. Jos populaatiot pirstoutuvat, on mahdollista, että vaikutukset niiden geneettiseen elinvoimaan perimään näkyvät pitkän ajan, jopa vuosisatojen kuluttua ajan. Evoluutiivisten voimien vuoksi tällaiset tapahtumat saattavat johtaa siihen, että harvinaisia geenimuotoja häviää kokonaan, jolloin vaikutus on lähes ikuinen. Geenien eri muotojen katoaminen eläinpopulaatioista voi vaikeuttaa merkittävästi eliölajin sopeutumista muuttuviin olosuhteisiin. Vaikutus voi olla siis hyvin pitkäaikainen ja jopa kohtalokas.</p>	<p>Valtatien 10 ja kantatien 54 risteysalueen rooli ekologisen käytävänä sekä teiden perusparannusten ja tuulivoima-alueen vaikutus tähän on asia, jota on tarkasteltava lähemmin kaavan vaikutusten arvioinnissa, jottei eläinten liikkuvuudelle ja ekologisen käytävän toimivuudelle aiheudu tarpeetonta haittaa.</p>
<p>4. Hämeen härkätien talvireitti lisättävä kaavaan</p>	

<p>Kaavaluonnoksesta puuttuu Hämeen härkätien talvireitti. Talvireitistä on saatu uutta tietoa, mutta se vaatii vielä paljon lisätutkimusta. Reitti on joka tapauksessa merkittävä osa Hämeen kulttuuriperintöä ja kulttuurihistoriallisesti erityisen arvokas. Se on syytä lisätä kaavaluonnokseen.</p>	<p>Hämeen härkätien vanha talvireitti tullaan huomiomaan osana täydentyvää historiallisten teiden kaavamerkintää.</p>
<p>5. Pienten tuulivoima-alueiden määräykset</p> <p>Kaavasta puuttuu määräykset, jolla estetään ekologisten ydinalueiden rikkominen pienillä, alle kahdeksan voimalan tuulivoima-alueilla.</p>	<p>Asia voidaan huomioida tuulivoimarakentamista koskevalla yleismääräyksellä, jonka lisäämistä kaavaehdotukseen on tarpeen harkita.</p>

Hämeen Yrittäjät ry	Vastine
<p>Lausunto Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Hämeen Yrittäjät edustaa yli 2500 maakunnan pk-yritystä ja elinkeinoelämää. Tarkastelemme kaavaa erityisesti yritystoiminnan edellytysten, investointien ennakoitavuuden sekä alueen pitkän aikavälin elinkeinopolitiikan sekä maakunnan kehittämisen näkökulmasta. Tämä tarkastelukulma on maakunnan tulevaisuuden, yritysten kilpailukyvyn, asukkaiden hyvinvoinnin ja työllisyyden näkökulmasta välttämätöntä nostaa keskiöön.</p> <p>Yleinen arvio</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry pitää vaihemaakuntakaavan strategista tavoitetta tukea puhdasta siirtymää, logistista kilpailukykyä ja kestävästä maankäyttöä lähtökohtaisesti perusteltuna ja ajankohtaisena. Kaava tarjoaa yrityksille tärkeän signaalin siitä, mihin suuntiin maakunta haluaa kehitystä ohjata ja millaisiin investointeihin alueella pyritään luomaan edellytyksiä.</p> <p>Samanaikaisesti korostamme, että maakuntakaavan tulee toimia mahdollistavana kehikkona yritystoiminnalle. Rajoitteita tulee pyrkiä vähentämään ohjauksena. Tämä on erityisen tärkeää pk-yritysten, alueen kehittämisen ja työpaikkojen syntymisen sekä yleisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Pk-yrityksillä on rajallisemmat resurssit sopeutua monimutkaisiin ja päällekkäisiin maankäytön reunaehtoihin.</p>	<p>Kiitämme lausunnosta.</p> <p>Merkitään tiedoksi.</p>

<p>Puhdas siirtymä ja energiatalous</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry suhtautuu myönteisesti kaavan linjauksiin, joilla luodaan maankäytölliset edellytykset puhtaan siirtymän investoinneille, kuten vetytaloudelle, uusiutuvalle energialle ja energiansiirtoverkoille. Nämä ovat tärkeitä tekijöitä teollisuuden kehittymiselle, logistiikan kilpailukyvyille ja uusien yritysinvestointien houkuttelulle.</p> <p>Pidämme tärkeänä, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - energiaratkaisujen sijoittumista ohjataan ensisijaisesti rakennettuun ympäristöön ja olemassa olevan infrastruktuurin yhteyteen, mutta samalla tulee ymmärtää myös toistaiseksi rakentamattoman ympäristön mahdollisuudet vahvistaa samoja tavoitteita. Yksityisten maanomistajien mahdollisuuksia hyödyntää liiketoiminnallisesti omaa maaomaisuutta ei ole millään perusteilla järkevää rajoittaa. - puhtaan siirtymän hankkeiden lupamenettelyjen on oltava ennakoitavia ja sujuvia - puhtaan siirtymän hyödyt ulottuvat myös pk-yrityksiin alihankinnan, palveluiden ja uusien liiketoimintamallien kautta 	<p>Merkitään tiedoksi.</p> <p>Puhtaan siirtymän hankkeiden lupamenettelyn nopeuttamista on käsitelty EU-tasoisessa lainsäädännössäkin, mutta tavoitteiden toteuttamista ei voida juuri maakuntakaavan avulla säätää.</p> <p>Puhtaan siirtymän hankkeiden lupamenettelyt eivät kuulu maakuntaliiton toimivaltaan.</p>
<p>Liikenne ja logistiikka</p> <p>Maakunnan logistinen sijainti on yksi Kanta-Hämeen keskeisistä kilpailutekijöistä. Hämeen Yrittäjät ry pitää myönteisenä tie- ja rataverkon kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluinfraan varautumista.</p> <p>Samalla kiinnitämme huomiota siihen, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kaavaluonnoksessa esitetyt tie- ja logistiikkavarausten poistot heikentävät yritysalueiden saavutettavuutta - logistiikan ja liikenneverkon ratkaisuja tulee tarkastella seudullisesti ja elinkeinoelämän tarpeista käsin, kaikissa maakunnan osissa, erityisesti valtateiden, 2,3,10 ja 12 sekä kantatien 54 merkitys sekä pääradan mahdollisuudet tulee turvata <p>Pyydämme, että kaavan jatkovalmistelussa arvioidaan huolellisesti poistuvien varausten vaikutukset yritystoiminnan sijoittumismahdollisuuksiin ja alueelliseen kilpailukykyyn. Näemme tämän jopa maakunnan tulevaisuuden kannalta hyvin merkityksellisenä asiana.</p>	<p>Liikenteen poistuvat varaukset (tieliikenteen yhteystarve, uusi tielinja, logistiikka-alue tai logistiikkatoimintojen kohde) ovat pääosin hyvin pieniä tarkennuksia olemassa olevaan tilanteeseen ja voimassa olevaan maakuntakaavaan, jossa esimerkiksi vanha merkintä kumotaan ja korvataan uudella hyvin vastaavalla merkinnällä suunnitelmien tarkennuttua tai yhteyden osittaisen toteutumisen vuoksi. Merkittävin kumottava yhteys on Riihimäen itäinen kehätie. Yhteyden poistoa on käsitelty jo aiemmin hyväksytyssä (ei lainvoimainen) Riihimäen yleiskaava 2050:ssä. Hämeen liitto täydentää yritysvaikutusten kuvausta tämän osalta. Logistiikka-alueisiin liittyvät</p>

	<p>muutokset liittyvät tarkentuneisiin suunnitelmiin raaka- puuterminaalitoimintojen järjestämiseen seudulla: Aiemmin pääradan varressa Turengin etelä- ja pohjoispuolella olleet raakapuulogistiikkaan varatut vaihtoehtoiset lt-kohteet on korvattu Riihimäen ja Hausjärven rajalle sijoitettavalla LT-logistiikka-alueella, joka on voimassa olevassa maakuntakaavassa ollut LTr, eli logistiikan reservialueeksi varattu alue. Alueen profiilia on siis luonnoksessa nostettu.</p> <p>Logistiikan ja liikenneverkon ratkaisuja on käsitelty vaihemaakuntakaavaluonnoksessa. Laajemmin logistiikan kuvausta on käsitelty pääluvussa 3.6 Kanta-Hämeen liikennejärjestelmä ja kehittämisen tavoitteet. Kaavaehdotukseen raskaan liikenteen ja logistiikan kuvausta arvioidaan ja täydennetään tarvittavin osin. Väylien osalta voimassa olevassa kokonaismaakuntakaavassa ja vaihemaakuntakaavassa kaikki maakunnan valtatie ja kantatie 54 on tunnistettu teinä, joille tulee tehdä merkittävää kehittämistä, ottaen huomioon väylille tehdyt kehittämisselvitykset.</p>
<p>Luonnon monimuotoisuus ja muut maankäytön reunaehdot:</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry tunnistaa luonnon monimuotoisuuden, pohjavesien suojelun ja kulttuuriympäristöjen vaalimisen merkityksen alueen pitkäjänteiselle vetovoimalle ja elinvoimalle.</p>	<p>Kaavamerkintöjä voidaan vielä täsmentää, jotta maakuntakaava muodostaisi selkeän ja ennakoitavan toimintaympäristön. Erilaisten suojelu- ja erityisominaisuusmerkintöjen</p>

<p>Nämä tekijät ovat myös monien toimialojen, kuten elintarvikealan ja matkailun, toimintaedellytyksiä mahdollistavia kysymyksiä.</p> <p>Yritysnäkökulmasta on tärkeää, että:</p> <ul style="list-style-type: none"> - suojele- ja rajoitusmerkinnät ovat selkeitä, oikeasuhtaisia ja ennakoitavia sekä niissä on kunnioitettava yksityisen maanomistuksen näkökulmaa - ne eivät tarpeettomasti estä yritystoiminnan kehittämistä tai investointeja - vaikutukset pk-yrityksiin arvioidaan huolellisesti jatkovalmistelussa <p>Erityistä huomiota tulee kiinnittää pohjavesialueisiin, ekologisen verkoston merkintöihin sekä kulttuuriympäristöihin liittyviin lisävaatimuksiin, jotka voivat nostaa kustannuksia ja viivästyttää hankkeita.</p>	<p>tarkoituksena ei ole toimia kehitystä hidastavana tai haittaavana tekijänä. Tavoitteena on, että erilaiset suojelumerkinnät ja niihin liittyvät tavoitteet olisivat perusteltuja ja yhteisesti hyväksytyjä erilaisten ympäristöarvojen säilyttämisen itseisarvon pohjalta.</p>
<p>Hämeen Yrittäjien rooli ja jatkoyhteistyö:</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry on valmis toimimaan aktiivisena yhteistyökumppanina kaavatyön jatkovalmistelussa ja tuomaan yrityskehittämisen näkemyksiä mukaan erityisesti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - puhtaan siirtymän investointien edellytysten kehittämiseen - logistiikan ja liikennejärjestelmän elinkeinoelämää palveleviin ratkaisuihin - luonnon monimuotoisuuden ja yritystoiminnan yhteensovittamiseen <p>Yhteenveto:</p> <p>Hämeen Yrittäjät ry näkee Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan tärkeänä elinvoimapolitiittisena asiakirjana. Jotta kaava tukee mahdollisimman hyvin alueen yritystoiminnan kehittymistä, sen jatkovalmistelussa on varmistettava tasapaino kestävyden, investointien ennakoitavuuden ja yritystoiminnan käytännön edellytysten välillä.</p> <p>Esitämme, että vaihemaakuntakaavasta tehdään laaja ja perusteellinen yritysvaikutusten arviointi valmistelun seuraavassa vaiheessa ennen sen viemistä päätöksentekoon.</p>	<p>Kiitämme tarjouksesta. Hämeen liitto käy mielellään vuoropuhelua eri sidosryhmien kanssa. Kaavan yritysvaikutusten arviointia kehitetään kaavaehdotusvaiheessa.</p>

Luontoylänkö 2030 -hanke

Vastine

Luontoylänkö 2030 on Suomen luonnonsuojeluliiton Etelä-Hämeen piirin hanke, joka edistää Hämeen järviylängön luonnon suojelua ja ennallistamista, ekologisten yhteyksien säilyttämistä ja monilajista oikeudenmukaisuutta sekä tukee ympäristöoikeudenmukaisuutta ja kansalaisaktiivisuutta ympäristöön liittyvässä päätöksenteossa.

Hankkeen keskeinen näkemys kaavaluonnoksesta on, että luonnon ydinalueiden lisääminen kaavaan omalla merkinnällään on kaavan suuri vahvuus, mutta ydinalueet on lisättävä kaavaan kokonaisina Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä (2016) tunnistettuina kokonaisuuksina, tarpeen mukaan selvityksen jälkeen saadulla tiedolla täydennettynä. Hanke ei pidä ekologisesti perusteltuna eikä näin ollen hyväksyttävänä, että jo tunnistettuja ja edelleen olemassa olevia luonnon ydinalueita Hämeen järviylängöllä jätettäisiin osittain merkitsemättä kaavaan ja pois jätettävien luonnon ydinalueiden osien tilalle sijoitettaisiin kaavassa tuulivoima-alueita.

Hanke toimittaa laajemman mielipiteensä liitteineen osana Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiirin ja muiden luonto- ja ympäristöalan toimijoiden yhteislausuntoa suoraan Hämeen liiton kirjaamoon, koska Lausuntopalvelun kautta ei ole teknisesti mahdollista toimittaa kuvaliitteitä.

Kiitämme palautteesta. Ekologisen verkoston ydinalueiden kaavamerkintä perustuu vuoden 2016 Kanta-Hämeen ekologinen verkosto -selvitykseen, mutta kaavaan merkittäviä alueita on suunnitteluvaiheessa valikoitu ja rajattu. Merkinnän kanssa ristiriitaisten kaavamerkintöjen olemassaolo ei mahdollistaisi ydinalueiden kaavamerkinnän kaavamääräysten toimivuutta.

Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiirin toimittamaan lausuntoon on laadittu oma vastineensa.

Koijärven alueen kylät ry

Vastine

KESTÄVÄT LIIKENNEJÄRJESTELMÄT:

Esitämme lisättäväksi vaihemaakuntakaavan luonnokseen jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkinnot välille Forssa-Koijärvi ja Forssa-Matku. Lisäksi esitämme kaavaan yhteystarvemerkinnot Koijärven koulu-päiväkodille Forssa-Urjala -tieltä 284 sekä jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkinnot nykyiselle kulkuyhteydelle, Pukkilantielle.

Kiitämme mielipiteestä. Vaihemaakuntakaavaluonnokseen on merkitty lähtökohtaisesti sellaiset yhteydet, jotka on Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkossa tunnistettu pääreiteiksi tai joitakin sellaisia yhteyksiä, joilla on merkittävät toteutumismahdollisuudet. Mainitut Koijärven koulu-päiväkodin yhteystarpeet ovat enemmänkin yleiskaavatasoisia asioita. Jalankulun ja pyöräilyn

yhteystarpeiden täydentämistä mainituilta osin arvioidaan näitä perusteita vasten ja tullaan käsittelemään kaavaehdotusta laadittaessa.

Hämeen Kylät ry

Vastine

Hämeen Kylät on maakunnallinen kylien ja asukastoiminnan edunvalvoja sekä yhteistyöelin Kanta-Hämeessä. Hämeen Kylät toimii Kanta-Hämeen kyläverkostona antaen asiantuntija-apua kylätoimintaan, kehittämiseen ja osallisuustyöhön niin kylille kuin kylien kumppaneille.

Hämeen Kylät ry iloitsee, että vaihemaakuntakaavalla pyritään vahvistamaan Kanta-Hämettä vetovoimaisena ja monipuolisena asuinympäristönä ja rakentamaan kestävää tulevaisuutta niin nykyisille ja tuleville asukkaille. Erityisesti pidämme hyvänä, että kestävään liikennejärjestelmään halutaan panostaa ja maakuntamme rikkaan kulttuuriympäristön arvoja nostetaan esille. Niin kaavoituksessa kuin isojen infrahankkeiden arvioinnissa painotamme ennakoivaa vuoropuhelua asukkaiden kanssa, ja haluamme kannustaa kuntia toimimaan lainkirjaintakin vahvemmin asukkaiden kuulemisessa.

Maakunnallinen kyläyhdistys edellyttää, että maakunnan vihreää siirtymän ja energian mahdollistavat aluevaraukset suunnitellaan siten, että kylien asuttavuus, maisema-arvot, luonto, infrastruktuurin kestävyys ja tasapainoinen aluerakenne eivät vaarannu. Energia- ja ilmatoratkaisuja tulee suunnitella kokonaisuutena, jossa em. näkökulmat huomioidaan.

Maaseutualueiden elinvoima ja asuttavuus: Vihreän siirtymän ratkaisut eivät saa heikentää kylien elinvoimaa, muuttovetovoimaa tai asumisen edellytyksiä. Vihreän siirtymän ratkaisujen tulee vahvistaa paikallista elinvoimaa, ei heikentää sitä.

Asukkaisen arjen ja viihtyisyyden turvaaminen ja asukkaiden kuuleminen: Melun, väkkeen ja maisemavaikutusten arviointia on tehtävä asukkaiden ja kylien lähtökohdista. Asukkaiden kuulemisen painoarvoa ja paikallistuntemusta tulee hyödyntää ja ottaa huomioon päätöksen teossa.

Maisemallisesti arvokkaiden alueiden ja kulttuuriympäristöjen huomiointi:

Kiitämme mielipiteestä.

Vihreän siirtymän hankkeista erityisesti tuuli- ja aurinkoenergiainhankkeet sijoittuvat usein maaseudulle lähelle kyläympäristöjä. Vaihemaakuntakaavan kaavamääräyksillä ja huolellisella suunnittelulla pyritään lieventämään negatiivisia vaikutuksia kyliin.

Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeita Forssa-Koijärvi ja Loppi-Läyliäinen väleille ei ole esitetty kaavaluonnoksessa, sillä yhteysvälit eivät sisälly Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkon keskeisiin reitteihin. Reittien täydentämistä harkitaan kaavaehdotusta laadittaessa.

Hämeen järviylänkö on eteläosiensa osalta nostettu voimassa olevassa maakuntakaavassa luontomatkaillen kehittämisen kohdealueen merkinnällä esiin. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa järviylängön rakentamattomia alueita on tuotu esiin ekologisen verkoston ydinalue -merkinnällä. Uutta kehittämismerkintää näiden lisäksi ei ole tarkoituksenmukaista

<p>Luonto-, kulttuuri- ja maisema-arvot ovat kylien identiteetin ytimessä. Mahdollisten tuulivoima-alueiden vaikutusten tulee olla linjassa kaavan luonto- ja maisemaselvitysten ja tavoitteiden kanssa. Kaavassa tulee huomioida, että kylät ovat myös Hämeen liiton mukaan maakunnan vetovoimatekijöitä ja osa vihreän siirtymän kokonaisuutta, ei vain energiantuotannon sivualueita.</p> <p>Kestävä liikennejärjestelmä: Jalankulun ja pyöräilyn yhteistarpeita on esitetty ilahduttavasti mutta sieltä puuttuu asukkaiden pitkään esittämiä yhteistarpeita kuten esim. Forssa-Koijärvi ja Läyliäinen-Loppi yhteydet. Esitämme nämä lisättäväksi. Rataosuuksien kehittäminen nykyisillä paikoillaan on oikein. Ratataajamien ja paikallisjunaseisakkeiden kehittäminen ja esille tuominen tarjoaisi uudenlaisia kestäviä asumismahdollisuuksia kaikilla rataosuuksilla. Yhteistä vaikuttamistyötä tarvitaan liikenneinvestointien toteuttamiseen.</p> <p>Aurinkovoimaloiden suunnittelumääräys on hyvä.</p> <p>Hämeen järviylänkö: Hämeen Kylät ry esittää, että se nostetaan yhtenäisenä kehitettävänä alueena kaavaan. Se on seutukuntien raja-alueita, useiden kuntien reuna-alueita, jossa on erityisen aktiivisia kyläyhteisöjä kulttuuriympäristöineen. Ehdotamme, että Hämeen järviylänkö nostetaan uudella kehittämismerkinnällä, jotta sitä voidaan lähteä kehittämään yhtenäisesti vetovoimaiseksi maaseutuasumisen, paikalliskulttuurin ja luontopainotteisen matkailun alueeksi.</p>	<p>lisätä, mutta merkintöjen kokonaisuutta voi tarvittaessa kehittää myöhemmissä maakuntakaavoissa.</p>
--	---

<h2>Hämeenlinnan Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö r.y.</h2>	
<p>Hämeenlinnan Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö r.y. pitää lähtökohtaisesti hyvänä Kanta-Hämeen maakuntakaavan 1. vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheen ehdotuksia, jossa on otettu huomioon luontoon liittyvien tutkimusten tulokset.</p> <p>Korostamme ekologisten verkostojen ydinalueiden selvityksen merkitystä. Näkökulma mahdollistaa ajattelutavan, jossa luontoympäristöä tarkastellaan ihmisten lisäksi muun muassa eläinten kulkureittien ja populaation eloonjäämisen kannalta.</p> <p>Etelä-Suomessa on vähän valottomia ja äänettämiä alueita. Niitä on kuitenkin Evon alueella. Ne ovat tärkeitä alueita linnuille ja kasveille, mutta myös retkeilijöille ja alueen asukkaille. Suunnittelussa tulee kaikin keinoin vaalia näiden valottomien ja äänettömien alueiden säilymistä ja jopa niiden laajentamista.</p>	<p>Vastine</p> <p>Kiitämme mielipiteestä.</p> <p>Kanta-Hämeen maakuntakaavat mahdollistavat Evon alueen kehittämisen niin luontomatkailun kun luonnonsuojelunkin näkökulmasta. Niin voimassa oleva kokonaiskaava kuin suunnitteilla oleva vaihemaakuntakaava mahdollistavat myös Evon tiedekansallispuiston edistämisen.</p>

<p>Kanta-Hämeen luonto tulee nähdä rauhallisen ja omatoimisen retkeilyn alueena. Tämä antaa merkittävän kilpailuedun verrattuna moottoroidun massaturismin alueisiin.</p> <p>Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan yhteydessä on tärkeää edistää ja mahdollistaa Evon tiedekansallispuistohanketta. Hämeenlinnan kaupunki käsittelee parhaillaan Evon retkeilyalueen osayleiskaavan muutosta ja laajennusta. Tätä kaavaa laadittaessa on kerätty kattava suunnitteluaineisto ja tehty lukuisia erillisselvityksiä. Ne antavat hyvän tietolähteen myös vaihemaakuntakaavan laadintaan.</p>	<p>Ekologisen verkoston ydinalueen uudella kaavamerkinnällä on tarkoitus osaltaan säilyttää valosaasteettomia ja äänimaisemaltaan rauhallisia alueita Kanta-Hämeessä.</p>
---	---

<p>Metsästysseura Halli ry Vastine</p>	
<p>Metsästysseura Halli ry:n lausuntona esitämme, että tulevassa maakuntakaavassa tulee huomioida riittävästi kiinteistöllä Uunikivi 834-424-1-141 oleva ampumarata ja sen ympäristövaikutukset.</p>	<p>Kiitämme mielipiteestä. Kyseessä oleva ampumarata sisältyy Kanta-Hämeen lainvoimaiseen kokonaiskaavaan kohdemerkintänä. Ampumarata tulee huomioiduksi vaihekaavan laadinnassa kokonaiskaavan välityksellä.</p>

<p>Alajärven ja Takajärven suojeluyhdistys ry Vastine</p>	
<p>Alajärven ja Takajärven suojeluyhdistys ry, antaa lausunnon, sillä luonnoksessa on havaittu ristiriitoja</p> <ul style="list-style-type: none"> - alueidenkäyttölain kanssa - ilmastolain ja Kansallisen monimuotoisuuden strategian kanssa - valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa - kansallisen energia- ja ilmastostrategian kanssa - maakuntaohjelman kanssa - myös Metsälain 10§:n kanssa - Hattulan strategian kanssa - Hattulan OAS-palautteiden kanssa. <p>eikä ota huomioon Hattulassa A-Insinöörien mielipidekyselyä Niinimäen tuulivoimasta ei ota riittävästi huomioon ELY-keskuksen raporttia Ecobio oy:n tekemästä YVA-selvityksestä.</p>	<p>Kiitämme seikkaperäisestä lausunnosta.</p>

<p>Yhdistys keskittyy lausunnossaan lähinnä kaavaluonnoksessa esitetyn Niinimäen Tuulipuiston vaikutuksista Takajärveen, siitä laskevaan Alajokeen sekä Alajärveen, josta Hämeenlinna ottaa vettä. Tarkastelemme myös hankkeen vaikutuksia alueen luontoon, sen uhanalaisiin eläimiin, luontotyyppeihin, kasveihin, historiallisiin ja arkeologisiin kohteisiin sekä vaikutuksista alueen loma-asukkaisiin ja koko alueen elinvoimaan. Tarkastelemme vain tärkeimpiä kohtia ja käytämme numeroinnissa luonnoksen numeroita. Käytämme kursiiivia kommentteissamme</p>	
<p>2. SUUNNITTELUN VALTAKUNNALLISET LÄHTÖKOHDAT</p> <p>2.1. ALUEIDENKÄYTTÖLAKI</p> <p>Maakuntakaavasta säädetään alueidenkäyttölaissa. Alueidenkäyttölain 33§ mukaan virkistys- tai suojelualueeksi osoitetulla alueella, Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen tarkoituksiin osoitetulla alueella ja liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamisen rajoitus. Hattulan Niinimäen Tuulipuisto ei ole suoraan mikään näistä, mutta sen läheisyydessä on virkistyskäyttöön hankittuja loma-asuntoja ja vakituisia asuntoja n. 1 000 kpl, luonnonsuojelualueita osittain kiinni suunnitellusta tuulivoima-alueesta ja yksityisiä suojelualueita aivan lähellä esim. Takajärven Kotsaari.</p> <p>Alueidenkäyttölaissa maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota</p> <ul style="list-style-type: none"> - maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakentamiseen <p>Niinimäen tuulipuiston rakentaminen vaikuttaisi kielteisesti yhtenäiseen järviylänköön, joka alkaa Nuuksion luonnonpuistosta ja ulottuu pitkälle Hämeeseen Pirkanmaalle asti. Nyt hiljainen alue on metsätalouden ja väestön virkistyskäytössä ja eläinten yhtenäisenä reittinä. Tällä hetkellä alueen läheisyydessä on vakinaisia asuntoja ja paljon loma-asuntoja järvien rannoilla. Osa loma-asunnoista on matkailukäytössä, joiden toiminta heikkenee tai lakkaa, tuulivoimaloiden pilatessa maisemat. Myös jo paikoitellen heikot TV-, radio- ja puhelin- ja datayhteydet heikkenevät ja lakkaavat, mikä tarkoittaa myös elinkeinotoiminnan lakkaamista, kiinteistöjen arvot laskevat ym. mikä heijastuu myös Hattulan kunnan talouteen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - alueiden käytön ekologiseen kestävyteen <p>Ekologista kestävyttä ei ole se, että varsinaisella voimala-alueella ja sen läheisyydessä mm. suolle ja ojitetulle suolle rakentaminen heikentää Takajärven veden laatua erinomaisesta huonommaksi,</p>	<p>Hattulan Niinimäelle suunniteltu tuulivoimapuisto sijoittuu voimassaolevassa maakuntakaavassa niin sanotulle valkoiselle alueelle, eli alueelle ei kohdistu muita maakuntakaavan määräyksiä kuin soveltuvat yleismääräykset.</p> <p>Langattomien verkkoyhteyksien heikentyminen on asia, joka otetaan huomioon tuulivoimaloiden suunnittelussa ja kompensoidaan mahdollisuuksien mukaan. Heikoista yhteyksistä on suositeltavaa olla yhteydessä verkkoyhtiöihin.</p> <p>Niinimäen alueen soveltuvuutta tuulivoimatuotannolle heikentää muun muassa pitkä etäisyys sähköverkkoon. Alueella on runsaasti ojitettuja soita, mutta kiinteämpää maaperää on todettu olevan riittävästi tuulivoimaloiden rakentamisen mahdollistamiseksi.</p> <p>Tuulivoimaloiden maisemavaikutuksista on tehty laajoja selvityksiä. Tuulivoimalan näkyminen maisemassa ei tarkoita suoraan maiseman pilaantumista, vaan asia riippuu</p>

Heinisuon valumat tuovat Takajärveen humusta ja muita kiinteitä aineita, jolloin vesi tummuu ja kalojen elohopeamäärät lisääntyvät. Ekologista kestävyttä myös heikentää se, että tuulivoima-alue pirstoo eläinten reviirien ja liikkuma-alueita niin, että esim. metsot eivät välttämättä löydä paria. Tässä muutamia esimerkkejä. Enemmän ELY-keskuksen laatimasta YVA-raportista.

- ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin

Niinimäen alueella ei ole juuri tuulivoimalle vaadittavaa tieverkostoa, lähinnä metsäautoteitä. Uusia väyliä jouduttaisiin rakentamaan, mikä 100 metriä korkeita siipiä varten tarkoittaa leveiden teiden rakentamista. Vaikka uusia teitä voisivat myös muut käyttää, ei alueella ole sellaisia määriä asukkaita tai yrityksiä, joille näin suuri investointi olisi arvokas. Hämeen Liiton julkaisu Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden selvitys

Kanta-Hämeen maakunnan alueelta FCG Group 1.11.2022 on löytänyt 31 mahdollista aluetta tuulivoimalle, jossa Niinimäen alue todetaan toiseksi huonoimmaksi yhdessä kaikkein huonoimmaksi, kun otetaan huomioon tuulisuus, sähköverkon ja sähköaseman saavutettavuus (ei ole lähistöllä), tieverkon tiheys (vain muutamia metsäautoteitä ja kylätie) ja maaperä (enimmäkseen suota ja ojitettua suota). Ei ole kestävästi taloudellista rakentaa voimaloita alueelle, jonka lisäksi tulee kaikki luonnolle aiheutuvat vahingot ja mahdolliset oikeudenkäynnit asukkaiden vastustuksen vuoksi.

- vesi- ja maa-ainesvarojen kestävään käyttöön

Hankesuunnitelmassa on mainittu, että voimaloiden ja teiden perustamiseen käytettäisiin alueella olevaa maa-ainesta. Alue on enimmäkseen suota ja ojitettua suota, joten sieltä tuskin löytyy sopivaa maa-ainesta. Myöskään lähellä ei ole luvitettuja maanottoalueita. Läheiset sorakuopat on lopetettu. Kun muualta tuodaan maa-aineksia, on riskinä, että maa-ainesten mukana tulee haitallisia vieraslajeja tuhoamaan uhanalaisia kasveja.

- maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin

Sähkön tuotannolla voi olla Hämeen maakunnan elinkeinoelämän tarpeisiin jonkin verran merkitystä, jos hankeyrittäjä Myrsky Energia oy saa sähkönsä myytyä jollekin suurelle kuluttajalle eikä sähköä myydä ulkomaille ilman alvia ja sähköveroja eikä Myrsky Energian ja Niinimäen Tuulivoima oy:n tulotkaan tuota edes yhteisöveroa, kun kumpikin tuottaa vain tappiota ja jos tuottaisikin voittoa, Niinimäen Tuulivoima oy:n ulkomaiset omistajat imisivät kaikki voitot korkona ulkomaille. Kolmostien varteen suunnitelluille datakeskuksille ei tuulivoiman epäsäännöllisyys tuo suurta helpotusta.

maiseman ominaispiirteistä ja kokonaisuudesta.

Niinimäen aluetta ei ole varsinaisesti osoitettu virkistysalueeksi, mutta alue tarjoaa virkistysmahdollisuuksia jokaisenoikeuksien turvin. Tuulivoimaloiden rakentaminen ei heikennä mahdollisuuksia liikkua alueella, mutta muuttaa alueen ääniolosuhteita ja maisemaa.

<p>- maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen</p> <p>Niinimäen Tuulipuisto nimenomaan tuhoaa maisemia, paikallisten vakinaisten asukkaiden ja loma-asukkaiden lisäksi myös rakennettuja kulttuurimaisemia ja valtakunnallisia arvokkaita kulttuurimaisemia. YVA-selvitysten mukaan haitta näkyisi jopa Hakoisten Linnavuorelle sekä toiseen suuntaan Rapolan Linnavuorelle sekä myös lähempänä itse Hattulassa jopa Lehijärvelle. Maisemaselvitykset eivät ole riittäviä, sillä nyt mahdolliset myllyjä peittävät metsät saatetaan tulevaisuudessa hakata. Haitallisia ja tuhoavia vaikutuksia olisi Hämeen Härkätiehen sekä myös hiljattain löydetty Hämeen Härkätien talvitiehen, joka kulkee osittain suunnitellulla alueella ja josta on viime aikoina tehty runsaasti arkeologisia esinelöytöjä 1600-luvulta.</p> <p>- virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyteen</p> <p>Niinimäen Tuulipuiston lähialue on nykyään merkittävää Hattulan virkistysaluetta, joka soveltuu loma-asutuksen ja luontomatkailun kehittämiseen. Alueella on jo nyt runsaasti lomamökkien vuokratoimintaa ihmisille, jotka haluavat puhdasta vettä, monipuolista luontoa ja luonnon rauhaa. Niinimäen Tuulipuisto tuhoaisi osan nykyisestä virkistysalueesta.</p>	
<p>Kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajille tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa.</p> <p>Edellä on jo esitetty vakinaisille asukkaille ja loma-asukkaille tuulivoimaloiden aiheuttama haitta, välkkeenä, meluna ja maiseman menetyksenä, sekä huonontuneena veden laatuna nyt erinomaisessa kunnossa olevissa järvissä. Lisäksi aiheutuu taloudellista haittaa, kun kiinteistöjen arvot laskevat mm. siksi etteivät jo rakennetut mökit mene kaupaksi ja myös siksi, ettei rakennusten kunnostamiseen ja modernisointiin investoida ja tehdä aiemmin rakennetuista ympärivuotisia.</p> <p>Myöskään kunnalle ja maanomistajille luvatut vuokratulot ja kiinteistöverotulot ole kokonaisuuden kannalta riskittömiä. Tällä hetkellä hankkeen kehittäjän tilinpäätökset osoittavat, ettei ole varmaa, että Myrsky Energia oy tai sen tytäryhtiö Niinimäen Tuulivoima oy ole luotettavia kumppaneita, sillä kummankaan talous ei ole vakaalla pohjalla ja molempien tilinpäätöstietoja ei kirjanpitolain mukaan ollut tuotu Kaupparekisteriin, kuin vasta muutaman vuoden viiveen jälkeen. Kunta ei saa kiinteistöveroja tuulivoimaloista ennen kuin vuosien päästä, sillä valitukset ovat todennäköisiä. Myös maanomistajat eivät olla varmoja vuokratuottojen saamisesta mahdollisesti konkurssiin ajautuvasta yhtiöstä (Tinintarkastuskertomus epäili Myrsky oy:n toiminnan jatkamisen mahdollisuuksia)</p>	<p>Niinimäen tuulivoima-alue sijoittuu asumattomalle ja rakentamattomalle metsäalueelle, ja suunnitelluista tuulivoimaloista on vähimmillään noin 1,5 kilometrin etäisyys vakituisiin ja loma-asuntoihin.</p> <p>Maakuntakaava laaditaan lähtökohtaisesti riippumatta kiinteistöjen rajoista ja omistussuhteista. Maakuntakaavalla voi olla vaikutusta kiinteistöjen arvoihin, mutta tämä ei ole maakuntakaavan laatimista ohjaava tekijä, kunhan kohtuutonta haittaa ei maanomistajille aiheuteta.</p> <p>Tuulivoiman rakentamisella on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillitsemisessä uusiutuvan energian puhtaana</p>

Lisäksi nykyisten kiinteistöjen hoitamattomuus heikentää nykyisiä kiinteistöveroja. Lisäksi on riski, että voimala-alueen loppusiivous, jonka tekijä eri asiakirjoissa on vaihdellut, on nykyään Niinmäen Tuulivoima oy. Talouselämä-lehden nro 3,2025 artikkelin mukaan paikalliset yritykset ajetaan konkurssiin ennen loppusiivousta, jolloin kulut jäävät maanomistajille ja viime kädessä kunnalle. Uuden lakiehdotuksen mukaan, jos loppusiivouksen vakuudet eivät riitä, vastuu siivouksesta tulisi kunnalle. Lisäksi erilaiset valitukset tuovat kunnalle oikeustaistelukuluja. Jos maatilanomistajien vuokratulot katsotaan pääomatuloksi, sillä tuulivoimatuotanto ei ole maatilan normaalia toimintaa, kuten maanviljely tai karjan pito. ei kunta saa myöskään näitä tuloja. (Toistaiseksi saatavilla Myrsky Energian oy:n ja Niinmäen Tuulivoima oy:n ja Myrsky Projektit oy:n tilinpäätökset vuoteen 2024 asti ja emoyhtiö Alphabet Oy:ltä ei ole konsernitilinpäätöstä)

Ilmastolaki ja Kansallinen luonnon monimuotoisuuden strategia

Niinmäen tuulivoiman ilmastolain vastaisuuksia on mm. hiilinielujen vahvistaminen, kun turpeen ja maaperän muokkaus tuottaa lisää hiiltä ilmastoon ja toimet eivät ota huomioon luonnon monimuotoisuutta, kun alueella on runsaasti sekä uhanalalaisia eläimiä ja kasveja ja harvinaisia luontotyyppisiä, kuten YVA:sta käy ilmi, vaikka ELY:n raportin mukaan tutkimukset eivät ole monelta osin riittäviä.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:

1. Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
2. Tehokas liikennejärjestelmä
3. Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
4. Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
5. Uusiutumiskykyinen energiahuolto.

Niinmäen Tuulipuiston toteutuminen vaikuttaisi kohtaan

1. siten, että nykyinen yritystoiminta metsä- ja maatalous sekä matkailu kärsisivät, jolloin alue autioituisi.

Alueelle tuskin tulisi uutta yritystoimintaa, kun viestintäyhteydet heikkenevät tai lakkaavat kokonaan. Teleoperaattorit eivät aio parantaa alueen jo nykyisin heikkoja yhteyksiä. Myöskään työpaikat tuskin lisääntyvät, lukuunottamatta mahdollisia metsäautoteiden ylläpitoa kuten aurausta. Voimaloiden huoltoon erikoistunutta henkilökuntaa tuskin alueelta löytyy, ja tällä hetkellä voimaloista huolehtii

tuotantomuotona. Tuulivoimatuotannon suunnittelussa on kuitenkin oleellista olla aiheuttamatta kohtuutonta vahinkoa luontoarvoille.

<p>usein Enersense Porista. Hankehakemuksessa oli arvioitu Niinimäen huoltotoimien vaativan 30 vrk/vuosi, mikä ei työllistä montaa henkilöä.</p> <p>2. Tehokasta liikennejärjestelmää ei harvaan asutulle kannata tehdä. Sen sijaan on EH40 kehittämissuunnitelmassa esitetty pyöräilyreittien ja vaellusreittien tekemistä matkailua edistämään, jotka eivät toteudu sillä tuulivoimaloiden joukossa liikkumista ei suositella.</p> <p>3. Terveellinen ja turvallinen elinympäristö lakkaa Niinimäen alueen lähistöltä usean kilometrin säteellä ja terveyden haittavaikutukset näkyvät lisääntyneinä hyvinvointialueen kuluina.</p> <p>4. Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat. Kuten aiemmin on todettu voimala-alue tuhoaa luonto- ja kulttuuriympäristöä eikä Niinimäen alueelta voi käyttää luonnonvaroja rakennustoimintaan. Suojeluyhdistys on panostanut vesien tilan parantamiseen mm. laskeutusaltain ja asukkaat omilla tonteillaan huolehtineet vesien suojelusta, jonka tuulivoima tuhoaisi huonontamalla järvien vesiä. Talusvesien laatu asukkaille heikkenee. Alueella ei ole kunnallista vesijohtoverkkoa.</p> <p>5. Uusiutumiskykyinen energiahuolto. Alueella on loma-asunnoissa melko paljon puulämmitystä. Koko Hattulan alueella energiankulutukselle olisi hyödyllistä käyttää maalämpöä sekä aurinkopaneeleja katoilla, kun uusia suurempia rakennuksia tehdään.</p> <p>2.4 KANSALLINEN ENERGIA JA ILMASTOSTRATEGIA</p> <p>Niinimäen tapausessa hiilinielut tarkoittaisivat sitä, että Heinisuosta vapautuisi paljon hiiltä, kun suon turpeita lähdetään mylläämään. Myös voimaloiden ja autoteiden ja siirtolinjojen tieltä hakattava metsä vähentää hiilinieluja. Ely-keskuksen raportissa on arvioitu, että hiilidioksidin vähentämisen hyödyt kumoutuvat koko tuulipuiston elinajalta muilla haitoilla, joita ei suojelutoiminnoilla voida estää.</p>	
<p>3 SUUNNITTELUN MAAKUNNALLISET LÄHTÖKOHDAT</p> <p>3.1 MAAKUNTAOHJELMA</p> <p>Maakuntavaltuuston hyväksymä maakuntaohjelma Kun toimeen tartutaan 2026-2029, 24.11.2025</p> <p>1. Kestävä elinvoima ja investoinnit</p>	<p>Maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan aluekehityksen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelma on yksi maakunnan kehittämistä ja suunnittelua ohjaavista asiakirjoista, mutta maakuntaohjelma ei ohjaa suoraan maakuntakaavan laadintaa. Maakuntaohjelmassa ei varsinaisesti käsitellä energiantuotantoa.</p>

<p>- Niinimäki ei toteuta kohti investointeja ja houkuttelevaa keskittymää (lukuunottamatta hankeinvestointia, mutta muuten ei houkuttele muuta tjoimintaa). Tuulipuisto ei houkuttele alueelle muuta yritystoimintaa.</p> <p>- Kohti uudistuvaa ja verkottoitunutta aluetta, Alueen vesien suojeluyhdistykset ovat verkottuneet ja tuottaneet Etelä-Hattulan kehittämissuohjelman EH40,vastineeksi Niinimäen Tuulipuiston uhkaan.</p> <p>- Uudistuva yritystoiminta ja osaaminen. Niinimäki tuskin lisää uudistuvaa yritystoimintaa, kun viestintäyhteydet heikkenevät. Uudistuvaa osaamista projekti on tuonut lähinnä luonnon arvojen tunnistamiseen.</p> <p>2. Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt</p> <p>- Kansainvälinen Kanta-Häme, Niinimäki projektin kansainvälisyys näkyy lähinnä siinä, että rahoitus, tuotot ja sähkö menevät ulkomaille.</p> <p>- Melu, välke ja maisemahaitat ja huonontunut veden ja luonnon laatu eivät edistä Hyvän elämän mahdollisuutta</p> <p>- Projektissa ei toteudu myöskään vahva koulutuksen, työelämän ja hyvinvoinnin yhteys.</p> <p>- Ilmastokestävä Kanta-Häme, ei ole varmaa, että Niinimäen sähkö jäisi Suomeen</p> <p>3. Vetovoimainen elinympäristö ja monimuontoinen luonto</p> <p>Ninimäen tuulivoimahanke on tavoitteiden vastainen, sillä se karkottaa luontoon tuodulla teollisuusalueelta vakituksia ja loma-asukkaita sekä lomayrittäjien asiakkaita. Huonot viestintäyhteydet eivät edistä tulevaisuuskestävää asumista Kanta-Hämeessä, sillä nykyisiä heikkoja yhteyksiä ei operaattorit paranna ja TV- ja radiolähetyksetkin näkyvät heikosti. Jopa turvallisuus vaarantuu, jos puhelinyhteyksiä ei ole. Kulttuuri ja matkailu eivät vahvista pehmeää vetovoimaa, jos luontomatkailu lakkaa ja Hämeen härkätien maisemat tuhotaan ja myös Hämeen härkätien talvitien arkeologiset tutkimukset pilataan. Uusia talvitien löydöksiä ei ole vielä keritty rekisteröimään. Ilmastokestävyyden eli sähköntuotannon kustannuksella ei Kanta-Hämeessä kannata aiheuttaa suurta haittaa uhanalaiselle luonnolle, kulttuurille ja ihmisten terveydelle.</p> <p>Maakuntakaava edistää maakuntaohjelman tavoitteita, kuten vetovoimainen elinympäristö tukemalla vahvasti luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön turvaamista päivitettyillä aluerajauksilla ja huomioimalla ekologisen verkoston ydinalueet. Tavoitetta tukee, jos Niinimäki poistetaan kaavasta tuulivoima-alueena.</p>	<p>Kiitämme tarkoista havainnoista maakuntaohjelman soveltamiseksi.</p>
<p>3.2. KANTA-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVAN NYKYTILANNE</p>	<p>Härkätien talvireitti on tarkoitus tuoda vaihemaakuntakaavan kaavaehdotuksessa</p>

Kanta-Hämeen nykyisessä maakuntakaavassa 2040, lainvoimainen 2021, ei ole merkitty Niinimäkeä tuulivoima-alueeksi. Uudistustarvetta on ilmeisesti tullut kulttuuriympäristön inventoinnista ja tarpeesta saada ne maakuntakaavakartalle. (Nyt vielä puuttuu Hämeen Härkätien talviversio)

3.4 KANTA-HÄMEEN ENERGIATALOUS

Vaikka Kanta-Hämeessä energiaa kulutetaankin enemmän kuin tuotetaan on järkevää keskittää esim. aurinkovoimaa muualle kuin luonnonympäristöön esim. julkisten rakennusten, kuten koulujen katoille ja teollisten yritysten katoille, samalla kun hyödynnetään maalämpöä.

Kanta-Hämeessä oli 2025 toiminnassa yhteensä 11 tuulivoimalaa ja esittelytekstissä ja luonnoksessa mainitaan Hattulan Niinimäen tuulivoimala. V. 2022 valmistuneessa tuulivoimakartoituksessa tunnistettiin yhteensä 31 potentiaalista tuulivoimatuotantoon sopivaa aluetta Kanta-Hämeessä. Selvityksessä painotettiin tuulisuutta 1 piste, sähköverkon ja sähköaseman saatavuus 0-4 pistettä, tieverkon tiheys 0-3 pistettä ja maaperä 0-2 pistettä. Tuloksena oli, että Niinimäki oli 31:stä toiseksi huonoin kaikkein huonoimman kanssa. Pisteytyksessä ei otettu huomioon luonnonsuojeluarvoja. kulttuuriarvoja eikä terveysarvoja. Nykyisessä kaavassa Niinimäki ei ole tuulivoima- aluetta.

-

Kun tarkastelemme energian saantia lähinnä Hattulan ja myös Kanta-Hämeen kannalta, on pienydinvoimaa tarkasteltava mahdollisuutena.

3.5 KANTA-HÄMEEN KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYKSET

Niinimäen alueelta on YVA-selvityksen mukaan löydetty historiallisesti merkittäviä paikkoja sekä historiallinen maantie Hämeen Härkätie. Hämeen Härkätien talvitie tuli esille hankkeen aikana, eikä historiallisia teitä ole inventoitu kokonaan. Nyt nämä ovat uhattuna itse tuulivoima-alueella sekä siirtolinjoilla. YVA-selvityksessä tuli ilmi myös ennen tuntemattomia muinaisjäänneksiä siirtolinjoilla.

3.7. YMPÄRISTÖN OMINAISPIIRTEITÄ

3.7.1-3.7.3

Luonto on Kanta-Hämeessä monimuotoista ja Niinimäen alueelta löytyy harvinaisia luontotyyppejä kuten esim. lehtoja, noroja ja läheitä. (Metsälaki 10§) Maaperä Hämeessä on yleisesti moreenia, mutta Niinimäki on suoaluetta, joka on osittain ojitettu.

Tavoitteena on saavuttaa vesien hyvä ekologinen tila vuoteen 2027 mennessä. Niinimäen alue sijaitsee Takajärven ja Renkajärven välisellä alueella. Molemmat järvet on luokiteltu erinomaisiksi.

mukaan osana uusiutuvaa historiallisten teiden kokonaisuutta.

Kanta-Hämeessä tuotetaan hyvin vähän energiaa suhteessa kulutukseen ja muihin maakuntiin. Energiantuotannon lisääminen Kanta-Hämeessä on perusteltua kattavan sähkönsiirtoverkon ja paikallisen kulutuksen vuoksi, jotta voidaan hidastaa uusien suurten ja pitkien voimajohtolinjainvestointien tarvetta. Vaihemaakuntakaavaluonnoksen aurinkovoiman tuotantoa koskevan kaavamääräyksen tavoitteena on suunnata tuotantoa rakennetun ympäristön yhteyteen. Kaavaluonnoksen tuulivoima-alueita on myös karsittu vuoden 2022 selvityksessä tunnistetuista alueista muun muassa luonnonarvojen ja ihmisvaikutusten perusteella.

Riittävät toimet laadultaan erinomaisten järvien vedenlaadun säilyttämiseksi sekä todettujen kiinteiden muinaisjäänneiden huomioimiseksi on keskeinen edellytys tuulivoiman rakentamiselle.

Uusiutuvan energiantuotannon rakentaminen parantaa Kanta-Hämeen energiatalouden kestävyyttä. Uusiutuvan energian tuotantoa on tarkoituksenmukaista toteuttaa alueille, joilla haitalliset ympäristövaikutukset ovat pieniä.

<p>Niinimäen tuulipuiston rakentaminen heikentää Takajärven veden laatua. Takajärvi laskee Alajokea pitkin Alajärveen josta Hämeenlinna ottaa vettä. Tavoitteiden vastaista.</p> <p>3.7.4. Maisema ja kulttuuriympäristö</p> <p>Maakunnallisia erityispiirteitä ovat esimerkiksi rautakauden näyttävät monumentit (linna ja kivikirkot) sekä Niinimäen alueelta Hämeen Härkätien talvireitiltä löytyneet 1600-luvulta peräisin esineet, joita vasta tutkitaan, eikä näy kaavaselostuksessa. Tuulivoima tuhoaisi arkeologien työn.</p> <p>3.7.5 Ilma ja melu</p> <p>Niinimäen alue on kaukana asutuskeskuksista ja ilma on hyvää. mutta vaatii suojelutoimenpiteitä säilyäkseen rauhallisena ja hiljaisena alueena. Tuulivoimalat tuovat melua, ja siivistä irtoava mikromuovi uhkaa alueen ilman ja veden laatua.</p> <p>4. VAIHEMAAKUNTAKAAVAN TAVOITTEET</p> <p>Tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestäväää taloutta ja kasvua. Kuten aiemmin tässä lausunnossa on esitetty, Niinimäen Tuulipuisto ei toteuta tätä ekologisesti eikä myöskään taloudellisesti.</p> <p>Strategian keskeisistä puhtaan siirtymän teemoista: tuulivoima ja energian siirtoverkosto eivät Niinimäen osalta edistä toteutumista. Niinimäki ei myöskään edistä luonnon monimuotoisuutta, vaan vaikutus on päinvastainen. ELY-keskuksen laatimasta YVA-raportista käy ilmi runsaasti ekologisen verkoston kriittisiä kohtia.</p> <p>Haitallisia vaikutuksia on löydetty myös valtakunnallisesti merkittäviin maisema-alueisiin, maakunnallisesti rakennettuun kulttuuriympäristöön ja valtakunnallisesti merkittäviin arkeologisiin alueisiin (uusi Hämeen Härkätien talvitie) OAS palautteista Alueellinen vastuumuseo esitti lausunnossaan tarpeen täydentäville selvityksille arkeologisesta kulttuuriperinnöstä.</p>	
<p>5. SUUNNITTELUVAIHEET, OSALLISTUMINEN JA VUOROAIKUTUS</p> <p>5.1. ALOITUS- JA TAVOITEVAIHE</p>	<p>Niinimäen tuulivoima-aluetta kohtaan on voimakasta vastustusta paikallisen väestön ja kesäasukkaiden keskuudessa. Paikallisen hyväksyttävyyden</p>

<p>OAS-palautteiden mielipiteissä voimakkaimmin korostui vastustus Hattulan Niinimäen tuulivoima-alueeseen. Aiheesta tuli paljon palautetta yksittäisiltä kansalaisilta, jotka pelkäävät ympäristön maisemallisista ja viihtyisyyden ja luontoarvojen heikentymistä. Ympäristöjärjestöt ja yksityishenkilöt painottivat lausunnoissaan luonnon monimuotoisuuden ja ekologisten verkostojen suojelua. Alueellinen vasatuumuseo esitti lausunnossaan tarpeen täydentäville selvityksille arkeologisesta kulttuuriiperinnöstä ja modernista arkkitehtuurista.</p> <p>Hattulan Niinimäen tuulipuiston poistaminen listalta poistaisi kaikki nämä huolet.</p> <p>OAS-vaiheen lausunnoissa nousi esiin ristiriita puhtaan energian tuotannon ja Kanta-Hämeen luonto-, virkistys- ja kulttuuriarvojen, erityisesti hiljaisten metsäalueiden ja vesistöjen suojelemisen välillä.</p>	<p>parantaminen on hankeen toteutumisen kannalta keskeistä.</p>
<p>6. KAAVARATKAISUN SISÄLTÖ, MERKINNÄT JA VAIKUTUKSET</p> <p>6.2. EKOLOGINEN VERKOSTO JA VIHERYHTEYDET</p> <p>Uudet hiljaiset alueet</p> <p>Tammelán-Hattulan-Kalvolan järviylánkö</p> <p>10-tieltä Äimäjärvelle ulottuva Teuron Pirttikosken, Könnölán ja Vuohiniemen välille jäävä laaja harvaan asuttu alue, jonka sisälle jää mm. Sotkajärvi, Kanajärvi ja Kotkajärvi. Könnölán alueella on paljon suolampia, jotka laskevat vetensä Takajärveen ja kuuluvat suojelulyhdistyksen järvien valuma-alueeseen. Myös Seitsemánlamminsuo ja Alajärven Heinisuo on hyvä merkitä hiljaisiksi alueiksi, mahdollisten tuulipuistosuunnitelmien varalta. Alajärven Heinisuo on eri alue Hämeenlinnassa, kun Niinimäki on Hattulan Heinisuolla. Olisi hyvä merkitä myös suunniteltu Niinimäen tuulivoima-alue hiljaiseksi alueeksi, jotta se säilyisi virkistysalueena.</p> <p>6.3. LIIKENNE</p> <p>Suunnitellun Niinimäen tuulivoima-alueen sähkönsiirtoverkon kartoitus on meneillään, jolloin Myrsky Energia tai Niinimäen Tuulivoima ovat ilmeisesti päättäneet sellaisesta siirtolinjasta, joka tuhoaa Hämeen Härkätien maisemia ja jo nyt kaatavat metsää ja tutkivat maaperää. Tällaisia siirtolinjoja ei pidä laittaa kaavaan.</p> <p>6.4. YHDYSKUNTATEKNINEN HUOLTO</p>	<p>Seitsemánlamminsuon ja Alajärven eteläpuolella sijaitsevan Heinisuon alueet on vaihemaakuntakaavan luonnoksessa merkitty ekologisen verkoston ydinalueen merkinnällä. Merkintä kuvastaa osaltaan ääniympäristöltään hiljaisempia alueita, ja kaavasuosituksen tavoitteena on varjella myös äänimaisemaa.</p> <p>Kaavaluonnoksessa on tuulivoima-alueiden vaatimien sähkön siirtolinjojen osalta osoitettu kaavamääräys, joka edellyttää erityistä huomiota luonto- ja maisemavaikutusten turvaamiseksi.</p> <p>Niinimäen tuulivoima-alue on otettu mukaan kaavaluonnokseen vuoden 2022 selvityksen, tämän pohjalta tehdyn jatkoselvityksen sekä käynnissä olevan kaavahankkeen ja siihen sisältyvän ympäristövaikutusten arviointiin perustuvan kokonaisharkinnan johdosta.</p>

6.4.2. TUULIVOIMA-ALUEET

Alueidenkäyttölaki ja valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat, että tuulivoimalat tulee sijoittaa ensisijaisesti useamman voimalan keskitettyihin yksiköihin ja että maakuntakaavassa tulee osoittaa tuulivoimatuotantoon soveltuvimmat alueet. Niinimäen sijoittaminen tähän on ristiriidassa, sillä vuoden 2022 tutkimuksessa Niinimäki 31 alueesta toiseksi huonoin.

Maakunnallisesti merkittäviä ovat vähintään 8 voimalan alueet. Suunnittelussa huomioon otettavia seikkoja ovat vaikutukset pysyvään ja vapaa-ajan asumiseen, virkistykseen sekä maisema-, kulttuuriympäristö- ja luonnonarvoihin sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Lisäksi tulee ottaa huomioon Puolustusvoimien toiminnasta aiheutuvat rajoitteet, radioyhteyksien turvaaminen ja lentoliikenteen antamat rajoitteet. Niinimäen tuulivoimala-alueella on kaikki yllä esitetyt haittavaikutukset ja lisäksi myös puhelinliikenteen ja dataliikenteen huonot yhteydet, joita operaattorit eivät aio parantaa. Niinimäkeen suunniteltiin aluksi 12 voimalaa ja viimeisessä esityksessä 9. Toteuttajan tarkoituksena on ilmeisesti hyödyntää nykyistä maakuntakaavaa, jolloin alle 10 voimalaan ei tarvita merkintää maakuntakaavassa.

Suunnittelumääräyksessä olevat seikat ovat tärkeitä, mutta jo ennalta tiedettyjen ongelmien vuoksi, olisi tärkeää poistaa Niinimäen tuuvoima-alue vaihemaakuntakaavasta.

Esityksen sivulla 67 on mainittu analyysissä soveltuvien alueiden lisäksi mahdollisten pienempien tuulivoimapuistojen toteuttamiseen

- Pitkämäen eli Moreenin alue Hämeenlinnassa
- Lamminmaan alue Tervakosken lähellä Janakkalassa
- Kunaussuo Riihimäen ja Lopen rajalla.

Maakuntakaavan luonnokseen valittiin tarkastelujen pohjalta neljä uutta tuulivoimala-alueita. Nämä alueet menestyivät pisteytyksessä kohtuullisesti ja niiden laajuus soveltuu maakunnallisesti merkittävän tuulivoimala-alueen rakentamiseen. Näiden lisäksi maakuntaluonnokseen on merkitty Hattulan Niinimäen alue, jolla tuulivoima-alueen yleiskaavoitus on käynnissä. Siis tekstistä voi päätellä, ettei Hattulan Niinimäen tuulipuisto kuulu soveltuvien alueiden joukkoon teknis-taloudellisen huonon pisteytyksen vuoksi, mutta se on joukossa, sillä Hattulassa on kaavoitus käynnissä. Ei ole tiedossa kenen aloitteesta Niinimäki on esitetty otettavaksi vaihemaakuntakaavaan,

Ehdotuksessa on hyvää, että YVA vaaditaan aina, kun lukumäärä on vähintään 5.

Toiminnallisesta toteutuksesta vastaa tuulivoimayhtiö ja kaavallisesta toteutuksesta kunta.

Ongelmallista on, jos kaavan laatii tuulivoimayhtiön maksama yritys, jolla ei ole siteitä kuntaan ja sen

Niinimäen alueen soveltuvuutta tuulivoima-alueeksi heikentää jotkin seikat, mutta tuulivoimatuotannon on todettu olevan alueella mahdollista. Alueen soveltuvuus maakunnalliseen tuulivoimatuotantoon ratkaistaan maakuntakaavassa, joten alueen sisällyttäminen kaavaluonnokseen on perusteltua, jotta alueesta voidaan käydä keskustelua osana maakuntakaavaprosessia. Annettua palautetta, tarkempaa vaikutusten arviointia ja muuta käytettävissä olevaa tietoa käytetään pohjana kaavaehdotuksen laatimiseen.

<p>asukkasiin. Lähimmän asuinrakennuksesta 1,25 km etäisyys tuulivoimalasta on liian pieni. Kanta-Hämeessä myös 1,25 km:n etäisyys vaikuttaa siihen, ettei sopivia alueita ole paljon.</p>	
<p>6.5. KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA MAISEMA-ALUEET</p> <p>6.5.1 RAKENNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT</p> <p>Suunnittelumääräyksessä on hyvää, että suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Ohjausvaikutuksella halutaan turvata historiallisen Hämeen Härkätien arvokas säilynyt kokonaisuus, mitä Niinimäen Tuulipuiston nyt tutkittavana oleva siirtolinjaus rikkoo. Hämeen Härkätie on historiallinen tielinjaus. Kartoituksessa on tullut esiin tielinjojen varsilta tehtyjä metallinilmais löytöjä. Talviteiden sijainteja tullaan myöhemmin tarkastelemaan. 1600-luvulta peräisin olevat löydöt ovat oletettujen talviteiden varsilta. Oletetut talvitiet ylittävät Renkajärven ja kulkevat osittain Heinisuon halki Takajärven eteläpuolella. Niinimäen tuulipuisto häiritsisi arkeologisia etsintöjä ja pilaisi arkeologisia paikkoja.</p> <p>6.5.2. MAISEMA-ALUEET</p> <p>Velvollisuus ottaa maisema-arvot huomioon, koskee kaavoituksen lisäksi maisemaa voimakkaasti muuttavia hankkeita, kuten maa-ainesten ottamista, tuulivoimarakentamista, teiden rakentamista sekä rakennusten rakentamista ja purkamista.</p> <p>Maaseudun kulttuurimaisema säilyy ja kehittyy vain silloin, kun maaseutu pysyy asuttuna ja alueella harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Niinimäen voimalahanke saattaa karkottaa asukkaita, jolloin kulttuurimaisemien säilyminenkin vaarantuu.</p> <p>6.5.3. TÄRKEÄT MUINAISMUISTOALUEET</p> <p>YVA-selvityksen mukaan Niinimäen alueella ja siirtolinjoilta on löytynyt muinaismuistokohteita, jotka voimala-alueen toteutus uhkaa.</p> <p>6.6. TÄRKEÄT VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVAT POHJAVESIALUEET</p> <p>Niinimäen tuulipuisto ei sijoitu tiedossa oleville pohjavesialueille, mutta lähelle niitä ja syöttää vettä pohjavesialueille.</p>	<p>Härkätien tunnettu talvireitti on tarkoitus tuoda vaihemaakuntakaavan kaavaehdotuksessa mukaan osana uusiutuvaa historiallisten teiden kokonaisuutta. Uudet arkeologiset löydöt on oleellista huomioida ennen tuulivoimaloiden rakentamista.</p> <p>Niinimäen tuulivoima-alueelle ei sijoitu maaseudun kulttuurimaisemaa. Tuulivoimaloiden näkyvyyttä mm. Kouvalan peltoaukeille on tutkittu ja paikoin voimalat tulisivat näkymään selvästi. Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia tarkennetaan kaavaehdotukseen.</p>

7. KAAVAMERKINNÄT

Ei kommentteja kaavamerkintöihin,

8. KAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 11§ määrää, että kaavaa laadittaessa tulee arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset.

Niinimäen tuulipuistolla on negatiiviset vaikutukset kaikkiin kaavaluonnoksessa lueteltuihin kohteisiin paitsi elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen, jolla emme näe mitään yhteyttä Niinimäen tuulipuistoon. Ei ole kilpailua, jos elinkeinoelämä näivettyy.

9. KAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET

Ei kommentteja.

10. ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN KAAVARATKAISUSSA

10.1. VAIHEMAAKUNTAKAAVAN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN KAAVARATKAISUSSA

Luvun 4 kommentteissa, olemme ottaneet kantaa Niinimäen Tuulivoimalan vaikutuksista.

11. LAUSUNNON KOMMENTTIEN YHTEENVETO

Niinimäen tuulipuiston sisällyttäminen vaihemaakuntakaavaluonnokseen on ristiriidassa

- alueidenkäyttölain kanssa
- ilmistolain ja Kansallisen monimuotoisuuden strategian kanssa
- valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa
- kansallisen energia- ja ilmastostrategian kanssa
- maakuntaohjelman kanssa
- Metsälain 10§:n kanssa
- Hattulan ststrategian kanssa

eikä ota huomioon Hattulassa A-Insinöörien mielipidekyselyä Niinimäen tuulivoimasta

ei ota riittävästi huomioon ELY-keskuksen raporttia Ecobio oy:n tekemästä YVA-selvityksestä eikä Hattulan OAS-palautteita, jotka lähes kaikki olivat negatiivisi

<p>Yhteysviranomaisen (ELY-keskus) perustellun päätelmän mukaan hanke on luonteeltaan laajasti maankäyttöä muuttava kokonaisuus, jonka toteuttaminen aiheuttaa useilla vaikutusalueilla merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia. Arvion mukaan hankkeen luonteen vuoksi huomattavilta ympäristövaikutuksilta on käytännössä mahdotonta välttyä, vaikka lieventämistoimenpiteitä toteutettaisiin.</p> <p>Merkittäviä kielteisiä vaikutuksia on todettu erityisesti maisemaan, luonnonympäristöön ja linnustoon, kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön sekä ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen. Kielteisiä vaikutuksia syntyy hankkeen koko elinkaaren aikana, ja hankkeen myönteiset vaikutukset eivät yhteysviranomaisen arvion mukaan ole merkittäviä suhteessa hankkeen kokonaisvaikutuksiin.</p> <p>Soveltuvuus selvityksissä v. 2022 Niinimäki sijoittui 31 alueen listalla toiseksi huonoimmaksi teknis-taloudellisten seikkojen vuoksi, joten se pitäisi poistaa vaihemaakuntakaavaluonnoksesta.</p>	
--	--

Läyliäisten kyläyhdistys ry	Vastine
<p>Vastine Sajatien (MT 132) jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeen poistolle (Loppi-Läyliäinen)</p> <p>Raskaan liikenteen osuus Sajatien/Läyliäistenraiti liikennemäärästä on suuri, minkä vuoksi leveätkään piennaralueet eivät tarjoa jalankululle ja pyöräilylle turvallista tai houkuttelevaa kulkuyhteyttä. Raskaan liikenteen aiheuttamat ohitustilanteet heikentävät merkittävästi sekä todellista että koettua liikenneturvallisuutta.</p> <p>Hämeen maakuntavaltuuston aiemmin asettaman vaihemaakuntakaavan tavoitteena on muun muassa ollut maakunnan muutos kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, elinympäristön laadun parantamista, päästöjen vähentämistä. Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeen poistaminen on näiden tavoitteiden vastaista.</p> <p>On perusteltua kysyä, miksi pyöräilyreitistöä halutaan supistaa, kun maakunnallisena tavoitteena on nimenomaisesti ollut kestävien kulkutapojen edistäminen ja päästöjen vähentäminen? Vaikka ko. liikenneyhteys ei kuulu Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkkoon, tavoiteverkon ulkopuolelle jääminen ei poista todellista liikkumistarvetta eikä tunnistettuja turvallisuus- ja ilmastoperusteita yhteyden säilyttämiselle.</p>	<p>Kiitämme palautteesta.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitettyjen jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeiden uudistamisen taustalla on toiminut vuonna 2024 valmistunut selvitys Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkko 2050. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on lähdetty siitä, että maakuntakaavassa esitetään vain maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet. Sajatien (YT 132) varren jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve on paikallisena reittinä jätetty kaavaluonnoksesta pois, ottamatta kantaa yhteystarpeen paikalliseen tarpeellisuuteen ja pyöräiliikenteen</p>

<p>Hyvinkäältä Läyliäisten kautta Karkkilaan kulkeva Pikku Pässä -pyöräilyreitti muodostaa merkittävän seudullisen ja matkailullisen yhteyden. Sajatien jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeen säilyttäminen mahdollistaisi Pikku Pässä -reitin luontevan kytkeytymisen Lopen kirkon kylän taajamaan sekä myös Riihimäen suuntaan, vahvistaen koko alueen pyöräilyverkkoa.</p> <p>Lisäksi Helsinki North on suunnitellut pyöräilijöille suunnattua reitistöä ja matkailutuotetta, jossa Loppi taajamineen sekä erityisesti valmis Pikku Pässä -pyöräilyreitti yhdistettäisiin osaksi Helsinki-Hyvinkää-pyöräilyreitteihin. Läyliäisten kyläyhdistys on ollut aiheeseen liittyen yhteydessä Helsinki North:iin ja yhteistyölle ei ole esteitä. Mainitun Loppi-Läyliäinen yhteystarpeen poistaminen heikentäisi myös näiden matkailu- ja elinkeinotavoitteiden toteuttamisedellytyksiä.</p> <p>Sajatien (MT 132) jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve välillä Loppi-Läyliäinen tulee säilyttää maakuntakaavassa. Yhteystarpeen poistaminen on ristiriidassa liikenneturvallisuuden, ilmastotavoitteiden, seudullisen pyöräilyverkon kehittämisen sekä matkailun ja elinvoiman edistämisen kanssa.</p>	<p>edistämisen etuihin kaikkialla maakunnassa.</p> <p>Kiitämme tarkoista paikallistuntemusta edustavista huomioista. Sajatien yhteystarpeen säilyttämisen tarpeellisuutta maakuntakaavassa tullaan vielä harkitsemaan.</p>
---	--

MTK Häme ry	Vastine
<p>MTK Häme kiittää lausuntopyyntöä ja mahdollisuuksista osallistua valmistelutyöhön kaavan luonnosvaiheen aikana.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Kaavan taustaselvityksistä on mielestämme valittu maakuntakaavatason mukaiset huomiot ja merkinnät. Määräykset ovat osittain yksityiskohtaisia ja ohjaavia.</p> <p>Kaavaluonnoksen esitysmateriaalit ja seutukohtaiset listaukset merkittävistä muutoksista helpottavat aineistoon perehtymistä. Huomionarvoista on myös selkeä pyrkimys sovittaa yhteen käyttötarpeiden ristiriitoja, jotka voivat olla osin mutkikkaitakin.</p> <p>Kaasuverkon yhteystarve Gasgrid suunnittelee parhaillaan kansallista vetyverkkoa. Suunnitelmassa vetyputkiverkosto ulottuu Kanta-Hämeessä Lounais-Hämeeseen.</p>	<p>Kiitämme lausunnosta ja kannustavasta palautteesta.</p> <p>Kahden, luonteeltaan eri vaiheessa olevan kaasuputkisuunnitelman merkitseminen samalla kaavamerkinnällä ei ole ollut kaavan ymmärrettävyyden kannalta paras ratkaisu. Kaavan luonnosvaiheessa molemmat putket ovat yhteystarpeina, koska kummankaan putken tarkempi sijainti ei ole ollut tiedossa riittävällä tarkkuudella. Mikäli Gasgridin putken YVA-prosessi on riittävän pitkällä ehdotusvaiheen nähtävillä oloon mennessä, Gasgridin putki voidaan esittää ns. ohjeellisena linjauksena. Kaasuputkien</p>

<p>Kaavakartalla osoitetaan Gasgridin suunnitelman mukaiselle reitille kaasuverkon yhteystarve. Lisäksi Hämeen liitto on omana työnä arvioinut kartalle kaasuverkon tarpeen Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta pohjoiseen. Kaasuverkon merkintä on ohjeellinen eikä aiheuta suoraan rakentamisrajoitusta, mikä on hyvä hankkeessa, jonka investointipäätöstä ei ole vielä tehty. Reitin tarkka sijainti selviää lopulta vasta rakennusvaiheessa.</p> <p>Merkinnöistä tulisi käydä ilmi ero Gasgridin hankesuunnitelman mukaisen ja Hämeen liiton omana työnään hahmotteleman yhteystarpeen välillä.</p>	<p>kaavamerkintöjä tullaan tarkentamaan kaavaehdotukseen.</p>
<p>Tuulivoima-alueet Kaavaluonnos edellyttää, että ”tuulivoima-alueiden edellyttämien uusien voimajohtolinjojen toteuttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota luonto-, maisema-, ja kulttuuriympäristöarvojen turvaamiseen sekä ympäröivään maankäyttöön kohdistuviin vaikutuksiin.” Tämä on kannatettava kirjaus, johon pyydämme selkeyden vuoksi vielä tarkentamaan: tavoitteen saavuttaminen edellyttää yleensä maakaapelointia.</p>	<p>Merkitään tiedoksi. Maakaapelointi voi monin paikoin olla tällaisissa tapauksissa soveltuvin ratkaisu, ja sen mainitsemisen tarkoituksenmukaisuutta kaavamääräyksessä voidaan harkita.</p>
<p>Ekologisen verkoston ydinalue Ekologisen verkoston ydinalueena esitetään laajat metsävaltaiset alueet, yhteensä noin 100 000 hehtaaria. Määräyksessä todetaan, että ”Merkintä ei estä alueen maa- ja metsätaloustalouden käyttöä haja-asutusluonteiseen rakentamiseen tai loma-asumiseen.” Koska määräyksen eri ole tarkoitus rajoittaa verkoston nykyisin maa- ja metsätaloustaloudessa olevien alueiden elinkeinotoimintaa, esitämme määräystä sallivuutta korostavaan muotoon: Merkinnällä ei ole vaikutusta alueen maa- ja metsätaloustalouden tai käyttöön haja-asutusluonteiseen rakentamiseen tai loma-asumiseen. Kehittämissuosituksen esitämme lisäystä: ”Maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää huomioita alueen merkitykseen ekologisen verkoston osana ja välttää luonnonympäristön pirstomista” lisäesitys: merkittävillä infra- ja rakennushankkeilla.</p>	<p>Kiitämme ehdotuksista. Ekologisen verkoston ydinalueen kaavasuosituksen tai mahdollisen kaavamääräyksen sanamuotoja on tarpeen hioa kaavaehdotukseen.</p>
<p>LT Logistiikka-alue Nykyisin Hämeenlinnan keskustan tuntumassa sijaitseva junapuuterminaali halutaan siirtää syrjempään. Riihimäen kaupunkikeskustan eteläpuolella pääradan varrelle osoitettu logistiikka-alue (LT) sisältää rataverkon tärkeän raakapuun terminaalin. Terminaalitoimintojen sijoittaminen alueelle vaatii uusien tieyhteyksien rakentamista, joten merkittäviä vaikutuksia syntyy myös itse logistiikka-alueen ympäristöön, erityisesti Arolammin liittymän ja</p>	<p>Riihimäen eteläpuolelle esitetty uusi raakapuun kuormausalue on ensisijaisesti Väyläviraston hanke, ja alueen suunnitelmista on tarpeen käydä vielä neuvotteluja Väyläviraston kanssa. Puun hakettamisen mahdollisuuden</p>

<p>suunnitellun logistiikka-alueen välille. Kuten vaihemaakuntakaavan tausta-aineiston logistiikkaselvityksessä todetaan, puuterminaalin siirtäminen Hämeenlinnasta aiheuttaa logistisia ongelmia Kanta-Hämeen pohjoisosiin.</p> <p>Esitämme, että uuden logistiikka-alueen suunnittelussa ja kaavamääräyksissä tulisi varmistaa, että alueella on mahdollista hakea puuta ja käyttää aluetta energiapuuterminaalina.</p>	<p>varmistamisen edellytyksiä voidaan tarkastella.</p>
<p>Yleismääräykset</p> <p>Kaavaselostuksen yleismääräyksissä esitetään koko aluetta koskeva uusi suunnittelumääräys Teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotannosta. Määräys on seikkaperäinen ja aurinkovoima-alueiden sijoittamista ohjaava. Kaavassa ei esitetä aurinkovoima-alueita niiden paikallisiksi jäävien vaikutusten perusteella. Mikäli alueidenkäyttölain uudistus etenee suunnitellusti, ennakoidaan, että vähintään 50 hehtaarin kokoisten aurinkovoimaloiden rakentaminen edellyttäisi aina yleis- tai asemakaavoitusta. YVA-menettelyn tarve ratkaistaan hankekohtaisesti.</p> <p>Mikä tämän suunnittelumääräyksen vaikutus tulee olemaan? Onko tuo 50 hehtaarin raja myös rajana maakuntakaavan ohjaukselle, eli pienemmät voisi sijoittaa esimerkiksi ekologisen verkoston ydinalueille? Laajat ydinalueet sisältävät myös rakennettua ympäristöä ja infraa, pyritäänkö maakuntakaavalla rajoittamaan aurinkovoiman sijoittamista näille alueille? Tämän keskustelun käyminen on tarpeen ennen 1. vaihemaakuntakaavan ehdotuksen valmistumista.</p>	<p>Kiitämme huomioista. Uuden alueidenkäyttölain sisältö tulee todennäköisesti varmistumaan ennen kaavaehdotuksen valmistumista, ja sisältö saattaa vaikuttaa maakuntakaavan ratkaisuihin. Ennen lakimuutosten selviämistä asiasta ei voi sanoa varmuudella.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotannolle ei ole esitetty pinta-ala- tai muita määritelmiä maakunnallisesti merkittävän taikka teollisen mittakaavan tuotannon määrittämiseksi. Näin ollen yleismääräyksen soveltaminen jättää tulkinnanvaraa. Mahdollisen alarajan määrittäminen on tarpeellista pohtia kaavaehdotukseen.</p>

<p>Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari</p>	
<p>Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, 1. vaihemaakuntakaava (OAS) elinkeinoelämän näkökulmasta.</p> <p>Riihimäen-Hyvinkään kauppakamari pitää vaihemaakuntakaavan teemoja, puhdasta siirtymää, kestävästä liikkumisesta ja kulttuuriympäristöstä, ajankohtaisina ja perusteltuina. Maakuntakaavalla on</p>	<p>Vastine</p> <p>Kiitämme lausunnosta.</p> <p>Kaavan valmistelussa tehdään laajaa yhteistyötä maakunnan sisällä, sekä maakunnan rajat ylittävästi.</p>

keskeinen rooli alueen kilpailukyvyyn, investointiympäristön ennakoitavuuden ja logistisen aseman vahvistamisessa. Elinkeinoelämän näkökulmasta kaavan valmistelussa on kuitenkin ratkaisevaa, miten liikenne, maankäyttö ja energiainfrastruktuuri kytketään toisiinsa sekä miten maakuntarajat ylittävät vaikutukset huomioidaan.

Riihimäen-Hyvinkään kauppakamarin talousalue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen työssäkäynti- ja yritysalueen yli maakuntarajan. Liikennevirrat, työvoiman liikkuvuus ja investoinnit eivät noudata hallinnollisia rajoja. Siksi maakuntakaavan valmistelussa on välttämätöntä tarkastella ratkaisuja ylimaakunnallisena kokonaisuutena ja varmistaa tiivis yhteensovittaminen Uudenmaan suuntaan sekä muualle Suomeen. Alue on osa valtakunnallisesti merkittävää kasvukäytävää, jonka toimivuus perustuu sujuviin liikenne- ja logistiikkayhteyksiin.

Kestävän liikkumisen edistäminen on kannatettavaa, mutta sen rinnalla on turvattava elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus, kapasiteetti ja toimintavarmuus. Raideliikenteen kehittäminen, päätieverkoston toimivuus sekä raskaan liikenteen palvelutaso ovat yritysten kilpailukyvyyn kannalta kriittisiä tekijöitä. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa riittävät aluevaraukset logistiikka- ja terminaalitoiminnoille sekä tukea niiden pitkäjänteistä kehittämistä. Liikennejärjestelmää koskevien ratkaisujen tulee perustua realistiseen arvioon alueen kasvusta ja elinkeinoelämän tarpeista. Erityisesti pyydämme kiinnittämään huomiota kantatie 54 rooliin osana Etelä-Suomen merkittävimpiä poikittaisyhteyksiä.

Maankäytön ja liikenteen integraatio on keskeinen onnistumisen edellytys. Työpaikka- ja teollisuusalueiden sijoittumisen tulee tukea saavutettavuutta ja kytkeytyä tehokkaasti pääväyliin ja raideliikenteeseen. Kaavaratkaisut eivät saa heikentää olemassa olevien yritysalueiden kehittämismahdollisuuksia tai rajoittaa tulevaa kasvua. Maakuntakaavan tulee tarjota riittävät ja ennakoitavat edellytykset elinkeinoelämän laajentumiselle myös pitkällä aikavälillä.

Puhdas siirtymä ja energiainfrastruktuurin kehittäminen ovat alueen tulevaisuuden kannalta strategisia kysymyksiä. Teollisen mittakaavan uusiutuvan energian tuotanto, vetyhankkeet ja sähkönsiirron vahvistaminen edellyttävät selkeitä ja ennakoitavia maankäyttöllisiä ratkaisuja. Sähkön saatavuus ja siirtoverkon kapasiteetti ovat keskeisiä investointien sijoittumispäätöksiin vaikuttavia tekijöitä. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa energiainfrastruktuurin kehittäminen siten, että se tukee alueen teollista ja teknologista uudistumista.

Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että uusi energiainfrastruktuuri sovitetaan yhteen liikenne- ja viestintäverkkojen sekä muun kriittisen infrastruktuurin kanssa. Yritystoiminta ja logistiikka edellyttävät luotettavia tietoliikenneyhteyksiä ja häiriötöntä toimintaympäristöä.

Vaihemaakuntakaavaa laadittaessa kuullaan maakunnan naapurikuntia ja -maakuntien liittoja. Lisäksi yhteistyötä tehdään valtakunnallisten toimijoiden ja valtioviranomaisten kanssa.

Kaavaluonnoksessa liikenteen ja logistiikan yhteyksiin on kiinnitetty merkittävää huomioita erityisesti päätieverkolla. Esimerkiksi kantatie 54 on tunnistettu väyläksi, joka kaipaa merkittävää parantamista.

Vaihemaakuntakaavan teemoissa ei varsinaisesti käsitellä teollisuus- ja työpaikka-alueiden aluevarauksien kokonaisuutta. Voimassaolevan kokonaismaakuntakaavan aluevarausten on todettu olevan toistaiseksi riittävän ajantasaiset, mutta aluevarauksia on kuitenkin tarpeen tarkastella heti seuraavassa maakuntakaavassa. Kaavaselostukseen täydennetään logististen virtojen kuvausta.

Kaavan tausta-aineistona on laajat selvitykset teollisen mittakaavan aurinko- vety- ja tuulivoimatuotannon osalta. Vaihemaakuntakaavan valmistelun yhteydessä käydään tarvittaessa työneuvotteluja verkko-operaattoreiden kanssa.

Riihimäen–Hyvinkään kauppakamari katsoo, että vaihemaakuntakaavan tulee ennen kaikkea vahvistaa alueen saavutettavuutta, logistista asemaa ja investointien houkuttelevuutta. Liikenne- ja logistiikkaratkaisut, maankäytön ja liikenteen yhteensovittaminen sekä energiainfrastruktuurin kehittämisedellytykset ovat alueen kilpailukyvyyn ydinkysymyksiä. Kaavan valmistelussa tulee varmistaa ylimaakunnallinen näkökulma ja tiivis vuorovaikutus, jotta ratkaisut tukevat koko kasvukäytävän kestävästä kehitystä ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.

Kaloisten kyläyhdistys ry

Vastine

Kaloisten kyläyhdistys ry kiittää mahdollisuudesta lausua mielipiteensä Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:n 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta.

Pidämme tärkeänä, että maakuntakaavassa edistetään energiasiirtymää, kestävästä liikkumisesta ja ilmastotavoitteita. On hyvä, että energiaratkaisuja tarkastellaan maakuntatasolla kokonaisuutena ja että tavoitteena on siirtyä kohti vähähiilisempää yhteiskuntaa.

Haluamme kuitenkin tuoda esiin huolestamme siitä, miten useat merkittävät energia- ja liikenneratkaisut kohdentuvat maantieteellisesti samoille rajaseuduille Hämeenlinnan, Lopen ja Tammelan alueella. Kun tuulivoima-alueet, aurinkovoimahankkeet, putki- ja ratavaraukset sekä liikenneverkon kehittämistoimet sijoittuvat lähemmäksi, muodostuu kokonaisuus, jonka yhteisvaikutukset kyläasukkaille, maisemalle ja lähiluonnolle ovat huomattavia.

Maakuntakaavatasolla olisi tärkeää arvioida nimenomaan kasautuvia vaikutuksia. Kyläalueiden näkökulmasta olennaista on kohtuullisuus: jakautuvatko energiainfrastruktuurin hyödyt ja haitat tasapainoisesti maakunnassa, vai keskittyvätkö ne samoille seuduille? Maakuntakaavan tulisi edistää alueiden tasapainoista kehittämistä ja huomioida myös maaseudun asukkaiden elinympäristön laatu.

Emme vastusta uusiutuvaa energiaa sinänsä. Katsomme kuitenkin, että sijoittamisessa tulisi ensisijaisesti hyödyntää jo rakennettuja tai voimakkaasti muokattuja ympäristöjä sekä sellaisia alueita, jotka selvitysten perusteella soveltuvat parhaiten energiantuotantoon ilman merkittäviä luonto- tai maisemavaikutuksia. Samalla katsomme, että herkäät metsä- ja järvi-alueet sekä ekologisissa selvityksissä tunnistetut luonnon ydinalueet tulisi rajata periaatteellisesti energiantuotannon ulkopuolelle – nyt ja tulevaisuudessa. Energiansiirtymä ei edellytä luonnon arvokkaimpien alueiden

Kiitämme mielipiteestä.

Vaihemaakuntakaavan vaikutusten arviointia tullaan tarkentamaan ehdotusvaiheessa ja eri kaavamerkintöjen yhteisvaikutukset on asia, jota on tarpeen myös tarkastella.

Aurinkoenergiainfrastruktuurien sijoittumista ei ole suunnitelmassa säädellä maakuntakaavalla sanallisen yleismääräyksen lisäksi. Vetyputki on koko maakunnan läpi ulottuva hanke, jonka haittavaikutukset maankäyttöön ja ympäristöön ovat hankkeen valmistuttua kohtuullisen vähäiset.

Hyötyjen ja haittojen tasapainottaminen on haastavaa laajaa maankäyttöä edellyttävissä hankkeissa. Ekologisten verkoston ydinalueiden uuden merkinnän tavoitteena on hillitä luonnonalueiden pirstoutumista. Kaavaluonnoksessa esitetty suunnittelusuositus ei suoraan kiellä uusiutuvan energian hankkeiden sijoittumista näille alueille.

<p>käyttöönottoa, mikäli sijoittaminen tehdään johdonmukaisesti ja vaihtoehtoisia ympäristöjä hyödyntäen.</p> <p>Tältä osin pidämme hyvänä ajatusta, jota on valtakunnallisessa keskustelussa tuotu esiin: selkeästi määritellyt niin sanotut "no-go -alueet", joille tuulivoimaa tai muuta raskasta energiainfrastruktuuria ei sijoiteta. Tällainen linjaus lisäisi ennakoitavuutta ja luottamusta – sekä asukkaille että toimijoille. Selkeät rajat loisivat myös turvallisuuden tunnetta: kaikille olisi tiedossa, missä asuminen ja lähiluonnon säilyminen ovat ensisijaisia arvoja.</p> <p>Maisemavaikutusten osalta kiinnitämme huomiota siihen, että alueella sijaitsee valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuri- ja maisemakokonaisuuksia, kuten Härkätien ympäristö. Näiden arvo ulottuu maakunnan rajojen yli, ja vaikutuksia tulisi tarkastella myös laajemmassa mittakaavassa.</p> <p>Raideliikenteen aluevarauksen osalta toivomme, että sen ajoitusta ja toteuttamisedellytyksiä tarkastellaan suhteessa kokonaisuuteen. Pitkäaikainen varaus ilman selkeää etenemispolkua voi aiheuttaa epävarmuutta kyläalueilla, ja sen kohtuullisuutta olisi syytä arvioida avoimesti.</p> <p>Kaloisten kyläyhdistyksen tehtävänä on toimia kylien edunvalvojana. Toivomme rakentavaa vuoropuhelua ja ratkaisuja, joissa energiasiirtymä ja ilmastotavoitteet voidaan toteuttaa tavalla, joka turvaa myös maaseudun elinvoiman, lähiluonnon ja asukkaiden oikeuden kohtuulliseen elinympäristöön.</p> <p>Kunnioitavasti,</p> <p>Kaloisten kyläyhdistys ry</p>	<p>Kaavamääräysten tarkentamista selkeän kaavaratkaisun saamiseksi on hyvä tarkastella vielä lähemmin.</p> <p>Lainvoimaisessa maakuntakaavassa oleva rautatieliikenteen yhteystarve Riihimäki–Forssa-rautatielle on pitkän aikavälin tavoite, eikä merkintä kuvaa radan varsinaista sijaintia. Yhteystarvetta ei käsitellä tässä vaihemaakuntakaavassa, mutta merkinnän tarpeellisuutta ja edellytyksiä tarkastellaan myöhemmissä maakuntakaavan päivityksissä.</p>
---	---

<h2 style="background-color: #003366; color: white; padding: 5px;">Vanajavesisäätiö, Hämeen Virkistysalueyhdistys</h2>	
<p>Vanajavesisäätiö sr ja Hämeen virkistysalueyhdistys ry haluavat kiittää Hämeen liittoa mahdollisuudesta kommentoida Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavan luonnosta. Esitämme yhteisenä lausuntonamme seuraavaa:</p> <p>Yleistä</p>	<p>Vastine</p> <p>Kiitämme mielipiteestä.</p> <p>Merkitään tiedoksi. Vihreän siirtymän hankkeita ei ole tarkoituksenmukaista sijoittaa mihin tahansa, ja maakuntakaavassa pyritään tekemään</p>

<p>Maakuntakaavaluonnoksen keskeisiä teemoja ovat ekologisesti kestävä talous, uusiutuva energia, kiertotalous ja liikenteen kehittäminen ja sen tavoitteena on edistää vähähiilisyttä ja elinvoimaa koko maakunnan alueella.</p> <p>Kaavan teemat ovat tulevaisuuden kehityksen kannalta tärkeitä ja vaikuttavat usealla eri tavalla suoraan tai välillisesti lausunnon antajien toimialueen fyysiseen toimintakenttään. Vanajavesikeskuksen työn keskiössä on varmistaa alueensa vesistöjen parempi tulevaisuus. Hämeen virkistysalueyhdistys ylläpitää ja kehittää alueen luonnonympäristöihin nojaavien virkistysalueiden ja -reittien käyttöä.</p> <p>Haluamme muistuttaa, että erityisesti vihreän siirtymän, kiertotalouden sekä vähähiilisen energiantuotannon edistämällä on huomattavia alueen ympäristön laatuun vaikuttavia haittavaikutuksia. Näillä tekijöillä on sekä todellisia ympäristön laatua heikentäviä seurauksia, että alueen asukkaiden, matkailijoiden ja vapaa-ajanasukkaiden pelkäämiä tai heikennyksinä kokemia vaikutuksia. Todennetut haitat voidaan mitata ja dokumentoida. Haasteellisempaa on arvioida pelkojen ja mielikuvien takia heikentynyttä maakunnan brändiä ja sen vaikutuksia elinympäristön houkuttavuuteen ja pitovoimaan. Siksi toivomme, että maakunnan alueelle suunnitellut aluevaraukset ko. toimiin pyrittäisiin pitämään mittaluokaltaan mahdollisimman maltillisina.</p> <p>Pidämme haasteellisena sitä, että laajoja maa-alueita ja siihen liittyviä energiansiirtolinjoja vaativien maankäyttömuotojen, kuten tuuli- ja aurinkoenergiavoiman tuotannon, erilaisten kiertotalous- tai niiden logistiikka-alueiden tms. sijoittaminen nykyilainsäädännön ja yleisen mielipiteen valossa ohjautuu nimenomaan harvaan asutuille alueille. Tästä seuraa väistämättä suurempi negatiivinen luontovaikutus kuin samojen rakenteiden sijoittamisessa lähemmäs olemassa olevaa infraa. Laajempien luonnontilaisten alueiden uhraaminen vihreän siirtymän käyttöön herättää myöskin ankaraa vastustusta lähiasukkaiden ja mökkiläisten parissa eikä varsinaisesti myöskään houkuttele matkailijoita, jolloin voidaan kysyä, onko hankkeiden aiheuttama katkeruus ja negatiivinen huomio hyötyjä suurempi.</p> <p>Olisiko maakuntaliitolla mahdollista vaikuttaa lainsäädännön uudistamisen kautta siihen, että nykyistä hajautetummat uusiutuvien energiantuotannon verkostojen yksiköt saataisiin jatkossa sulautettua paremmin jo rakennetun alueen sisään tai laitamille? Samoin toivoisimme, että suunniteltujen hankkeiden nettovaikutuksista esimerkiksi hiilitaseisiin pitkällä aikavälillä olisi saatavissa tietoa. Tieto mahdollistaisi hyötyjen ja haittojen vertailtavuuden ja erilaisten sijoitusvaihtoehtojen paremman hyöty-haitta-arvioinnin.</p>	<p>asian suhteen huolellista suunnittelua. Laajojen rakentamattomien alueiden arvoa pyritään vaihemaakuntakaavassa tuomaan esiin ekologisen verkoston ydinalueen uuden kaavamerkinnän kautta.</p> <p>Hämeen liitto toteuttaa jatkuvaa edunvalvontaa päättäjien suuntaan ja pyrkii vaikuttamaan myös käynnissä oleviin lainsäädäntöhankkeisiin.</p> <p>Eri tasoisten kaavahankkeiden yhteydessä pyritään nykyään pääsääntöisesti tekemään jonkinlaista arviointia hiilivaikutuksista, mutta tietoa ei ole aina selkeästi löydettävissä.</p>
--	--

<p>Kommentit asiasisällöstä:</p> <p>Ekologisen verkoston ydinaluerajaukset</p> <p>Kaava-aineistossa on hahmoteltu rajoja ekologisen verkoston ydinalueiksi; rajattuja alueita ovat nyt laajemmat yhtenäiset metsäalueet, joissa on luontoarvoja. Vesistökohteista on rajattu Vanajanselän alue.</p> <p>Vähättelemättä metsäalueiden luonnonarvoja tai niiden merkitystä ekologisin verkostoina, nostaisimme esiin ajatuksen vesistöjen verkostoluonteesta. Vesistöt ovat verkostomaisia, ja niiden ekologinen arvo paikalliseen, alueelliseen ja maakuntarajat ylittävällä tavalla on kiistaton. Pyydämmekin selvittämään, onko Suomessa tehty ekologisten verkostojen ydinaluerajauksia minkään maakunnan kaavatyössä niin, että vesistöketju tai sen osa olisi rajattu ja tunnistettu ydinalueeksi. Onko Vanajanselän ydinaluerajaus voimassa tai tulossa myös Pirkanmaan puolelle? Vesistöketjujen merkitseminen luonnon monimuotoisuuden ydinalueeksi, jonka pirstomista tai muuta heikentämistä tulisi välttää, olisi huomionosoitus vesistöjen arvosta paikallisen luontoympäristön sekä maiseman laadun ylläpidon kannalta. Jos tämä on mahdollista, olisi Vanajanselän lisäksi hyvä huomioida Vanajaveden jatkuminen kapeana vesimuodostumana käytännössä Miemalanselälle saakka.</p> <p>Kaavaluonnoksessa esitetyt ydinaluerajaukset ovat pääosin hyviä ja perusteltuja. Mikäli rajauksiin on vielä mahdollista vaikuttaa, niin esitämme seuraavaa: Evon aluetta olisi mahdollista laajentaa länteen päin ylittäen Kuohijärven ja Oksjärven. Näin Kuohijärven-Kukkian-Iso-Roineen ekologiaaltaan erittäin laadukas vesistöreitit yläosa tulisi sisältymään ydinaluerajauksen sisään.</p>	<p>Ekologisen verkoston ydinalueiden rajaukset perustuvat vuonna 2016 valmistuneeseen Kanta-Hämeen ekologiset verkostot- selvitykseen. Selvitystä laadittaessa vesistöt on huomioitu osana ekologista verkostoa ja ydinalueita ja vesistöjen rooli lähiympäristöineen etenkin eläimistön luontaisina kulkuyhteyksinä on merkittävä.</p> <p>Vanajanselän ydinalue jatkuu luontevasti vastaavan tapaisella merkinnällä Pirkanmaan maakuntakaavoissa. Vanajaveden kapeikon merkityksen korostaminen vesistöketjuna on perusteltu ajatus, mutta maakuntakaavan tarkkuustason kannalta haastava. Suuri osa Vanajaveden kapeikon rannoista on rakennettu.</p> <p>Evon ydinalueen laajentaminen Kuohijärven suuntaan on perusteltu ehdotus, jota tullaan harkitsemaan kaavaehdotusta laadittaessa.</p>
<p>Suunnitellut ekologiset yhteydet</p> <p>Ekologiset yhteydet koskevat maaeläinten liikkumista erilaisten esteiden yli tai ali. Huomautamme, että eritasoisia ekologisia esteitä on runsaasti myös vesistöissä. Maakuntakaavassa voisi olla myöskin kannanottoja alueensa merkittävimpien vesistöjen vaellusesteiden ohitustarpeista. Tällainen on esimerkiksi Hausjärven Vuolteenkosken säännöstelypato Pohdimme myös, voisiko alueen retkeily- ja kevyen liikenteen reitistöjen sekä ekologisten yhteyksien kehittäminen ja säilyttäminen tukea toisiaan? Tie- ja ratalinjojen ylittäminen samoilla rakenteilla voisi paikoitellen olla mahdollista.</p>	<p>Suunnitellut ekologiset yhteydet- merkintä perustuu Hämeenlinnan ja Hyvinkään väliseen moottoritille kohdistuvaan tarkasteluun, missä selvitettiin toteutettavissa olevia eläinten ekologisia yhteyksiä toimivia moottoritien ylitys- tai alituspaikkoja. Parhaimmillaan uudet ylityspaikat vähentävät estevaikutusta myös ihmisten virkistysliikkumiselta. Vesistöjen vaellusesteitä</p>

	vaihemaakuntakaavan yhteydessä ei ole tutkittu.
<p>Tuulivoima- ja aurinkovoimala-alueet</p> <p>Hämeen virkistysalueyhdistys kantaa huolta tuulivoimala-alueiden maisema- melu- ja äänihaitoista ja haittojen vaikutuksesta luonnon virkistyskäyttöön. Luonnon virkistyskäytöllä on tutkitusti paljon hyvinvointivaikutuksia, joten luonnon lisäksi vaikutus ulottuu myös ihmisten hyvinvointiin sekä retkeilyreittien mahdollistamaan elinkeinotoimintaan.</p> <p>Kaavaselostuksessa mainittujen tuulivoimala-alueiden maisema-, melu- ja eliöhaittojen lisäksi tulee huomioida tuulivoimapuistojen rakentamisesta aiheutuvat vesistövaikutukset. Rakentamisvaiheessa aiheutuu tieverkon ja perustusten tekemisestä suoria huomattavia vesistökuormituslähteitä. Pitkällä aikavälillä vaikutukset vähenevät, mutta eivät poistu kokonaan. Siksi alueiden rajaus ja myöhemmin tarkempi kaavatyo rakenteiden sijoittumiseksi maastoon tulisi harkita tarkoin siten, että vaikutukset eivät kohdistu herkille vesistöalueiden osille, pienvesistöjen varteen tai niiden välittömään läheisyyteen. Hattulan Niinimäen kohde on sikäli haasteellinen, että sen vaikutuspiirissä on kaksi maakunnan tasolla parhaimmassa ekologisessa tilassa olevaa järveä sekä niihin laskevat pienvesistöt. Myöskin Löyttymäki-Hietoisen varausalueen vaikutuspiirissä olevassa Mallasjoessa on huomattavia luontoarvoja, joiden menestyminen on veden laadusta riippuvaista. Siksi näiden alueiden mahdollisen rakentamisen vesistövaikutusten minimoimisella on tavallistakin suurempi merkitys.</p> <p>Voimala-alueiden mahdolliset rajoitukset luonnon virkistyskäyttöön ja muuhun maastossa tapahtuvaan liikkumiseen tulee myös huomioida. Ne eivät saa estää vakiintuneiden virkistysreittien ja virkistysalueiden käyttöä ja huoltamista eikä voimala-alueiden huoltaminen saa aiheuttaa haittaa luonnon virkistyskäytölle.</p>	<p>Tuulivoima-alueiden vaikutusten arvioinnit ovat vielä puutteellisia ja niitä tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä. Tuulivoima-alueiden suunnittelumääräykseen tullaan lisäämään vesistöjen huomioon ottamista koskevia määräyksiä.</p>
<p>Tie- ja rataliikenteen yhteydet</p> <p>VT 10 ja VT 12 perusparannushankkeiden osalta toivomme, että hankkeet toteutuvat ja niiden suunnittelussa otetaan huomioon myös pohjavedensuojauksen tarpeet, riittävät vesistöjen alitusten virtauskapasiteetti ja esteettömyys sekä mahdollisuus sijoittaa tarpeellista vesihuoltoinfraa samassa yhteydessä tiealueen reunalle - esimerkkinä varaus Lammin jätevedenpuhdistamon mahdollisen korvaamisen siirtoviemärillä. Lisäksi kevyen liikenteen yhteyksiä voisi tässä yhteydessä kehittää siten, että perusparannettavien tieosuuksien piennarleveys olisi nykyistä huomattavasti leveämpi, jolloin polkupyöräily valtatie varressa ilman erillistä kevyenliikenteen väylää olisi mahdollista ja nykyistä huomattavasti miellyttävämpää.</p>	<p>Esitetyt seikat eivät varsinaisesti kuulu maakuntakaavan tarkkuuteen, vaan ne huomioidaan ja toteutetaan tiesuunnitelmien yhteydessä.</p>

<p>Lopuksi</p> <p>Vanajavesisäätiö toivottaa Hämeen liitolle hyviä hetkiä maakunnan parhaaksi tehtävän työn parissa ja lupaa osaltaan olla tekemässä parempia edellytyksiä sekä hämäläisille että meille niin rakkaalle vesiluonnolle. Hämeen virkistysalueyhdistys kiittää maakuntaliittoa arvokkaasta yhteistyöstä ja lupaa jatkaa retkeilyreittien ja virkistysalueiden kehittämistä osana Kanta-Hämeen veto- ja pitovoimatekijöitä.</p>	<p>Hämeen liitto kiittää Vanajavesikeskusta ja Hämeen Virkistysalueyhdistystä kannustuksesta ja sujuvasta yhteistyöstä.</p>
---	---

Renkajärven suojeluyhdistys	Vastine
<p>Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto 1. vaihemaakuntakaavan luonnokseen.</p> <p>1. Koiran on heilutettava häntää</p> <p>Maakuntakaavoituksen rooli on suunnitella maankäyttöä yli kuntarajojen ja ohjata tarkempaa kaavoitusta maakunnan strategian kannalta oikeaan suuntaan. Nyt Hattulan Niinimäen tuulivoima-alue on piirretty luonnokseen sillä perusteella, että kaavoitusprosessi on ollut menossa Hattulan kunnassa. Hattulan valtuusto ei ole käsitellyt kaavaluonnosta, -ehdotusta eikä lopullista kaavaa. Maakuntakaavoituksen on osoitettava alueen paras mahdollinen käyttö maakunnallisen strategian kannalta, ei sen mukaan, mitä yksityinen hankekehittäjä on halunnut ehdottaa kaavoitustyössään. Oikea toimintamalli on ottaa kyseinen tv-alue pois vaihemaakuntakaavasta ja jos kunta joskus vahvistaisi sinne tuulivoimakaavan, se merkitään sinne vain siinä laajuudessa, jonka kunta on sen silloin kaavoittanut – ei varustettuna yleisellä tv-merkinnällä. (Nyt kun vaihemaakuntakaava on vielä työn alla, kunta voi kaavoittaa ilman maakuntakaavaa max 9 voimalaa ja vaihemaakuntakaavan voimaantulon jälkeen max 7 voimalaa.)</p>	<p>Niinimäen tuulivoima-alue on otettu mukaan kaavaluonnokseen vuoden 2022 selvityksen, tämän pohjalta tehdyn jatkoselvityksen sekä käynnissä olevan kaavahankkeen ja siihen sisältyvän ympäristövaikutusten arviointiin perustuvan kokonaisharkinnan johdosta.</p> <p>Niinimäen alueen soveltuvuutta tuulivoima-alueeksi heikentää jotkin seikat, mutta tuulivoimatuotannon on todettu olevan alueella mahdollista. Alueen soveltuvuus maakunnalliseen tuulivoimatuotantoon ratkaistaan maakuntakaavassa, joten alueen sisällyttäminen kaavaluonnokseen on perusteltua, jotta alueesta voidaan käydä keskustelua osana maakuntakaavaprosessia. Annettu palautetta, tarkempaa vaikutusten arviointia ja muuta käytettävissä olevaa</p>

	tietoa käytetään pohjana kaavaehdotuksen laatimiseen.
<p>2. Luonnos on maakuntaohjelman vastainen</p> <p>Tuore maakuntaohjelma lähtee maakunnan vahvuuksista ja niiden kehittämisestä. Se sovittaa hyvin yhteen uusiutuvan energian innovatiivisen kehittämisen ja siihen liittyvät investoinnit. Strategia on tehty nimenomaan niin, että uusiutuvan energian kehitys- ja investointitoiminta ei samanaikaisesti heikennä muita keskeisiä strategian kulmakiviä: hyvinvointia, vetovoimaista ympäristöä ja monimuotoista luontoa. Maakuntaohjelma on selkeän tarkoituksellisesti luopunut tuulivoiman nostamisesta Kanta- Hämeen energiantuotantomuodoksi. Sen sijaan se nostaa esiin bioenergian, kiertotalouden sekä rakennetun ympäristön aurinkovoiman mahdollisuudet. Näin samalla mahdollistetaan maakunnan elinvoimalle ja pehmeälle vetovoimalle keskeisten matkailu- ja virkistyspalveluiden sekä monipaikkaisuuden voimakas kehitys – otetaan kaikki hyöty maakunnan loistavasta sijainnista, luonnonrauhasta ja luonnon ydinalueista.</p> <p>Kun luonnoksen kaavaselostuksen sivulla 9 maakuntaohjelmaa verrataan säveltäjään ja maakuntakaavaa kapellimestariin, nyt kapellimestari ei ole lainkaan perehtynyt tänään soitettavaan partituuriin, vaan yrittää johtaa edelleen jo menneen konsertin nuotteja käyttäen. Ristiriita on hyvin selkeä.</p> <p>Pehmeän vetovoiman kehittymisen kannalta keskeiset alueet ovat 2016 selvityksen mukaisia luonnon ydinalueita ja hiljaisia alueita. Nyt luonnoksessa ehdotetuista viidestä uudesta tuulivoima-alueesta kaksi on sijoitettu laadullisesti edustavalle luonnon ydinalueelle ja kolme muille luonnon ydinalueille.</p>	<p>Maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan aluekehityksen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelma on yksi maakunnan kehittämistä ja suunnittelua ohjaavista asiakirjoista, mutta maakuntaohjelma ei ohjaa suoraan maakuntakaavan laadintaa. Maakuntaohjelmassa ei varsinaisesti käsitellä energiantuotantoa.</p>
<p>3. Hattulan Niinimäki on keskeinen osa Hämeen järviylänköä</p> <p>Hämeen järviylängön ainutlaatuisuus pohjautuu siihen, että siitä on muodostunut vain muutaman tien halkoma, yhtenäinen alue, jolla on lähinnä haja-asutusta ja metsäalueita. Normaalisti metsätalouskäytöstä huolimatta se on säilyttänyt vanhan luonteensa. Järviylängön pohjoisosassa sijaitsee hyvin yhtenäinen, laaja metsäalue ja sen keskellä Niinimäki. Kolme merkittävää ekologista yhteyttä kulkee sen kautta, koska Alajärvi, Takajärvi ja Renkajärvi rajaavat metsän juuri siinä kohtaa verrattain pieneksi. Niinimäen teollinen käyttö katkaisisi Seitsemänlamminsuon ekologiset yhteydet ja myös yhteyskäytävät Evon suunnalta länteen. Ekologinen verkosto ja sen ydinalueet kärsisivät Niinimäen aluetta paljon laajemmin. Sen lisäksi, että tämä ekologisen verkoston ydinalue on keskeisen tärkeä luonnolle, se on ollut tärkeä virkistys- ja vapaa-ajanviettoalue. Kuten jo OAS-lausunrossamme totesimme, potentiaalisten tuulivoima-alueiden kartoitukset ovat ylenkatsooneet järjestelmällisesti laajaa vapaa-ajan asutusta. Niinimäen vaikutusalueella on noin 1 000 vapaa-ajan asuntoa. Nyt kun myös maakunnan strategia keskittyy pehmeään vetovoimaan ja siihen, että mm. monipaikkaisuutta aktiivisesti kehitetään, Renkajärven ja Takajärven alueet ovat sen strategian ydinalueita. Molemmissa on vanha vapaa-ajan asumisen kulttuuri, Renkajärvelle se muodostui pääkaupunkiseutulaisten ja</p>	<p>Hämeen järviylängön ja muiden laajojen keskeisten ekologisten alueiden säilymisen edistämiseksi vaihemaakuntakaavassa esitetään uutta merkintää ekologisen verkoston ydinalueista.</p> <p>Niinimäen alue on nykymuodossaan laaja asumaton ja rakentamaton alue, jota ympäröi tiheät erityisesti vapaa-ajan asuntojen rakennuskeskittymät järvien rannoilla. Alueen merkitsemiselle ekologisen verkoston ydinalueeksi on perusteita, mikäli alueelle ei osoiteta tuulivoimarakentamista.</p>

<p>hämeeenlinnalaisten ansiosta jo 1950-luvulla, noin 20 vuotta aikaisemmin kuin Suomessa syntyi yleisempää mökkirakentamisen kasvua. Vaadimmekin, että "ekologisen verkoston ydinalue" -merkintä lisätään Niinimäkeen, jolloin koko alueen yhtenäisyys palautuu.</p>	
<p>4. Tieyhteyksien parantamisen vaikutukset ekologiseen verkostoon Ottamatta kantaa vt 10:n ja kt 54:n tuleviin parantamishankkeisiin, on tarpeen varmistaa, että ekologisten yhteyksien verkostoa ei vaaranneta sellaisilla teidenparannustoimenpiteillä, jotka katkoisivat tärkeitä ekologisia yhteyksiä. Tällainen toimenpide on tyypillisesti pitkä hirviäitä, joka tehokkaasti estää eläinten liikkumisen ydinalueelta toiselle. Muutoksilla yhteyksissä on laajakantoisia vaikutuksia ja yksittäiset yhteyksien katkeamiset voivat järviylängöllä heijastua kymmenien kilometrien päähän.</p>	<p>Tie- ja rataverkosto muodostaa paikoin merkittävän esteen eläinten liikkumiselle. Erityisen merkittävän estevaikutuksen nykyisin muodostaa Helsinki-Tampere-moottoritie. Valtatiellä 10 ja kantatiellä 54 ei nykyisin ole vastaavan mittavaakavan estevaikutusta, sillä niitä ei ole pääosin riista-aidattu. VT10 ja kt54 ovat merkittävästi parannettavia pääväyliä ja erityisesti teiden parannushankkeiden yhteydessä eläinten ekologisiin verkostoihin ja niiden säilymiseen tulee kiinnittää huomiota.</p>
<p>5. Asukasmielipiteen ja tehtyjen selvitysten johtopäätösten vähättely Pyydämme kiinnittämään huomiota sekä asukkaiden tahtotilaan että viranomaisten johtopäätöksiin. Koska Niinimäen aluetta on selvitetty laajasti, vaikkakaan ei kattavasti, maakuntakaavoituksen on syytä käyttää niitä tietoja hyväkseen. YVA:n tulkinnessa keskeiseen asemaan nousevat luonnollisesti Elyn perusteltu päätelmä ja sen johtopäätökset. Niinimäen soveltuvuutta tuulivoima-alueeksi on selvitetty tuhansien sivujen raporteissa. Asukkaiden näkemyksiä on kysytty moneen eri otteeseen. Asukkaat ovat tutustuneet selvityksiin, eivätkä he ole muuttaneet johtopäätöstään: Niinimäki ei sovellu tuulivoima-alueeksi. Etelä-Hattulan asukkaiden mielipiteitä on selvitetty 8 kertaa ennen nyt kirjoitettavia vaihemaakuntakaavan luonnoksen mielipiteitä. Kaikki ne selvitykset ja kannanotot ovat olleet myös Hämeen liiton käytettävissä. Keskimäärin 94 % mielipiteistä on hanketta vastustavia. Se näkyi luonnollisesti myös tämän vaihemaakuntakaavan OAS-palautteessa: "Mielipiteissä voimakkaimmin korostui vastustus Hattulan Niinimäen tuulivoima-alueeseen. Aiheesta saatiin paljon palautetta yksittäisiltä kansalaisilta, jotka pelkäävät maisemallista ja viihtyisyyden ja luontoarvojen heikentymistä." Elyn perustellun päätelmän valossa tuo kommentti "palautetta yksittäisiltä kansalaisilta, jotka pelkäävät..." saa kovin vähättelevän sävyn. YVA-selvityksestä antamassaan perustellussa päätelmässään Ely toteaa seuraavaa: - "Hankkeen kielteiset vaikutukset elinoloihin ja yleiset sosiaaliset vaikutukset arvioidaan rakentamisen osalta kohtalaisiksi ja normaalitoiminnan osalta suuriksi kielteisiksi. Ottaen huomioon alueen herkkyytys ja</p>	<p>Niinimäen tuulivoimahankkeen ominaispiirteenä on hankkeen voimakas vastustus paikallisten asukkaiden ja kesäasukkaiden joukossa. Asia on tunnistettu, sitä ei vähätellä ja se on osaltaan alueen soveltuvuutta tuulivoimatuotannolle heikentävä tekijä.</p>

<p>voimaloiden vaikutuksen voimakkuus, vaikutuksen elinoloihin voidaan todeta olevan suuri kielteinen molemmissa hankevaihtoehdoissa (VE1 ja VE2). Arviointiselostuksesta annetuissa mielipiteissä on myös korostettu hankkeen suurta kielteistä vaikutusta ihmisten elinoloihin, viihtyvyyteen ja virkistyskäyttöön.” ja - ”Suunnittelualaue on virkistys- ja metsätalouskäytössä, mutta lähialueella on runsaasti vapaa-ajan asutusta sekä myös sitä palvelevaa ja matkailuun perustuvaa elinkeinotoimintaa. Hankealuetta ja sen lähialueita pidetään virkistyskäytön kannalta tärkeänä, mikä tuli esiin sekä annetuissa mielipiteissä että asukaskyselyssä. Vaikka aluetta voi edelleen käyttää virkistykseen, alueen luonteen muuttumisella (tuotantoalueet, uudet tieyhteydet ja liikkumisen rajoitteet, alueen pirstoutuminen, maiseman muutos) on vaikutusta alueen virkistyskäyttöön ja sitä kautta myös em. elinkeinoihin. Vaikutusta voidaan pitää suurena kielteisenä. Vaikutusta lisäävät voimaloiden aiheuttama melu ja välke.”</p>	
<p>6. Ei maakuntakaavaan ole pakko sisällyttää tuulivoima-alueita! Väite, jonka mukaan maakuntaliitolla olisi velvoite sisällyttää maakuntakaavaansa myös tuulivoima-alueita, ei voi pitää paikkaansa. Kysyimme tästä kirjallisesti yleisötalouden yhteydessä ja saamamme kirjallinen vastaus on: - Vuosina 2008-2017 voimassa olleissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todettiin: "Maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin." - Vuodesta 2017 voimassa olleissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on enää lause "Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin." - Alueidenkäyttölain 28§ mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon. - Laki ei suoraan velvoita, että maakuntakaavassa tulisi osoittaa alueita tuulivoimalle. Maakuntakaavan roolista tuulivoiman suunnittelussa voi lukea esimerkiksi ympäristöministeriön oppaasta "Tuulivoimarakentamisen suunnittelu" (2016) sivulta 23 (https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4634-3 Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (Valtioneuvoston päätös 14.12.2017) uusiutuvan energianhuollon taustoitustekstissä todetaan, että "alueidenkäytössä on tarpeen varautua uusiutuvan energiatuotannon, erityisesti bioenergian tuotannon ja käytön merkittävään lisäämiseen sekä tuulivoimapotentiaalin laajamittaiseen hyödyntämiseen". Bioenergian tuotanto ja käyttö ovat siis samalla viivalla tuulivoiman kanssa! Ymmärrämme, että alueidenkäytön suunnittelua ohjaavat yksittäiset valtion virkamiehet ja ministeriö voivat ohjeistaa tuulivoimakaavoituksen suuntaan ja myös antaa erilaisia tavoitteita maakunnille. Kanta-Hämeen on kuitenkin syytä seisoa ihan omilla jaloillaan ja pitkien ja perusteellisten selvitysten jälkeen todeta, että on maakunnan ja Suomen etu, että Hämeessä keskitytään uudempaan uusiutuvan energian ratkaisuihin ja kiertotalouteen. Samalla säilytetään koko ruuhkasuomen tarvitsema, hyvin saavutettavissa oleva luonto.</p>	<p>Lainsäädäntö ei suoraan velvoita maakuntakaavaa osoittamaan tuulivoima-alueita. Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on kuitenkin tutkia, onko tällaisia alueita löydettävissä. Maakuntakaavalla pyritään osaltaan monipuoliseen ja kestäväan energijärjestelmään.</p> <p>Tasapainoisessa energijärjestelmässä tuotantomuotoja on useita ja ne täydentävät toisiaan. Tuulivoimalla on tässä yksi osa, mutta uusien tuulivoimalle soveltuvien alueiden löytäminen maakunnasta nykyisten lisäksi ei ole helppoa. Tuulivoima erottuu nykyisistä energiantuotantomuodoista edukseen vähäpäästöisyydellään ja edullisuudellaan. Toisaalta tuulivoiman haittapuolina on huomattava näkyvyys maisemassa sekä tuotannon sääherkkyys.</p> <p>Kanta-Hämeessä on huomattavan vähän sähköntuotantoa verrattuna muihin maakuntiin sekä maakunnan sähkönkulutukseen. Tuotannon</p>

	<p>sijoittumisella Etelä-Suomeen hidastetaan osaltaan tarvetta mittavien uusien sähkösiirtolinjojen rakentamiselle.</p> <p>Uusiutuvan energiantuotannon rakentaminen parantaa Kanta-Hämeen energiatalouden kestävyyttä.</p>
<p>7. Vanha talvitie pitää lisätä kaavaan Hämeen Härkätien talvitie on pitkään unohdettuna ollut Härkätien reitti, joka on ollut jopa tärkeämpi kuin kesäisin käytetty reitti. Valtaosa hevoskuljetuksista on ollut helpompi toteuttaa soita ja järviä hyväksi käyttävän, tasaisen talvitien kautta. Ns. Luurilan lintu löytyi juuri talvitien reitiltä, Renkajärven rannalle tehdystä vanhasta kätköstä. Reitti kulkee Niinimäen tuulivoima-alueen halki, osin Puolivälintien linjauksen lähellä ja on siten erinomaisesti saavutettavissa. Reittiä on tutkittu erittäin vähän, mutta siihen ovat nyt perehtyneet useat Takajärven, Renkajärven, Pukaron ja Sotkajärven rantojen asukkaat. Vireillä on ollut myös hanke talvitien tutkimisen käynnistämiseksi. Talvitie tulee merkitä 1. vaihemaakuntakaavaan historiallisena tielinjana.</p>	<p>Härkätien talvireitti huomioidaan kaavaehdotuksessa osana täydentyvää historiallisten teiden kokonaisuutta.</p>

BirdLife Kanta-Häme ry, Birdlife Suomi ry

Vastine

BirdLife Kanta-Häme ja BirdLife Suomi lausuvat vaihemaakuntakaavan luonnoksesta mielipiteenään seuraavaa.

Tärkeiden lintualueiden huomiointi

Kaavaluonnoksesta tai osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ei käy ilmi, että kaavatyössä olisi hyödynnetty tuoreita linnustoa koskevia selvityksiä kaava-alueelta. Pidämme tätä merkittävänä puutteena, ja kehotamme Hämeen liittoa ottamaan alla mainitut raportit huomioon kaavan jatkokehittämisessä.

Kiitos mielipiteestä.

MAALI-, IBA-, ja FINIBA-alueet on huomioitu erityisesti tuulivoima-alueiden jatkotarkasteluissa, vaikka raportit puuttuvatkin vielä taustaselvityksistä. Myös Lajitietoksekuksen havainnot ovat olleet Hämeen liiton käytettävissä.

Mainitut selvitykset lisätään taustaselvityksiin.

<p>BirdLife Kanta-Hämeen raportti maakunnallisesti tärkeistä lintualueista (MAALI-alueet) on päivitetty viime vuonna. Selvitys (Aintila 2025) perustuu parhaaseen saatavilla olevaan tietoon alueen linnustosta. Tärkeiden pesimäalueiden osalta tulee huomioida myös Kanta-Hämeen vanhempi MAALI-selvitys (Aintila 2016). Kaavan jatkotyössä tulee huomioida myös Lounais-Hämeen lintuharrastajien MAALI-raportti vuodelta 2015 (Kettunen ym. 2015). MAALI-selvitykset ja paikkatietorajaukset ovat ladattavissa BirdLifen verkkosivuilta: https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/maali/yhdistysten-maali-raportit/</p> <p>Muistutamme Hämeen liittoa myös kansainvälisesti tärkeiden lintualueiden (IBA-alueet) merkityksestä. IBA-alueet muodostavat maailmanlaajuisen tärkeiden lintualueiden verkoston, joka tarjoaa lajeille turvan niiden pesimä-, muutto- ja talvehtimisaikana. Verkosto on Suomen osalta päivitetty vuonna 2025. Kaava-alueelle osuu IBA-kohde Torronsuo-Talpianjärvi. IBA-alueiden rajaukset ovat saatavilla BirdLifen verkkosivuilta: https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/iba/</p>	
<p>Tuulivoima</p> <p>Kaavaluonnos mahdollistaa merkitykseltään paikalliseksi katsottavien (alle kahdeksan teollisen kokoluokan tuulivoimalan kokonaisuus) tuulivoimalahankkeiden toteuttamisen kaavassa tuulivoimatuotannolle varattujen alueiden ulkopuolelle. Emme pidä ratkaisua perusteltuna, ja esitämme sen sijaan maakuntakaavassa käytettäväksi tuulivoimaloiden tehoa seudullisen voimalahankkeen raja-arvona esitetyn voimaloiden lukumäärän sijaan. Raja-arvoksi esitämme 10 MW. Näin tuulivoimatuotanto ohjautuu varmemmin kaavassa tuulivoimalle varatuille alueille, jotka on myös arvioitu tuulivoimalle parhaiten soveltuviksi. Rajoitus lisäisi rakentamisen ennustettavuutta, vähentäisi haitallisia odottamattomia vaikutuksia, mukaan lukien voimajohtoyhteyksien rakentaminen, ja parantaisi tuulivoiman yleistä hyväksyttävyyttä.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan tuulivoimaloiden alueita (tv) koskeva suunnittelumääräys on pääpiirteissään toimiva. Pesivän linnuston lisäksi tuulivoimaloita suunniteltaessa on otettava huomioon myös muu aikaikainen linnusto, eli linnuille tärkeät muuttoreitit ja levähtämisalueet ja ruokailu- ja levähtämisalueiden väliset lentoreitit. Ehdotamme suunnittelumääräyksen:</p> <p>”Tuulivoima-alueiden tarkemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota asutukseen kohdistuvien vaikutusten lieventämiseen sekä linnuston elinolosuhteiden turvaamiseen.”</p> <p>muuttamista muotoon:</p>	<p>Kaavaluonnosta laadittaessa kahdeksan voimalaa on todettu soveltuvaksi maakunnallisesti merkittävän tuulivoima-alueen alarajaksi. Alarajan määritelmää tarkastellaan kaavaehdotusta valmisteltaessa.</p> <p>Alueidenkäyttölakiin todennäköisesti tuleva määräys siitä, että tuulivoimaloiden ja asutuksen välinen etäisyys on vähintään 1,25 km ellei aluetta ole merkitty maakuntakaavaan, ohjaa vahvasti tuulivoimatuotantoa maakuntakaavan tuulivoima-alueille.</p> <p>Esitetty muutos suunnittelumääräykseen on mahdollinen.</p> <p>Tuulivoimaloiden osalta vaikutusten arviointi on puutteellinen, ja sitä tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p>

<p>”Tuulivoima-alueiden tarkemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota asutukseen kohdistuvien vaikutusten lieventämiseen sekä linnuston elinolosuhteiden turvaamiseen sekä pesivän että muutonaikaisen linnuston osalta.”</p> <p>Uutena tuulivoima-alueena kaavaluonnoksessa esitetään kohdetta Löyttymäki-Hietoinen. Kyseinen aluevaraus sijoittuu lähimmillään alle kahden kilometrin päähän sen itäpuolella sijaitsevasta Hietoisten maakunnallisesti tärkeästä lintualueesta (420093 Hausjärvi, Hietoinen) ja Hietoisen lentoreitistä (420101). Alue on tärkeä muutonaikainen levähdysalue muun muassa tundrahanhelle ja valkoposkihanhelle, jotka liikkuvat lentoreittiä pitkin. Tämä tulee huomioida kaavan jatkosuunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa.</p> <p>Kaavaluonnokseen on osoitettu Kiimassuon tuulivoimala-alue IBA-kohteen Torronsuo-Talpianjärvi välittömään läheisyyteen, heti IBA-alueen pohjoispuolelle. Kyseinen IBA-alue on suojeltu Natura-verkostossa lintudirektiivin mukaisena linnustonsuojelualueena. Alueella esiintyy useita luonnonsuojellisesti tärkeitä tuulivoimaloiden vaikutuksille herkkiä lajeja, kuten erittäin uhanalainen huuhkaja. Verraten uudet tutkimukset osoittavat huuhkajan olevan erityisen herkkä tuulivoimaloiden aiheuttamalle häirinnälle, minkä vuoksi lajin reviirit yleensä häviävät alle viiden kilometrin etäisyydellä voimaloista.</p> <p>Emme pidä mahdollisena, että kyseiselle tuulivoimala-alueelle voisi rakentaa maakunnallisen tason tuulivoimatuotantoa aiheuttamatta merkittävää haittaa IBA- ja Natura-alueen linnustolle. Aluevaraus on täten poistettava maakuntakaavasta. Alueen säilyttäminen maakuntakaavassa on mahdollista ainoastaan, mikäli maakuntakaavaa varten laadittavassa Natura-arvioinnissa voidaan riittävällä varmuudella osoittaa, ettei voimaloiden toiminta todennäköisesti aiheuta vaikutuksia Natura-alueen kriteerilajeille. Arvion tulee luonnollisesti perustua tuoreimpaan tutkimustietoon lajien vasteesta tuulivoimaloihin.</p>	<p>Kiimassuon tuulivoima-alueella on lainvoimaiset tuulivoimaosayleiskaavat sekä Forssan puolella myös asemakaava. Näiden kaavojen laadinnan yhteydessä suoritettiin mm. Natura-vaikutusten arvioinnit Torronsuo-Talpianjärvi-alueen suhteen. Tässä yhteydessä todettiin, että voimaloiden rakentaminen kaavassa määritetyillä voimalakorkeuksilla on mahdollista.</p> <p>Nykyisillä voimalakorkeuksilla alueen toteutuminen on epätodennäköistä. Kiimassuon alueen edellytyksiä tulla merkityksi maakunnallisesti merkittäväksi tuulivoima-alueeksi harkitaan kaavaehdotusta laadittaessa.</p>
<p>Aurinkovoima Suuret, teollisen mittakaavan aurinkovoimalat ovat kiistatta maakuntakaavoilla ohjattavaa maankäyttöä. Ne ovat jopa useiden neliökilometrien suuruisia teollisuushankkeita, joiden sijoittumiseen vaikuttavat nykyisten ja tulevien voimajohtoverkkojen ja niiden liityntäpisteiden sijainti, ja joiden toteutukseen liittyy muun muassa oman voimajohtoyhteyden rakentaminen. Esitämme, että teollisen mittaluokan aurinkovoimaloiden sijaintipaikat osoitetaan maakuntakaavassa tuulivoima-alueiden tapaan kaavakartalla.</p>	<p>Muiden maakuntien maakuntakaavoituksen pohjalta on todettu, että aurinkovoima-alueiden merkitseminen maakuntakaavakartalle ei ole toimiva ratkaisu. Mahdollisia soveltuvia alueita on paljon, ja hankkeiden vaikutukset voivat olla hyvin paikallisia. Teollisen kokoluokan aurinkovoiman tuotantoa pyritään ohjaamaan</p>

<p>Aurinkovoimaa koskevassa yleismääräyksessä ei kaavaehdotuksessa oteta kantaa hankkeiden ilmastohyötyihin, mikä on huomattava puute. Pidämme tärkeänä, että aurinkovoimahankkeet sijoittuvat sellaisille alueille ja toteutetaan siten, että ne tuottavat merkittäviä ilmastohyötyjä verrattuna kyseisen alueen nykyiseen tai muuhun potentiaaliseen maankäyttöön ja ovat hiilinegatiivisia.</p> <p>Esitämme aurinkoenergiaa koskevaan yleismääräykseen lisäystä, joka huomioi ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvän näkökulman: “Aurinkovoimaloiden sijoituspaikan valinnassa on lisäksi varmistettava, että hanke tuottaa merkittävää ilmastohyötyä suhteessa alueen muuhun mahdolliseen maankäyttöön, ja että hanke on hiilinegatiivinen”.</p>	<p>yleismääräyksellä. Mainittua lisäysehdotusta voidaan harkinta yleismääräystä työstettäessä.</p>
<p>Ekologinen verkosto Kaavatyön aikana on Hämeen liiton toimesta tehty linjaus, jonka mukaan aluevarauksiin ei tehdä vaihemaakuntakaavassa muita kuin vahvasti perusteltuja muutoksia. Ekologisen verkoston osalta tämä tarkoittaa kaavaluonnoksessa esitettyinä uusina kaavamerkintöinä ekologisen verkoston ydinalueita. Aluerajaukset ovat näiden osalta sinällään perusteluja ja varsin hyvin rajattuja. Niiden suojelullinen lisäarvo jää vähäiseksi, koska alueiden kaavamääräykset eivät juurikaan rajoita alueiden käyttöä. Myöskään kaavaselostuksessa tai muussa materiaalissa niiden merkitystä osana maakunnan luonnon monimuotoisuuden suojelua ei konkretisoida.</p> <p>Kaavan jatkotyössä tulee huolehtia siitä, että vaihemaakuntakaavan yhteydessä edistetään alueen suojelualueverkoston vahvistamista. Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut suojelemaan 30 % pinta-alastaan, ja siitä 10 % tiukasti, vuoteen 2030 mennessä. Sitoumukset tulee huomioida myös maakuntakaavatasolla. Lisäksi kaavan laadinnassa on huomioitava aurinko- ja tuulivoiman ja niihin liittyvien sähkönsiirtoyhteyksien lisääntymisen voimakkaasti erityisesti metsäalueita pirstova luonne, joka todennäköisesti heikentää ekologisten yhteyksien toimintaa. Tämä on tärkeää käsitellä kaavan vaikutusten arvioinnissa.</p>	<p>Merkitään tiedoksi.</p> <p>Ekologisen verkoston ydinaluemerkintä ei ole pääkäyttötarkoitusta kuvaava aluevarausmerkintä, vaan erityisominaisuutta kuvaava osa-aluemerkintä.</p> <p>Täydennetään kaavaselostusta ekologisen verkoston merkityksestä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen osalta.</p>
<p>Kaavan vaikutusten arviointi Kaavaluonnoksen selostuksessa (s. 94) todetaan Tuulivoiman linnustovaikutuksista, että “Linnuille ei tuulivoimasta aiheudu suurta törmäysvaaraa”. Tuulivoiman muita linnustovaikutuksia ei ole lainkaan tunnistettu. Tuulivoiman linnustovaikutuksia koskevissa tutkimuksissa voimaloiden häirintävaikutus on todettu merkittäväksi ja vaikuttavan pesimälintulajistoon jopa useiden kilometrien etäisyydellä.</p>	<p>Kaavan vaikutusten arviointi on vielä puutteellinen erityisesti tuulivoiman osalta, ja sitä tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä. Vaikutusten arvioinnissa tullaan</p>

<p>Pidämme myös törmäysvaaraa koskevaa ilmausta törmäyksiä vähättelevänä ja riittämättömänä, sillä törmäysriski vaihtelee paitsi lajien, erityisesti voimaloiden sijaintipaikan välillä.</p> <p>Kaavan jatkotyössä on välttämätöntä toteuttaa riittävät linnustovaikutusten arvioinnit, joissa huomioidaan kaikkien maakuntakaava-alueella, ja muilla lähialueilla olevien ja suunniteltavien voimala-alueiden yhteisvaikutukset, sekä siltä osin kuin voimala-alueiden läheisyydessä on Natura-alueita tai muita tärkeitä lintualueita, voimaloiden vaikutukset niihin. Keskeisiä lajeja kumulatiivisten vaikutusten tunnistamisessa ovat esimerkiksi suurikokoiset haukat, pöllöt ja kaakkuri.</p> <p>Pyydämme Hämeen liittoa huomioimaan edellä esittämämme kaavan jatkovalmistelussa.</p>	<p>huomioimaan myös linnusto ja Natura-alueet maakuntakaavataso tarkkuudella.</p>
---	---

Etelä-Hämeen Luonnonsuojelupiiri	Vastine
<p>Lausunnonantajat: Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri, Hämeenlinnan seudun luonnonsuojeluyhdistys ja Luontoylänkö 2030 -hanke. Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja lausumiseen myönnetystä lisäajasta. Esitämme lausuntonamme seuraavaa:</p> <p>1. Hyvät asiat kaavassa</p> <p>Kaavassa tuodaan esiin kestävät liikkumismuodot, joihin kaava antaa vahvaa ohjausta. Kevyen liikenteen ja päästöttömän liikkumisen kaavamerkinnot ovat tärkeä ja hyvä aihe. Kanta-Hämeessä voitaisiin entisestään tavoitella päästövähennyksiä ja ilmastotavoitteita parantamalla julkisen liikenteen painotusta työmatkailussa. Vaihemaakuntakaavaselosteen sivulla 34 mainitaan teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotannosta ja määrätään sen sijoittamisesta yhdyskuntarakenteeseen, eikä metsäalueille, luonnontilaisen kaltaisille soille tai viherrakenteen kannalta merkittäville alueille. Tämä on hyvä ja kannatettava tavoite. Vastaava tavoite tulisi löytyä myös tuulivoiman suunnittelumääräyksestä.</p> <p>Ekologisen verkoston luonnon ydinalueiden lisääminen kaavaan omalla merkinnällään on suuri vahvuus, vaikka niitä ei ole merkitty kaavaan kaikilta osin tyydyttävästi. Luonnon ydinalueisiin ei liity kaavamääräystä vaan vain kehittämissuositus. Suosittelemme luonnon ydinalueen kaavamääräykseksi, että luonnonympäristön pirstomista tulee välttää. Vaihemaakuntakaavakartalla ja kaavaselostuksessa on huomioitu ekologiset yhteydet ja esimerkiksi hirvieläinten kulkureitit. Tämä on</p>	<p>Kiitämme kattavasta ja perinpohjaisesta lausunnosta.</p> <p>Tuulivoimarakentamista koko kaava-alueella ohjaavan yleismääräyksen laatimista tullaan harkitsemaan kaavaehdotukseen. Ekologisten yhteyksien tarkoituksenmukaisuutta on tarpeen myös tarkastella kaavan jatkotyöstössä.</p> <p>Hirvieläinten ylityspaikkojen selvittäminen valtatie 3 yli on ollut perusteltua tien kattavasta riista-aitaamisesta johtuen. Valtatie 10 ja kantatie 54 eivät muodosta samantasoista estettä, sillä niitä ei ole pääosin riista-aidattu. VT10 ja kt54 ovat merkittävästi parannettavia pääväyliä ja erityisesti teiden parannushankkeiden yhteydessä eläinten ekologisiin</p>

<p>hyvä asia. 3-tien lisäksi pitäisi tehdä vastaavat lisäselvitykset 54-tielle ja 10-tielle. Pääosin kaavaselostus on selkeälukuinen ja hyvin kirjoitettu.</p>	<p>verkostoihin ja niiden säilymiseen tulee kiinnittää huomiota.</p>
<p>2. Kritisoitavaa kaavassa</p> <p>Kaavaluonnos edistää uusiutuvaa energiaa maakunnassa epätasaisesti sekä maantieteellisesti että tuotantomuodoittain. Tuulivoima on sinänsä merkittävä tapa tuottaa uusiutuvaa energiaa, mutta tarkastelumme perusteella ekologiset reunaehdot eivät mahdollista tuulivoimarakentamista kaavaluonnokseen merkityllä tavalla.</p> <p>Kanta-Häme on koko Etelä-Suomen metsä- ja suoluonnon tilan kannalta keskeinen maakunta, jossa toisaalta taajama- ja kyläasutus estävät tuulivoimarakentamista, toisaalta viimeiset jäljellä olevat metsämantereet on säilytettävä yhtenäisinä, koska ne ovat Etelä-Suomessa erittäin harvinaisia. Laajojen maakuntakaavaan merkittyjen tuulivoima-alueiden sijasta maakunnasta olisi etsittävä tuulivoimalle ekologisesti vähemmän haitallisia toteutuspaikkoja muualta kuin tunnistetuilta luonnon ydinalueilta.</p> <p>Mikään ei velvoita maakuntaa toteuttamaan uusiutuvan energian tuotantoa nimenomaan tuulivoimana. AKL 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Lainsäädäntö ei kuitenkaan velvoita osoittamaan tuulivoima-alueita maakuntakaavassa. Mikäli kaavaratkaisua on perusteltu oletetulla velvoitteella osoittaa energiantuotantoalueita, päätös perustuu virheelliseen oikeudelliseen lähtökohtaan. Maakunnan erityispiirteet huomioivaa energiantuotantoa onkin mahdollisesti haettava muista tuotantotavoista, jotta tuotanto voisi toteutua Kanta-Hämeen ja erityisesti Hämeen järviylängön ja Evon metsämantereiden kannalta kestäväällä tavalla, näiden luontoarvoja ja erityispiirteitä säilyttäen ja arvostaen.</p> <p>Kanta-Hämeen ekologinen verkosto -selvitys (Mustajärvi ym.2016) on viimeisin koko maakunnan kattava luonnonolojen selvitys. Selvityksessä todettuja luonnon ydinalueita ja laadultaan edustavia luonnon ydinalueita on jätetty merkitsemättä kaavaan tai merkitty vain osittain. Näkemyksemme mukaan alueiden ominaisuudet tai arvot eivät ole selvityksen laatimisen jälkeen olennaisesti muuttuneet. Katsomme, että kunnollista yhteensovittamista ei ole tapahtunut vaan todettu ekologinen verkosto on jätetty huomiotta. Vaadimme, että tunnistetut luonnon ydinalueet merkitään kaavaan sellaisenaan eikä mielivaltaisesti pilkottuna. Yhtäkään ydinaluetta tai ekologista yhteyttä ei ole varaa heikentää tai menettää, eikä näin ollen merkintöjä pidä poistaa tai supistaa.</p>	<p>Tuulivoima erottuu nykyisistä energiantuotantomuodoista edukseen vähäpäästöisyydellään ja edullisuudellaan. Toisaalta tuulivoiman haittapuolina on huomattava näkyvyys maisemassa sekä tuotannon sääherkkyys. Kanta-Hämeessä on huomattavan vähän sähköntuotantoa verrattuna muihin maakuntiin sekä maakunnan sähkönkulutukseen. Tuotannon sijoittumisella Etelä-Suomeen hidastetaan osaltaan tarvetta mittavien uusien sähkönsiirtolinjojen rakentamiselle. Tasapainoisessa energijärjestelmässä tuotantomuotoja on useita ja ne täydentävät toisiaan. Tuulivoimalla on tässä yksi osa, mutta uusien tuulivoimalle soveltuvien alueiden löytäminen maakunnasta nykyisten lisäksi ei ole helppoa.</p> <p>Maakuntakaavalla pyritään osaltaan monipuoliseen ja kestäväan energijärjestelmään. Lainsäädäntö ei suoraan velvoita maakuntakaavaa osoittamaan tuulivoima-alueita. Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on kuitenkin tutkia, onko tällaisia alueita löydettävissä.</p> <p>Kaavaluonnoksessa esitetyt tuulivoima-alueet perustuvat vuoden 2022 selvityksessä tunnistettujen alueiden huolelliseen vertailuun ja</p>

Kaavaluonnoksen suurimpia puutteita ekologisen verkoston kannalta ovat Pappilanläänin ja Niinimäen tuulivoimarajaukset, joiden alueet on lisättävä luonnon ydinalueiden rajauksiin kaavassa 2016 selvityksen mukaisesti. Lisäksi ydinalueisiin on syytä lisätä Takajärven pohjoispuolelta Sattulaa ja Nihattulaa kohti ulottuva alue sellaisena kuin se Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä oli tunnistettu. Tällä alueella on lukuisia luonnonsuojelualueita, eikä sen pudottamiselle pois luonnon ydinalueista ole perusteita. Luonnon ydinalueisiin on lisättävä myös Toivanjoen alue, jota käsitellään tarkemmin osassa Hämeen järviylänkö.

Ekologisen verkoston ja suojelualueverkoston kytkeytyneisyyden kannalta erityiseksi ongelmaksi on omassa tarkastelussamme havaittu Pappilanläänin tuulivoimarajaus, joka katkaisee ekologisen yhteyden Komion luonnon ydinalueelta kohti pohjoista ja koillista. Itse tuulivoimarajauksen poikki kulkee merkittävä ekologinen yhteys useampaan ilmansuuntaan. Toimitamme liitteinä omiin taustaselvityksiimme ja maastotyöhön perustuvan karttatarkastelun asiasta. Asiaa käsitellään tarkemmin alla kohdissa Tuulivoima-alueet ja Hämeen järviylänkö.

Ekologisen verkoston tavoitetilan hahmottamista auttaisi visualisointi teemakartalla, johon on merkitty luonnon ydinalueet sekä ekologiset yhteydet ja yhteystarpeet. Mielestämme olisi olennaista esittää myös ylimaakunnalliset ekologiset yhteydet kaavassa. Syke on alustavan tiedon mukaan julkaisemassa lähiaikoina ohjetta ympäristövaikutusten arvioinnista ekologisten yhteyksien ja kytkeytyneisyyden kannalta. Kaavan luontovaikutukset on tarpeen arvioida mahdollisimman pian tämän ohjeen mukaisesti. Samalla on kuitenkin otettava huomioon lähtöaineistojen puutteet (ks. tarkemmin osassa Hämeen järviylänkö).

Kaavaluonnos esittää maakuntaan heikompaa ekologista verkostoa vuodelle 2040 kuin mitä se on nykyään tai oli vuonna 2016, kun ekologisen verkoston selvitys tehtiin. Mielestämme tavoitteena tulisi päinvastoin olla vähintään sama tai vahvempi ekologinen verkosto kuin nyt. Kaavaselostuksen mukaan ekologisen verkoston ydinalueet kattavat 18 % maakunnasta. Suomen sitoumusten ja biodiversiteettistrategian mukaisesti olisi mielestämme perusteltua tähdätä luonnonympäristöjen 30 prosentin kattavuuteen. Puuttuvat prosenttiyksiköt voisi osoittaa esimerkiksi ekologisten yhteyksien aluevarauksina ydinalueiden välillä. Mallina voi pitää Luonnonmetsätyöryhmän esittämiä luontokäytäviä. Luonnonmetsätyöryhmän alkuperäisen ajatuksen mukaan luontokäytävät ovat viiden kilometrin levyisiä pitkittäisiä suojelualueita, joita reunustaa viiden kilometrin levyinen suojavyöhyke molemmin puolin. Käytävät yhdistäisivät Suomen keskeiset luonnonsuojelualueet ja mahdollistaisivat lajien liikkumisen ja geenivirran valtakunnan tasolla. Luontokäytävien konseptia voisi kuitenkin soveltaa myös maakunnan mittakaavassa. Ekologisten yhteyksien merkitseminen alueina, joilla on leveys ja "massa", olisi hentoja katkoviivanuolia voimakkaampi esitystapa ja viestisi ekologisten yhteyksien huomiointivoitteilta.

kokonaisharkintaan. Harkinnassa on otettu huomioon myös alueiden sijainti suhteessa Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä tunnistettuihin luonnon ydinalueisiin. Lähtökohtaisesti maakunnassa ei juuri ole sellaisia tuulivoiman tuotannolle soveltuvia alueita, jotka eivät olisi samalla tunnistettu luonnon ydinalueeksi. Tämä koskee myös toiminnassa olevia tuulivoima-alueita.

Kaavaan piirrettyjen ekologisen verkoston ydinalueiden merkintöjen piirtämisessä ei ole tukeuduttu mielivaltaisuuteen vaan kokonaisharkintaan. Jotta kaavamerkintä kaavasuosituksineen on toimiva, ei alueella voi sijaita sellaista olemassaolevaa tai suunniteltua maankäyttöä, jonka toteutuminen olisi ristiriidassa kaavasuosituksen kanssa.

Lainvoimaisessa maakuntakaavassa ekologisen verkoston ydinalueita ei ole huomioitu lainkaan. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa maakuntakaavalle tuodaan uutena merkintä näkyviin luonnon ydinalueita, jotka kattavat 18% maakunnan pinta-alasta. Tämä on erittäin merkittävä lisäys maakuntakaavan sisältöön ja nykytilanteeseen verrattuna huomattava vahvistus tukemaan ekologisen verkoston säilyvyyttä.

Ehdotus valtakunnallisista luontokäytävistä on kiinnostava avaus, ja materiaalia voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää maakunnan ekologisen

<p>Luonnonmetsätyöryhmän ehdotus 15 kilometrin levyisistä valtakunnallisista luontokäytävistä on myös kannatettava ajatus ja suosittelemme sen sisällyttämistä maakuntakaavaan. Luonnonmetsätyöryhmän esitys ei kuitenkaan paikoin sisällä maakunnan ekologisesti parhaita mahdollisia käytäviä, koska esitys perustuu myös maanomistusoloihin. Jos valtakunnallista luontokäytävää aletaan edistää Hämeessä, nykyisen suojelualueverkoston ja kytkeytyvyyden ja yhteystarpeiden kannalta luontokäytäväesitystä pitäisi täydentää. Lisätietoa luontokäytävistä: https://suomenluonto.fi/artikkelit/luontokaytavat-mahdollistaisivat-lajien-suojelun-ja-ilmastonmuutoksen-torjumisen-nopeasti-ja-kustannustehokkaasti/</p>	<p>verkoston tarkastelussa. Kaavaluonnokseen merkittyjen ydinalueiden ja ekologisten yhteystarpeiden sijainneissa on mahdollisuuksia täsmentymiseen kaavaehdotuksessa.</p>
<p>3. Tuulivoima-alueet</p> <p>Niinimäen kohdalta on maakuntakaavassa poistettu laaja ekologisen verkoston laadullisesti edustava ydinalue Vuohiniemi, joka on tunnistettu 2016 perusselvityksessä. Vuohiniemen ydinalue sijaitsee keskellä useita muita laadullisesti edustavia luonnon ydinalueita. Tällöin ydinalueen merkitsemättä jättäminen ei koske pelkästään yhtä ydinaluetta, vaan hajottaa edustavien luonnon ydinalueiden keskittymän.</p> <p>Maakuntakaavan esittelytilaisuudessa Hämeenlinnassa todettiin perusteluna Niinimäen merkitsemiselle maakuntakaavaan se, että kuntakaavoitus on kohteessa pitkälle edennyt. Toimintatapa on kaavahierarkian vastainen. Niinimäen YVA-menettelyn perustellussa päätelmässä todetaan, että ”tuulivoimahankkeella on monia merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia”. Tuulivoimahankealue on maakunnassa keskeinen esiintymisalue kirjopapurikolle, joka on tiukasti suojeltu ja erityisesti suojeltava laji. Niinimäen tuulivoima-alueella ei voi pitää ekologisesti kestäväenä ja siten se on AKL:n vastainen. Lisäksi perustellussa päätelmässä todetaan ”paikallisyhteisön vahva vastustus” hanketta kohtaan, joten sitä ei voida pitää myöskään sosiaalisesti kestäväenä. Mielestämme Niinimäen tuulivoima-alue tulee poistaa kaavakartalta.</p> <p>Kantatien 54 eteläpuolelle kaavoitettu Pappilanläänin tuulivoima-alue on sijoitettu vuoden 2016 selvityksessä tunnistetun edustavan luonnon ydinalueen päälle. Tämä on myös Hämeen järviylängön eteläpuoliskon merkittävin itä-länsisuuntainen ekologinen yhteys Liesjärven ja Torronsuon kansallispuistoista Evon ylängölle asti (ks. tarkemmin kohdassa Hämeen järviylänkö). Ekologinen yhteys on siten koko Etelä-Suomelle merkittävä. Pappilanläänin tuulivoima-alue toteutuisi yhdellä maakunnan korkeimmista kohdista ja voimat hallitsisivat maisemakuvaa huomattavan kauas. Tuulivoima-alue on sijoitettu suoraan kiinni Karjusuon Natura-alueeseen, ja rajauksen sisään on kaavaluonnoksessa jätetty luonnonsuojelualue. Rajauksen alueella on mm. metson, teeren, pyyn ja sääksen reviiirit sekä arvokkaita geologisia muodostumia (Kaakkomäen kallioalue, Vahteristonlammin</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja otetaan huomioon jatkovalmistelussa.</p> <p>Tuulivoimaloiden alueet ovat pääosin nykymuodossaan laajoja asumattomia ja rakentamattomia alueita, joita ympäröivät erityisesti vapaa-ajan asuntojen rakennuskeskittymät järvien rannoilla. Monien alueiden merkitsemiselle ekologisen verkoston ydinalueiksi on perusteita, mikäli alueille ei osoiteta tuulivoimarakentamista.</p>

reunamoreeni). Antti Peltovuoren säätiö yhtenä alueen suurimmista maanomistajista vastustaa tuulivoiman kaavoittamista Kaakkomäen viereen. Pappilanläänin rajausta sijaitsee lainvoimaisessa kaavassa Hämeen järviylängön luontomatkailun kehittämisen kohdealueella. Lisäksi kaavassa Topenon kylä on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Mielestämme Pappilanläänin tuulivoima-alue tulee poistaa kaavakartalta.

Vehmaankulman tuulivoima-alue on käsitelty erityisesti yhteisvaikutusten ja länsireunansa rajauksen kannalta tarkemmin osassa Hämeen järviylängö. Haarankorven tuulivoima-alue on merkitty Saloistenjärven eteläpuolelle. Saloistenjärvi on nykyisin täysin erämainen järvi, joka kuuluu rantojensuojeluohjelmaan. Järvelle on esitetty ajatuksia matkailutoiminnasta ja olemassa olevien rakennusten mahdollisesta hyötykäytöstä. Tuulivoima-alue vaikuttaisi järven erämaisyyden kokemukseen ja heikentäisi virkistysmahdollisuuksia. Tuulivoimarajaukseen osin kuuluvalla Heinijärven valuma-alueella toteutettujen ja edelleen toteutettavien vesiensuojelutoimien vaikuttavuutta ei pidä vaarantaa maankäytön muutoksella ja raskaalla maa- ja vesirakentamisella. Haarankorven tuulivoima-alueen suurimpiin metsänomistajiin kuuluva Mustialan yhteismetsä vastustaa lausunnossaan tuulivoiman kaavoittamista alueelle. Kaavaluonnoksen tausta-aineistoista ei käy ilmi, millä tarkkuudella ja miten Haarankorven tuulivoima-alueen vaikutukset Saloistenjärven ympäristön luontoon sekä Heinijärven vesiensuojeluun on arvioitu.

Löyttymäki-Hietoisen tuulivoima-alue sijaitsee Mallinkaistenjärven ja Mommilanjärven välisellä metsäisellä kaistaleella. Rajausta on sijoitettu keskelle vuoden 2016 selvityksessä tunnistettua ekologista yhteyttä maakunnan itäreunalla. Janakkalan kunnan omistama Mallinkaisten virkistysalue on alle viiden kilometrin päässä esitetyistä tuulivoima-alueista. Tuulivoimalat näkyisivät myös Mommilanjärven maakunnallisesti arvokkaan rakennetun ympäristön alueelle. Kaavaluonnoksen tausta-aineistoista ei käy ilmi, millä tarkkuudella ja miten Haarankorven tuulivoima-alueen ylimaakunnalliset vaikutukset sekä vaikutus Kanta-Hämeen itäreunan ekologisiin yhteyksiin on arvioitu.

Humppilan-Urjalan toteutunut tuulivoima-alue on toteutettu paljolti vuoden 2016 selvityksessä tunnistetulle luonnon ydinalueelle. Tämä ydinalue on jätetty huomioimatta ja merkitsemättä kaavakartalle. Pirkanmaalla viereen on kuitenkin tunnistettu luonnon monimuotoisuuskeskittymä. Kanta-Hämeessä tulee turvata ylimaakunnallinen luonnon ydinalue ja ekologinen yhteys kaavassa, sillä Pirkanmaalla jäljellä olevia luontoarvoja ei ole hyväksyttävää heikentää Kanta-Hämeen puolelta enää enempää.

<p>Kiimassuon tuulivoima-alue on ollut mukana jo edellisessä maakuntakaavassa ja voimassa olevissa kuntakaavoissa, mutta tuulivoimaloille ei ole löytynyt toteuttajaa. Jokioisten varalaskupaikan vuoksi voimaloiden napakorkeutta on rajoitettu. Kiimassuon tuulivoima-alue on käytännössä kiinni Torrnsuon kansallispuistossa. Torrnsuo ja erityisesti sen pohjoisosassa oleva Talpianjärvi ovat erittäin merkittäviä lintualueita. Tuulivoimaloiden sijoittaminen kansallispuiston ja linnuston kannalta arvokkaan alueen viereen ei ole ekologisesti tai maisemallisesti kestävä. Mielestämme Kiimassuon tuulivoima-alue tulee poistaa kaavakartalta.</p>	
<p>3.1 Tuulivoiman vaikutukset linnustoon ja lepakoihin</p> <p>Kaavaselostuksessa todetaan, että ”Linnuille ei tuulivoimasta aiheudu suurta törmäysvaaraa” (s. 93–94). Kaava-aineistossa esitetään perusteluksi FCG:n vuosien 2014–2018 seurantatutkimusta Perämeren rannikolla lintujen muuttoreiteillä. Väite on todellisen ongelman vähättelyä, sillä tuulivoimalat aiheuttavat linnuille törmäysvaaraa (BirdLife Suomi (n.d). Tuulivoima ja linnut https://www.birdlife.fi/suojelu/oma-ymparistomme/tuulivoima/). Aineisto ei myöskään ole vertailukelpoinen sisämaan metsäisten ja soisten elinympäristöjen lintujen kannalta. Törmäminen tuulivoimalaan ei ole ainoa tuulivoimaloiden lintujen elinoloja heikentävä vaikutus. Muuttolinnut voivat oppia väistämään tuulivoima-alueita, mutta voimaloiden rakentaminen aiheuttaa haittaa erityisesti paikkalinnuille. Luonnonympäristön pirstoutuminen (huoltotiet, asennuskentät) tuhoaa suoraan lintujen elinympäristöjä. Peitteistä metsää suosivat lajit, kuten metso, taantuvat. Metso vaatii soidintaakseen metsän peitteisyyttä 3–5 kilometrin säteellä eli halkaisijaltaan 6–10 kilometrin metsäalueella (Sirkiä 2010, http://hdl.handle.net/10138/22360). Tunnettuja metsoreviirejä tulee häviämään maakuntakaavan tuulivoimamerkintöjen myötä metsäisten alueiden pirstoutuessa. Tuulivoimaloiden melu aiheuttaa lisäksi ongelmia äänin viestiville lajeille, kuten pöllöille ja soidintaville kanalinnuille. Tuulivoimaloiden lapoihin törmää myös paljon hyönteisiä, mikä vähentää hyönteissyöjälintujen tarjolla olevaa ravintoa.</p> <p>Tuulivoimalat lisäävät lintujen elinympäristöön häiritsevän elementin, joka yhdessä esimerkiksi metsänhakkuiden tai muun ihmisperäisen häirinnän kanssa on omiaan haittaamaan lintujen elämää. Euroopan lintukannoista on 40 vuoden aikana kadonnut 600 miljoonaa yksilöä, eli noin 20–40 prosenttia lajiryhmästä riippuen (Birdlife, 2021). Hämeessä esimerkiksi helmipöllö on käytännössä kadonnut. Runsaslukuisena eliöryhmänä linnut indikoivat hyvin elinympäristön tilan heikkenemistä. Lintujen haitallista elinympäristökuormitusta ei pidä lisätä.</p> <p>Lintujen lisäksi tuulivoimalat aiheuttavat häiriötä lepakoille. Suomi on mukana Eurobats-sopimuksessa, jonka suositusten mukaan tuulivoimaloita ei lähtökohtaisesti pitäisi sijoittaa metsäalueille tai 200</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja otetaan huomioon jatkovalmistelussa.</p> <p>Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointeja tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p>

<p>metriä lähemmäs metsänreunaa niiden lepakoita haittaavien vaikutusten vuoksi. Lepakoiden on osoitettu väistävän tuulivoimaloita 600–1 000 metrin etäisyydelle. Karttelutaipumuksen takia metsäisille paikoille sijoitetut tuulivoima-alueet vähentävät lepakoiden käytettävissä olevaa elinympäristöä huomattavasti (2023, Gaultier ym. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204622002857?via%3Dihub, 25.2.2026). Suomessa esiintyvät lepakot ovat luontodirektiivin liitteen 4 a-lajeja, ja niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen on kiellettyä.</p>	
<p>3.2 Tuulivoiman vaikutukset maisemaan</p> <p>Kaavaselostuksen sivulla 79 todetaan: ”Velvollisuus ottaa maisema-arvot huomioon koskee kaavoituksen lisäksi maisemaa voimakkaasti muuttavia hankkeita, kuten maa-ainesten ottamista, tuulivoimarakentamista, teiden rakentamista sekä rakennusten rakentamista ja purkamista.” Maiseman ja luonnonarvojen vaaliminen eivät toteudu tuulivoima-alueiden kaavoituksen osalta. Hämeen Härkätien valtakunnallisesti arvokas maisema-alue tulisi kärsimään Pappilanläänin lisäksi Niinimäen sekä Vehmaankulman tuulivoima-alueiden rakentamisesta: voimaloiden ja niihin liittyvän muun infran, kuten sähkölinjojen, näkyvyys maisema-alueella on kiistaton. Pappilanlääni on sijoitettu korkeille maastonkohdille (140–160 m mpy), mistä sen maisemallinen vaikutus ulottuu kauas. Hankeyhtiöt käyttävät metsäpeitteisyyttä voimaloiden maisemavaikutuksia vähentävänä tekijänä, mutta tämä perustelu on toisinaan kumottu esimerkiksi eräissä yhteysviranomaisten perustelluissa päätelmissä. Metsätalouden harjoittamisen vuoksi metsäpeitteisyys ei aina riitä peittämään tuulivoimaloita ja niihin liittyvää muuta rakennusinfraa. Hakkuut voivat vaikuttaa voimaloiden näkymiseen maisemassa paljonkin.</p>	<p>Tuulivoimaloiden maisemavaikutukset voivat olla merkittäviä. Nykyiset voimat ovat korkeita ja näkyvät kauas. Tuulivoimaloiden maisemavaikutusten arviointeja tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p>
<p>3.3 Tuulivoiman vaikutukset luontoympäristöjen yhtenäisyyteen</p> <p>Kaavaselostuksessa todetaan: ”Pidemmällä tähtäimellä tuulivoimalla on positiivisia vaikutuksia aluetalouteen, ilmastoon ja luonnonvaroihin. Tuulivoimalla on etenkin rakennusaikana työllistävä vaikutus. Toteutuessaan hankkeilla on myönteisiä vaikutuksia luonnonvaroihin, aluetalouteen ja ilmastoon. Tuulivoima ei aiheuta hiilidioksidipäästöjä ja uusiutuvana energianlähteenä se on kestävä vaihtoehto. Tuulivoimaloiden vaatimat huoltoalueet ja tiestö rikkovat metsäalueita, mutta toisaalta tuulivoimaloiden alueet toimivat myös ekologisina käytävinä ja yhtenäisinä metsätalousalueina koska ne säilyvät suurimmalta osaltaan luonnontilaisina.” Kappaleessa on virheellisiä väittämiä. Teksti on poistettava tai korjattava.</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja otetaan huomioon jatkovalmistelussa.</p> <p>Kaavaselostusta tullaan korjaamaan ja vaikutusten arviointeja täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p>

Luonnon monimuotoisuuden asiantuntijat ja tutkimustieto eivät puolla väitettä tuulivoima-alueista ekologisina käytävinä tai yhtenäisinä tai ”suurimmalta osaltaan luonnontilaisina” alueina. Tuulivoimalat, huoltotiet ja sähkönsiirtolinjat pirstovat yhtenäisiä metsäalueita ja aiheuttavat pysyvää metsäkatoa. Mikään maankäyttöä muuttava toiminta suurimmalta osaltaan luonnontilaisille alueille ei ole perusteltua. Tuulivoiman myönteisillä vaikutuksilla luonnonvaroihin tarkoitetaan kaavaselostuksessa ilmeisesti yksinään sen energiantuotannon mekanismin toteutumista fossiilittomasti. Tuulivoimalan rakentaminen ja lopulta hävittäminen ovat merkittäviä luonnonvarojen kulutuksen kohtia, joten ei voida puhua kokonaisvaltaisesti myönteisistä luonnonvaravaikutuksista. Energiantuotannon elinkaariarvioinnissa on aina otettava huomioon myös vaikutus maankäyttöön. Pelkkä hiilijalanjälkilaskenta ei anna kokonaiskuvaa energiantuotannon ympäristövaikutuksista. Luontojalanjäljen laskenta olisi oleellinen työkalu myös maakuntakaavan vaikutusten arviointiin. Toisin kuin kaavaselostuksessa väitetään, tuulivoima-alueet edistävät metsäalueiden pirstoutumista, eivät yhtenäisyyttä. Tuulivoima-alueiden rakentaminen metsäisiin ympäristöihin ei edesauta alueen luonnontilaisuutta, ekologisten yhteyksien säilymistä tai muuta yhtenäisyyttä, vaan pirstoo alueita, aiheuttaa eliöille häiriöitä (kuten melua ja valosaastetta sekä tärinää) ja kuivattaa elinympäristöjä (tuulivoimaloiden aiheuttamat ilmavirtaukset, puuston raivauksen aiheuttama reunavaikutus, tieverkoston mahdollinen ojitus ja rakennettavien alueiden maantäyttö). Huoltotiet voivat olla jopa 12 metriä leveitä. Rakennusvaiheessa osien kuljetuksen vuoksi esimerkiksi teiden kaarteista voidaan joutua raivaamaan puustoa tätäkin leveämmältä alalta, mikä aiheuttaa ympäristön pirstoutumista ja aukkoisuutta. Tuulivoimaloilla on useita todennettuja linnustoa ja eläimistöä häiritseviä vaikutuksia. Kaavaluonnoksen esittelytilaisuuksien vastauskoosteessa todetaan, että ”Kanta-Hämeen tuulivoimalle potentiaaliset alueet sijoittuvat lähes poikkeuksetta luonnon ydinalueille kaikkialla maakunnassa. Kaavaluonnoksen ratkaisussa on pyritty tasapainottamaan keskenään ristiriitaisia maankäytön muotoja. Ekologisen verkoston ydinalueiden uudella kaavamerkinnällä pyritään välttämään luonnonalueiden ja ekologisten yhteyksien rikkoutumista nykyistä paremmin.” Lisäksi todetaan, että ”maakuntakaavalla ei tarkastella nykytilannetta, vaan sitä mitä maakunnassa voisi olla vuonna 2040”.

Mielestämme on tahallista luontohaitan aiheuttamista sijoittaa energiateollisuutta tunnistettujen, edustavien luonnon ydinalueiden päälle. Jo todetut ekologisen verkoston ydinalueet ja ekologiset yhteydet edustavat maakunnan arvokkainta ja edustavinta luontoa. Luontokadon aikakaudella on syytä pitää kiinni niistä luontoarvoista, jotka ovat jo olemassa. Ilmastonmuutoksen edetessä kerran tuhottu luonnonympäristö ei enää ”kasva takaisin” samanlaisena, vaan muuttuvan ilmaston myötä esimerkiksi kasvilajisto muuttuu. Tällöin paikallisiin oloihin sopeutunut seuralaislajisto joko joutuu siirtymään suotuisammille elinalueille tai kuolee paikallisesti sukupuuttoon. Toisaalta nykyiset olemassa olevat luonnonympäristöt auttavat hidastamaan ympäristön muutosta, säilyttämään biodiversiteettiä ja tarjoamaan eliöille mahdollisuuden sopeutua muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin. Edustavien luonnon ydinalueiden säilyttäminen on perusteltua ilmastonmuutoksen torjumisen ja

<p>sopeutumisen näkökulmasta kun taas energiantuotannolle voidaan löytää muitakin paikkoja, esimerkiksi kohdistamalla energiarakentamista jo rakennettuun ympäristöön, tai alueille, joilla se ei vaikuta arvokkaisiin elinympäristöihin.</p> <p>Hämeenlinnassa pidetyssä yleisötilaisuudessa 13.1.2026 todettiin, että tuulivoimaa koskeva lainsäädäntö ajaa tuulivoima-alueita väistämättä rakentamattomille alueille, sillä kielteisiä vaikutuksia arvioidaan lähinnä ihmisten eikä muun luonnon näkökulmasta. Maakuntakaavan laadinnassa on noudatettava lakeja ja ohjeistuksia. Tuulivoimaloiden erilaisista haitoista luonnonympäristölle on kuitenkin selvää näyttöä, jolloin mielestämme olisi perusteltua edellyttää tuulivoima-alueilta vahvempaa luontohaittojen välttämistä ja lieventämistä jo kaavoituksen tasolla. Mielestämme tuulivoima-alueiden sijoittelua tulisi ohjata paremmin kuin lakien vaatiman minimitasan perusteella esimerkiksi suunnitelmääräysten avulla (ks. kohta Kaavamerkinnot ja suunnitelmääräykset). Tuulivoimaloille asutuksesta määrätyin 1,2 kilometrin suojaetäisyyden vuoksi maakuntakaavan tuulivoimamerkinnoilla on huomattava ohjaava vaikutus.</p> <p>Haluamme lisäksi nostaa esiin energiahankkeiden huoltoteiden ja siirtolinjojen luonnonympäristöjä pirstovat vaikutukset. Nauhamaisten infrastruktuurien sijoittuminen on mielestämme ratkaistava samalla kaavatasolla ekologisen verkoston kanssa. Tuulivoima-alueille voisi esimerkiksi määrittellä ohjeellisen siirtolinjan paikan.</p>	
<p>3.4 Tuulivoiman ja muiden hankkeiden yhteisvaikutukset</p> <p>Teollisen mittakaavan tuuli- ja aurinkovoimarakentamisella on todennetusti laaja-alaisia vaikutuksia linnustoon, elinympäristöihin, maisemaan sekä ekologisten yhteyksien toimivuuteen. Kaavassa ei ole riittävästi arvioitu hankkeiden yhteisvaikutuksia suhteessa alueen muihin olemassa oleviin ja suunnitteilla oleviin energiahankkeisiin. Tällainen kumulatiivinen tarkastelu on välttämätöntä, jotta voidaan arvioida luonnon monimuotoisuuden kohdistuvaa kokonaiskuormitusta. Puutteellinen yhteisvaikutusten arviointi on ristiriidassa vaikutusten selvittämismääräysten kanssa. Tuulivoima-alueiden ollessa lähellä toisiaan tulisi kaavassa kiinnittää erityistä huomiota yhteisvaikutuksiin niin edellä mainittujen luontovaikutusten osalta kuin ihmisten elinolojen näkökulmasta. Erityisesti Haarankorven, Vehmaankulman ja Pappilanlänän alueet heikentäisivät asukkaiden lähiympäristöä ja vähentäisivät ekologisesti laadukasta lähiluontoa laajalla alueella tuulivoimaa-alueiden muodostaessa ketjun Lopen ja Forssan välille. Tuulivoimatuotanto tällä mittakaavalla on vielä verrattain uutta, jolloin on myös tässä suhteessa toimittava varovaisuusperiaatteen mukaisesti. Hankkeiden yhteisvaikutuksia on käsitelty tarkemmin osassa Hämeen järviylänkö.</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja otetaan huomioon jatkovalmistelussa.</p> <p>Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointeja tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p>

<p>3.5 Hiljaiset alueet</p> <p>AKL 5 §:n mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Hallintolain (434/2003) 6 §:n mukaan viranomaisen toiminnan on oltava johdonmukaista ja perustuttava asiallisiin perusteisiin. Kaavassa toisaalta tunnistetaan hiljaisten alueiden säilyttämisen tarve, mutta samanaikaisesti osoitetaan melua ja maisemavaikutuksia aiheuttavaa toimintaa näille alueille. Tämä muodostaa kaavan sisäisen ristiriidan ja osoittaa, ettei kaavaratkaisu täytä johdonmukaisen ja kestävä suunnittelun vaatimuksia. Kaavaluonnoksen esittelytilaisuuksien vastauskoosteen mukaan tuulivoimaa on pyritty viemään teiden melualueille. Tämä ei selvästikään päde Niinimäen alueeseen, joka on tunnistettu hyvinkin hiljaiseksi. Suuntaa antavien maastomittaustemme perusteella myös kantatie 54:n eteläpuoli Pappilanläänin tuulivoimarajauksen alueella on vähäisen asutuksen ja autoliikenteen vuoksi varsin hiljainen. Ampumaratamelu on ajoittaista, ei tuulivoimaloiden tavoin jatkuva, ja kantatien melu heikkenee jo melko lähellä väylää vaihtelevien maastonmuotojen vuoksi. Helmikuussa 2026 tehdyissä mittauksissamme ympäristön melutaso 1,5–2,0 kilometrin päässä kantatiestä ei eronnut tavanomaisesta metsien taustahuminasta (n. 35 dB) tuulen käydessä lännestä. Kun kyseessä on myös ennestään tunnistettu luonnon ydinalue, uusien jatkuvaa ääntä tuottavien melunlähteiden salliminen maakuntakaavassa ei ole perusteltua. Melua tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon vallitseva tuulensuunta Etelä-Suomessa, sillä tyypillisimmin tällä alueella tuulee hiljaisesta ympäristöstä kantatielle päin, ei kantatieltä tämän luonnon ydinalueen suuntaan. Hiljaiset alueet tulee merkitä maakuntakaavaan.</p>	<p>Hiljaisia alueita ei tulla merkitsemään omalla merkinnällään vaihemaakuntakaavaan. Ekologisen verkoston ydinalueen merkinnän tavoitteena on osaltaan huomioida alueiden äänimaisemaa ja säilyttää maakunnassa melutasoltaan rauhallisia alueita.</p> <p>Hiljaisen alueen kaavamerkinnällä voidaan vaikuttaa vain ympäristölupaa vaativaan meluavaan toimintaan.</p>
<p>3.6 Osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyn puutteet</p> <p>AKL 62 §:n mukaan kaavaa valmisteltaessa on varattava osallisille mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun ja arvioida sen vaikutuksia. AKL 65 § edellyttää, että kaava-aineisto on asetettava julkisesti nähtäville. Kun osa keskeisistä selvityksistä ei ole ollut nähtävillä luonnosvaiheessa, osallisten mahdollisuus arvioida kaavan vaikutuksia on ollut puutteellinen. Tämä merkitsee osallistumisoikeuden rajoittumista. Kritiikkiä on myös syytä antaa kaavaselostuksen sivuilta 66–67, missä kommentoidaan, ettei Kanta-Hämeen tuulivoimaselvityksen yleisötilaisuudessa 19.10.2022 noussut merkittävää kritiikkiä tai vastustusta. Ei ole mielekästä nostaa todisteena tuulivoimaratkaisujen hyväksyttävyydestä yhtä yleisötilaisuutta aikana, jolloin juuri julki tulleen suurnopeusratahankkeen takia ihmisillä oli muitakin isoja aiheita ajateltavana. Yleisötilaisuuden palautetta ei voi pitää hyväksyntänä esitetulle kaavaratkaisulle.</p>	<p>Merkitään tiedoksi. Hämeen liitto tekee resurssien puitteissa parhaansa osallisten huomioimisessa. Hämeen liiton näkemyksen mukaan kaavan suunnitteluprosessi täyttää Alueidenkäyttölain ja Maankäyttö- ja rakennusasetuksen asettamat vaatimukset osallistumis- ja vuorovaikutusprosessille.</p>

<p>Kanta-Hämeen tuulivoimaselvityksen tuloksia on jatkotyöstetty maakuntaliiton omana työnä, ja vaihemaakuntakaavaluonnos on ensimmäinen tapaus, jossa tuulivoimatuotannon sijoittumista maakunnassa voi kommentoida, Niinimäen hanketta lukuun ottamatta. Huomautamme, että hanke on aiheuttanut vahvaa vastustusta perustelluista syistä. Tuulivoimasta ei ole tähän mennessä käyty maakunnassa osallistavaa yhteiskunnallista keskustelua, jolla olisi voitu varmistaa tuulivoimatuotannon paikallinen hyväksyttävyyys.</p> <p>Päijät-Hämeessä kaavaprosessia varten kutsuttiin koolle maakuntakaavan viherverkoston yhteistyöryhmä, jossa havaittuja ongelmia ja ristiriitoja oli mahdollista tuoda esiin jo varhaisessa vaiheessa. Kanta-Hämeessä vastaavaa seuranta- ja yhteistyöryhmää ei ilmeisesti ole toiminut ainakaan ekologisen kestävyuden kysymyksissä. Laaja yhteistyö sidosryhmien ja osallisten kanssa olisi suositeltavaa. Ehdotamme, että sidosryhmien kuulemista ja aitoa yhteistyötä osallisten kanssa kehitetään vielä vaihemaakuntakaavatyön aikana. Päätöksenteon ja suunnittelun ohjauksessa olisi mahdollista käyttää tukena esimerkiksi kansalaispaneelleja. Energia- ja ympäristöoikeudenmukaisuus sekä monilajinen oikeudenmukaisuus on syytä huomioida alueidenkäytön suunnittelussa nykyistä paremmin.</p>	
<p>4. Hämeen järviylänkö</p> <p>Kanta-Hämeen maakuntaohjelmaan 2026–2029 on kirjattu: ”Hämeen järviylängön potentiaali ja rooli luontoyhteyksien keskeisenä napana tunnistetaan ja panostetaan yhteistyöhön kumppaneiden kanssa.” Kaavaluonnoksessa kuitenkin ehdotetaan nimenomaan Hämeen järviylängöltä tunnistettujen luonnon ydinalueiden pois jättämistä kaavasta sekä sijoitetaan elinympäristöjä hävittävää ja heikentävää energiantuotantoa niiden tilalle. Kaavaluonnos ei tältä osin näytä toteuttavan maakuntaohjelman kirjausta.</p> <p>Lausuntopalvelussa 34 prosenttia kaavasta mielipiteen jättäneistä mainitsee erikseen Hämeen järviylängön. Seudun luontoarvojen ja erämaisen luonteen turvaaminen toistuvat myös muiden kuin yksittäistä aluetta puolustavien mielipiteissä. Asukkaille ja vapaa-ajan asukkaille järviylängön luontoarvot ovat selvä veto- ja pitovoimatekijä, ja vierailijoille ja elinkeinotoiminnalle seudun luonto korostuu erityisesti luontomatkailun toimintaympäristönä. Jos maakuntakaava jättää pois osan luonnon ydinalueista ja heikentää luontoarvoja näillä alueilla, kaava ei edistä sosiaalistakaan kestävyyttä.</p>	<p>Maakuntaohjelmassa linjataan maakunnan aluekehityksen tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelma on yksi maakunnan kehittämistä ja suunnittelua ohjaavista asiakirjoista, mutta maakuntaohjelma ei ohjaa suoraan maakuntakaavan laadintaa.</p> <p>Vaihemaakuntakaavan ja kokonaiskaava muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jotka huomioivat maakunnan luontoarvoja sekä matkailun mahdollisuuksia. Kaavatyössä ei voi huomioida vain yhtä näkökulmaa, vaan kaavoituksen tehtävänä on sovittaa yhteen keskenään myös hyvin ristiriitaisia arvoja.</p>

Näkemyksemme on, että kaavaluonnos ei vielä tunnista riittävästi Hämeen järviylängön keskeistä roolia yhtenä maakunnan tämänhetkisistä vahvuuksista. Seutu on koko Etelä-Suomen mittakaavassa poikkeuksellinen metsämanner, joka toimii ekologisena yhteytenä sekä Nuuksion ylängön suuntaan että Pirkanmaan eteläosien monimuotoisuuskeskitymiin. Järviylängön länsireuna on Tammelan ja Someron rajaseudun kautta yhteys eteläboreaaliselta vyöhykkeeltä lounaisrannikon tammivyöhykkeelle. Hämeen järviylängön poikki kulkee myös yhteys Torronsuon ja Liesjärven kansallispuistoista Maakylä-Räyskälän Natura-alueen kautta koilliseen ja pohjoiseen aina Evon ylängölle ja Vesijaon luonnonpuistoon saakka. Yhteyden merkitys korostuu nykyistäkin enemmän, jos ja kun ekologista yhteystarvetta 3-tien yli toteutetaan ja vahvistetaan Kernaalanjärven kohdalla. Kaavaluonnos tunnistaa järviylängön merkityksen Etelä-Suomen sisämaan suojelualueverkostolle varsin huonosti, todennäköisesti siksi, että tausta-aineistona toimiva ekologisen verkoston selvityskään ei ole tunnistanut arvokkaiden kohteiden toiminnallista kytkeytyvyyttä kaikilta osin. Liitteenä toimittamamme karttatarkastelu valottaa asiaa tarkemmin.

Kaavalla olisi mahdollista edistää Hämeen järviylängön asemaa laajojen yhtenäisten luonnonympäristöjen ja luonnonrauhan alueena, joka on laajasti Suomen kasvukolmion asukkaiden ja loma-asukkaiden saavutettavissa Etelä-Suomen suurimmilta kaupunkiseuduilta. Puollamme Hämeen kylät ry:n mielipiteessään esittämää ehdotusta, että Hämeen järviylängö nostetaan yhtenäisenä kehitettävänä alueena kaavaan, jotta maakuntaohjelman kirjausta voidaan toteuttaa kehittämällä aluetta Hämeen kylien ehdotuksen mukaisesti ”yhtenäisesti vetovoimaiseksi maaseutuasumisen, paikalliskulttuurin ja luontopainotteisen matkailun alueeksi”.

Kaavaselostuksessa (s. 9) todetaan: ”Lisäksi vetovoimainen elinympäristö -teemaa tuetaan vahvasti luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön turvaamisella päivitettyillä aluerajauksilla ja huomioimalla ekologisen verkoston ydinalueet.” Tämän kanssa suorassa ristiriidassa on Pappilanläänin tuulivoimarajaus, joka sijoittuu lainvoimaiseen kaavaan merkitylle luontomatkailun kehittämisen kohdealueelle. Teollinen energiantuotanto ei ole perusteltua luontomatkailun kehittämisen alueella.

Kaavaluonnoksen uusista tuulivoima-alueista neljä viidestä sijaitsee Hämeen järviylängöllä rakentamattomalla alueella, vuoden 2016 selvityksessä todettujen luonnon ydinalueiden ja ekologisten yhteyksien päällä. Tämäkin vaikuttaa olevan suorassa ristiriidassa maakuntaohjelman kanssa. Niinimäen ja Pappilanläänin tuulivoimarajausten haitallisuutta luonnon ydinalueille on käsitelty tarkemmin edellä. Lisäksi Tammelassa, Hämeenlinnassa ja Lopella alue Perähuhdan risteyksen eli vt 10:n ja kt 54:n risteyksen ympärillä muuttuu luonteeltaan täysin, jos Vehmaankulman tuulivoima-alueen lisäksi muutkin alueelle esitetyt varaukset ja suunnitelmat toteutuvat. Perähuhdan risteyksen ympärillä kaavassa on jo ennestään ratalinjaus, jonka lisäksi lähialueelle esitetään nyt kahta tuulivoima-aluetta sekä vetyputkea. Vehmaankulman ja Haarakorven tuulivoima-

Hämeen järviylängön eteläosat on huomioitu voimassa olevassa maakuntakaavassa luontomatkailun kehittämisen kohdealueen kehittämismarkinnalla. Uuden kehittämisalueen lisääminen ei ole vaihemaakuntakaavassa tarkoituksenmukaista. Kehittämismarkintöjä on tarpeen tarkastella kokonaisuutena seuraavassa maakuntakaavassa.

Vetyputken linjaus perustuu Gasgridin YVA-ohjelman perusteena olevaan suunnitelmaan. Vetyputken linjaussuunnittelu tapahtuu lähtökohtaisesti Gasgridin toimesta.

alueiden vaatimat siirtolinjat pirstoisivat elinympäristöjä lisää, eikä kaavaan alustavasti merkitty vetyputki voisi kulkea näiden kanssa samassa maastokäytävässä korroosioriskin vuoksi. Alueella sijaitseva Maija-Liisan suo on jo ennestään Neovan turvetuotantoalue, ja viereiselle Haukivahonsuolle suunnitellaan Foruksen laajaa aurinkovoimalaa. Kaiken tämän maankäytön muutoksen toteutuessa kaava heikentäisi luontoarvoja erityisesti Haukivahonsuon kaakkoislaidalla, missä on yhä jäljellä arvokkaita suo- ja metsäelinympäristöjä. Myös Pääjärven virkistysalueen virkistys- ja luontomatkailuarvo heikkenisi.

Kaavaluonnos ei huomioi järviylängöllä vetyputken, tuulivoima-alueiden, infran vaatimien huoltoteiden sekä siirtolinjojen yhteisvaikutuksia elinympäristöihin ja olemassa oleviin suojelualueisiin ja muihin arvokkaisiin luontokohteisiin. Lisäksi vetyputken linjaus on piirretty kulkemaan ainakin yhdeltä hyvin herkältä alueelta, erittäin uhanalaisen luontotyypin ja metsälakikohteen päältä (Ruosun lähteikkö, Loppi). Vetyputken linjaus tarkentuu Gasgridin jatkosuunnittelussa, mutta maakuntakaavassa ei lähtökohteisesti ole asianmukaista sijoittaa linjausta kohteisiin, joiden luontoarvot on jo lähtöaineistojen perusteella mahdollista tunnistaa erityisen haavoittuviksi ja suojeluarvo erityisen korkeaksi.

Kaavaan on merkittävä luonnon ydinalueina Hämeen järviylängöltä edellä mainitut Niinimäen, Pappilanläänin ja Takajärven tunnistetut luonnon ydinalueet kokonaisina (vuoden 2016 selvityksessä tunnistetussa laajuudessaan tai tuoreempien tietojen perusteella täydennettynä) sekä Janakkalan Toivanjoen alue. Toivanjoen vuonna 2016 tunnistettuun ydinalueeseen on tarpeen lisätä Luulionlahtea ympäröivä soidensuojelun täydennysehdotuksen rajaus, jolla alueen pysyvä suojelu on jo osittain toteutunut. Lisäksi viereinen Piilonsuon kohdalta kulkeva ekologinen yhteys on tärkeää tunnistaa kaavassa joko ekologisen yhteystarpeen tai luonnon ydinalueen merkinnällä. Maastohavaintojemme perusteella Piilonsuo on toiminnallinen ekologinen yhteys Luulionlahden–Toivanjoen alueilta kohti Riihimäen rajaa.

Muistutamme, että kaavoituksen on perustuttava ajantasaiseen ja luotettavaan tietoon. Ekologisen kytkeytyvyyden kannalta pitäisi Hautamäen ym. (2024) mukaan tietää vähintään ”luontotyyppien esiintyminen ja ekologinen tila sekä indikaattori- ja/tai sateenvarjolajien populaatiotiheys sellaisella resoluutiolla, joka vastaa alueidenkäytön suunnittelun mittakaavaa (1 ha tai alle). Tietoa pitää olla myös laajalta alueelta samanlaisena, jotta vertailtavuus alueiden välillä säilyy. Lisäksi tiedon pitäisi olla ajantasaista ja luotettavaa”. Hämeen järviylängöllä nämä kriteerit eivät täyty, koska edes luontotyypeistä ei ole luotettavaa ja ajantasaista aineistoa. Järviylängöllä on laajoja alueita, joilla myös lajihavaintojen määrä on erittäin pieni tai havaintodataa ei ole lainkaan. Havaintojen puutteesta ei voi päätellä, että luontoarvoja ei olisi.

<p>Luontoylänkö 2030 -hankkeen valmistelussa onkin havaittu, että Hämeen järviylängöltä löytyy luontoarvoja ja maastokartasta puuttuvia pienvesiä ja soistumia, joita mikään olemassa oleva aineisto ei tunnista tai ennusta. Tilanteen ollessa tämä kaavoituksen olisi lähestyttävä järviylängön luontoarvojen heikentämistä tiukalla varovaisuusperiaatteella. Kaavaluonnoksessa pyrkimys on kuitenkin joiltain osin päinvastainen: elinympäristöjä ollaan kaavamerkinnoilla turvaamisen sijasta heikentämässä ilman, että tiedetään, mitä tarkalleen häviäisi tai heikkenisi ja missä. Kaavan vaikutusten arviointi ei näiltä osin toteudu riittävällä laajuudella ja tarkkuudella.</p>	
<p>5. Kaavamerkinnot ja suunnittelumääräykset</p> <p>Maakuntakaavan tuulivoiman suunnittelumääräyksen mukaan ”Tuulivoima-alueiden tarkemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota asutukseen kohdistuvien vaikutusten lieventämiseen sekä linnuston elinolosuhteiden turvaamiseen”. Esitämme, että suunnittelumääräykseen on lisättävä myös maininta haitallisten vesistövaikutusten torjumisesta. Tuulivoiman rakentaminen vaatii olemassa olevan tiestön parantamista sekä uusien huoltoteiden ja asennuskenttien rakentamista, joka aiheuttaa kuivatustarvetta ja sitä kautta ojitusta. Tuulivoima-alueiden sijoituksessa metsäisille alueille paljon uusia ojia joudutaan kaivamaan maakunnassa yleisiin suomeksiin ja turvekankaille.</p> <p>Metsätalouden ojituksista aiheutuvat päästöt ja haitat tunnetaan nykyään hyvin ja niitä pyritään torjumaan. Myös tuulivoima-alueiden rakentamisessa on huolehdittava, että niistä ei aiheudu haitallista valuntaa pintavesiin tai haittaa metsien pienvesistöille. Tuulivoima-alueille tulee antaa teollisen mittakaavan aurinkovoimaloita vastaava yleismääräys, jonka mukaan niitä ei saa sijoittaa metsäalueille, luonnontilaisen kaltaisille soille tai viherrakenteen kannalta merkittäville alueille. Suojaetäisyydet (puskurivyöhykkeet) muodostavat keskeisimmän perustan maankäytön yhteensovittamiselle ja eri toimintojen sijoittelulle. Tuuli- ja aurinkovoimalle tarvittaisiin määräyksissä suojatäisyydet niin sanottuihin no-go-alueisiin eli luonnon monimuotoisuudelle arvokkaimpiin kohteisiin, jotta maankäytön muutos ei heikennä maakunnan olemassa olevia luontoarvoja. Lisäksi tuulivoiman suunnittelumääräyksellä on syytä rajoittaa haittoja ympäröiville arvokkaille luontokohteille. Jos elinympäristöjen tuhoutuminen tai pirstoutuminen aiheuttaa haittaa viereisille no-go-alueille, määräyksellä on syytä velvoittaa ekologiseen kompensatioon haittaa kärsivän alueen välittömässä yhteydessä.</p> <p>Lähtökohtaisesti tunnistetuille luonnon ydinalueille ei pidä sijoittaa tuulivoimaa eikä teollisen mittakaavan aurinkovoimaa. Ydinalueiden tulee olla no-go-alueita tuulivoimalle. Kun näin on kuitenkin jo tapahtunut Humppilassa, tulisi hankkeissa edellyttää luontohaittojen välttämistä ja kompensointia, esimerkiksi tuulivoima-alueiden sisäistä luonnon ennallistamista ja suojelua hankealueen sisällä</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja huomioidaan jatkosuunnittelussa.</p> <p>Tuulivoima-alueiden suunnittelumääräykseen lisätään maininta vesistövaikutusten huomioimisesta.</p> <p>Ekologisen verkoston ydinalueet sisältävät myös rannoiltaan luonnontilaisia vesistöjä. Vanajanselän ydinalue on osoitettu erityisesti vesiluonnon arvojen vuoksi.</p> <p>Kuten todettu, maakunnassa ei juuri ole sellaisia tuulivoiman tuotannolle soveltuvia alueita, jotka eivät olisi samalla tunnistettu luonnon ydinalueeksi.</p> <p>Evon ydinalueen rajauksen laajentaminen Nerosjärven suuntaan on perusteltu ehdotus, jota voidaan harkita kaavaehdotuksessa.</p>

esimerkiksi metsäkasvillisuuden ja lahopuulajiston hyväksi. Siellä missä tuulivoimaa on jo toteutettu, tulisi myös ydinalueet ja yhteydet piirtää kaavassa näkyviin ja määrätä tuulivoima-alueille ekologisen verkoston huomioonottamisesta. Luonnonympäristöä heikentäville hankkeille tulee määrätä suojelu- ja kompensatiovelvoite.

Kaavassa esitetty ”ekologinen yhteystarve” tarkoittaa käytännössä ylityspaikkaa tai riista- tai vihersiltaa. Suosittelemme käyttämään täsmällistä termiä, joka kuvaa ajateltua käyttöä. Evon alue on merkitty luonnon ydinalueeksi, mutta mielestämme ydinalueen rajausta tulee laajentaa luoteeseen Nerosjärven rantaan ja muutamiin saariin, missä sijaitsee uusia suojelualueita valtion maalla. Mielestämme soidensuojelun täydennysesityksen kohteiden rauhoitusta tulee jatkaa ja ne tulee merkitä edelleen näkyviin kaavaan. Soidensuojeluohjelman täydennysesitykseen kuuluminen on vahva osoitus alueiden luontoarvoista, joiden säilyttämiseen tulee ohjata.

Kaupunkisuunnittelussa käytetään siniviheryhteyden käsitettä kuvaamaan vesistöjen ja maaelinympäristöjen muodostamaa viheralueiden verkostoa. Siniviherverkostoajattelua tulisi edistää myös maakuntakaavassa. Vesistöt muodostavat luontaisia ekologisia yhteyksiä luonnonmaisemassa. Näitä voisi hyödyntää tunnistamalla ja merkitsemällä olennaiset siniviheryhteydet kaavaan. Vesi- ja maaelinympäristön kohtauspisteet ovat yleensä luontoarvoiltaan rikkaita. Luontotyyppien vaihteluväyhykkeissä on usein erityisen korkeat suojeluarvot, koska niissä elää useamman luontotyypin lajeja. Maakunnassa esimerkiksi soiden reunametsät, korvet, virtavedet ja rannat ylläpitävät runsasta ja erikoistunutta lajistoa. Vesistö ja sen ympärille määritelty reilu suojavyöhyke muodostavat toiminnallisen ja laadukkaan ekologisen yhteyden kuin itsestään.

6. Vihreän siirtymän toteutus maakunnassa

Vihreän siirtymän määrittämällä olevan ”välttämätön muutos kohti ekologisesti kestävästä taloudesta. Kestävä talous nojaa vähähiilisiin sekä kiertotalouteen ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön”. Vähähiilisen talouden rinnalla vihreässä siirtymässä tulee siis edistää myös luonnon monimuotoisuutta. Kaavaselostuksessa mainitaan tavoitteeksi maakunnan muutos kohti ekologisesti kestävästä taloudesta ja kasvua, johon pyritään hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita, edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävästä käyttöä. Tämä ei kaavassa vaikuta toteutuvan, koska olemassa olevien rakenteiden sijasta ollaan kaavoittamassa uusia alueita uusille rakenteille ja elinympäristöjen laatua ollaan näin heikentämässä, ei parantamassa.

Merkitään tiedoksi ja huomioidaan jatkosuunnittelussa. Energiasuunnittelun kokonaisuuden kestävyys arviointia voidaan laajentaa kaavaselostukseen. Ennallistamisasetuksen vaikutuksia ei toistaiseksi ole erikseen huomioitu maakuntakaavassa.

Kaavaselostuksessa huomioidaan energia-asiat ja ilmastonmuutos, mutta ekologinen kestävyys ja kansallisen monimuotoisuusstrategian tavoitteet jäävät lähinnä tasolle, että nämä on tunnustettu ja niille pitäisi tehdä jotain, mutta toimia ei kuitenkaan ole esitetty. Ympäristökriisissä on kysymys monikriisistä, ei pelkästään ilmastokriisistä, ja tämän vaikutusten minimointiin tulisi jokaisessa luontoympäristöön liittyvässä toimessa kiinnittää erityistä huomiota. IPBES–IPCC-yhteisraportissa (Biodiversity and Climate Change, 2021) todetaan, että luontokatoa ja ilmastonmuutosta on torjuttava yhdessä ja luontohaitan aiheuttamista välttämällä. Ekologisen verkoston turvaamisen välttämättömyys on kaavaselostuksessa todettu, mutta se ei ole johtanut tyydyttävään kaavaratkaisuun. Edellä lausunnossamme olemme kuvanneet tavoitteita ja keinoja, joilla ekologinen kestävyys voitaisiin saavuttaa.

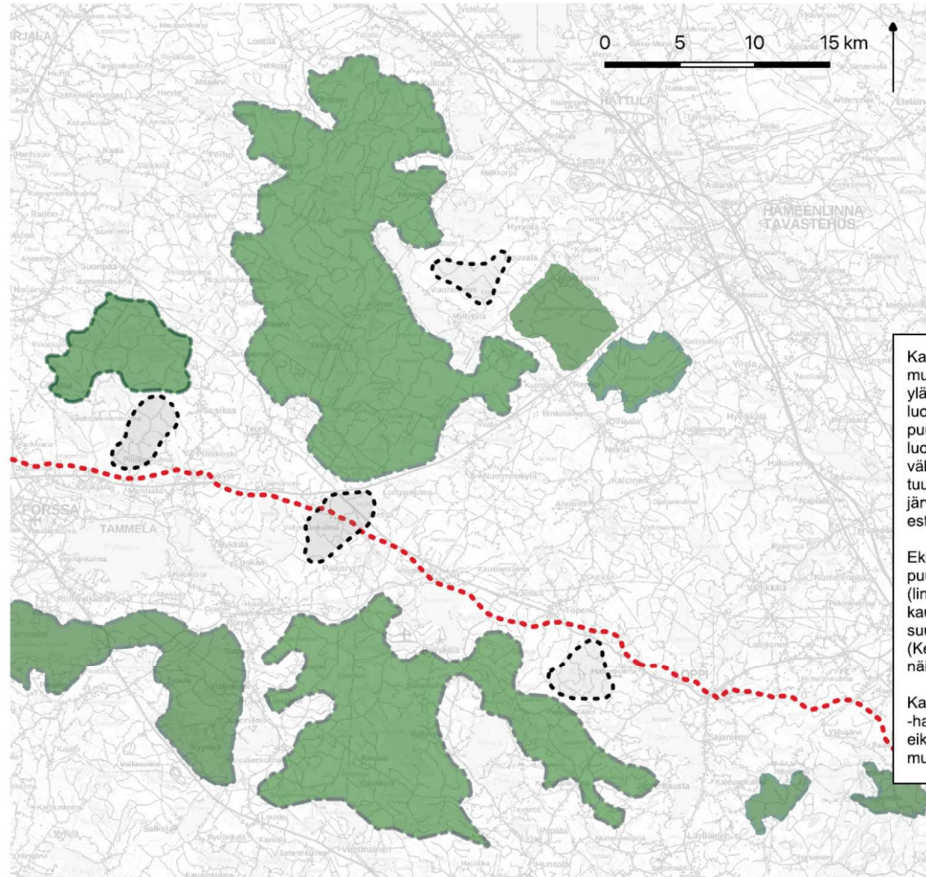
Kaavaselostuksessa ei käy selkeästi ilmi, miten kaavassa huomioidaan luonnonvarojen kestävä käyttö. Kuten aiemmin todettiin, myös uuden päästöttömän energiantuotannon rakentaminen aiheuttaa haitallisia ilmasto- ja ympäristövaikutuksia. Kaavaselostuksen sivuilla 13–14 mainitaan Kanta-Hämeen energiataloudesta: ”Fingridin ennusteiden mukaan sähkönkulutus Suomessa tulee jopa kaksinkertaistumaan vuosien 2022 ja 2035 välillä. Tästä sähkön kysynnästä valtaosa painottuu kuitenkin sähköintensiiviseen teollisuuteen.” Sähkönkulutuksen kasvaessa selkein paikka kattavalle sähköenergian tuotannolle olisi aurinkoenergian tuottaminen jo rakennetussa ympäristössä. Aurinkoenergian mahdollisuuksista onkin kaavan tausta-aineistoissa hyvä selvitys (Kanta-Hämeen innovatiiviset aurinkovoimaratkaisut rakennetussa ympäristössä 2025). Sähköintensiivinen teollisuus ei sellaisenaan edusta vihreää siirtymää tai luonnonvarojen kestävästä käytöstä, vaan samaan aikaan fossiilisten polttoaineiden käyttöä tulee ajaa alas ja ylikulutusta hillitä kannustamalla energian säästämiseen ja kohtuulliseen elämäntapaan. Energiankulutuksen pienentyessä syntyvät voitot tulee tuotannon lisäämisen sijaan ohjata ympäristön tilan parantamiseen.

Kaavaselostuksen sivulla 5 mainitaan ilmastolaki ja kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja näiden huomiointi painottaen ympäristöministeriön kommenttia ihmistoiminnan vaikutuksista luontokatoon: ”Strategialuonnoksen mukaan luontokadon pysäyttämiseksi luonnon tilaan suoraan kohdistuvia paineita (esim. maan- ja luonnonvarojen käyttö) on vähennettävä ja luonnon tilaa on parannettava suojelun, ennallistamisen ja hoidon keinoin.”

Kaavaselostuksen sivulla 27 nostetaan esiin ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Ilmastonmuutoksen seurauksissa on lueteltu ihmisten kannalta oleellisia asioita, mutta paikallisluonnon kantokyky, monimuotoisuus ja resilienssi ilmastonmuutosta vastaan ei näy kirjauksissa. Luonnonympäristöjen turvaaminen on sekä sopeutumista että varautumista ilmastonmuutokseen. Suomi on ennallistamisasetuksessa sitoutunut parantamaan luonnon tilaa ennallistamalla Natura-luontotyyppisiä ja -alueita. Maakunnassa olisi selvitettävä ennallistamisasetuksen mukaisten Natura-

<p>luontotyyppien määrä ja tila sekä mahdollinen kunnostustarve. Työtä tukisi maakunnallisen luonnon monimuotoisuusohjelman laatiminen.</p>	
<p>7. Kaavan lainmukaisuus</p> <p>Alueidenkäyttölain (AKL) 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota luonnonarvojen vaalimiseen sekä alueidenkäytön ekologiseen kestävyYTEEN. Lisäksi luonnonsuojelulain (9/2023) 1 §:n mukaan lain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Luonnonsuojelulain mukainen luonnon monimuotoisuuden turvaamisvelvoite edellyttää, että kaavoituksessa vältetään merkittävää luonnonarvojen heikentymistä ja turvataan ekologisten verkostojen säilyminen. Nyt esitetty kaava mahdollistaa rakentamisen ekologisesti herkille alueille ilman riittäviä takeita siitä, että luonnonarvojen heikentyminen voidaan estää. Kaava ei näin ollen toteuta luonnonsuojelulain tavoitteita eikä alueidenkäyttölain vaatimusta luonnonarvojen huomioon ottamisesta. Kaavaratkaisu on ristiriidassa AKL 28 §:n ja luonnonsuojelulain tavoitteiden kanssa. Alueidenkäyttölain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on oltava käytettävissä tarpeellinen selvitys suunnitelman merkittävistä ympäristövaikutuksista, mukaan lukien vaikutukset luontoon, maisemaan ja ekologisiin yhteyksiin. Lisäksi AKL 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN sekä ympäristövaikutusten arviointiin. Kaavan valmisteluaineistosta ilmenee, että keskeisiä selvityksiä on ollut keskeneräisinä luonnosvaiheessa ja vaikutusten arviointia on tarkoitus täydentää vasta myöhemmässä vaiheessa. Tämä osoittaa, ettei kaava ole perustunut AKL 9 §:n edellyttämiin riittäviin selvityksiin. Puutteellinen selvityspohja on voinut olennaisesti vaikuttaa kaavan sisältöön ja osallisten mahdollisuuksiin arvioida kaavan vaikutuksia.</p> <p>Suurten energiantuotantoalueiden sijoittamisen tulee perustua kokonaisvaltaiseen alueelliseen tarkasteluun, jossa huomioidaan maakunnallinen ohjaus ja eri maankäyttömuotojen yhteensovittaminen. Mielestämme tarkastelussa ei ole otettu huomioon maakuntakaavan vahvaa ohjaavaa vaikutusta eri maankäyttömuotojen yhteensovittamisessa. Luontoalueiden huomiointi on puutteellista, mikä tulee vaikuttamaan negatiivisesti alemmilla kaavatasoilla. Nyt tehty kaavaratkaisu ohjaa merkittävän alueellisen ratkaisun liian rajattuun tarkasteluun. Tämä vaarantaa alueidenkäyttölain mukaisen suunnittelujärjestelmän toimivuuden.</p> <p>Edellä esitetyillä perusteilla kaava ei täytä laissa asetettuja sisältövaatimuksia eikä vaikutusten selvittämisvelvollisuutta. Kaava tulee palauttaa uudelleen valmisteltavaksi siten, että luonnon monimuotoisuus, yhteisvaikutukset ja alueellinen kokonaisarviointi selvitetään asianmukaisesti.</p>	<p>Kaavan vaikutusten arviointi erityisesti tuulivoiman osalta on vielä puutteellista ja sitä tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.</p> <p>Kaavaluonnos on nimensä mukaisesti luonnos ja se on aina keskeneräinen. Selvityksiä ja vaikutusten arviointeja täydennetään luonnosvaiheen palautteenkin perusteella ja kaavaluonnos voi muuttua merkittävästikin ehdotusvaiheeseen mennessä. Kaavaehdotus on puolestaan hyvinkin valmis kaava ja se menee usein sellaisenaan hyväksymiskäsittelyyn. Mikäli kaavaehdotusta joudutaan muuttamaan merkittävästi nähtävillä olon jälkeen, se tulee asettaa uudelleen nähtäville.</p> <p>Kaavaluonnos ja kaavaehdotus ovat kaavan valmistelua. Kaava on valmis vasta maakuntavaltuuston hyväksyessä sen, ja kaavan sisältövaatimusten täyttymisen ja selvitysten ja vaikutusten arvioinnin riittävyden lainmukaisuus määritellään viime kädessä mahdollisten valitusten perusteella hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa hyväksymisen jälkeen.</p>

Tuulivoiman kaavoituksessa on maakuntakaavatasolla selvitettävä myös tuulivoiman vaikutukset kiinteistöjen arvoon ja matkailuelinkeinoon. Tuulivoima-alueiden maisema-arviointi tulee tehdä 35-40 kilometrin etäisyydellä (vrt. Maisemavaikutusten arviointi tuulivoimarakentamisessa, päivitys 2024, Ympäristöministeriön julkaisuja 2024:29). Tuulivoimaa koskevat arvioinnit tulee tehdä myös maakuntarajojen yli, samoin kuin naapurimaakuntien tuulivoimahankkeiden vaikutukset Kanta-Hämeen alueelle tulee selvittää.

- Tuulivoima-alueen raja
- Luonnon ydinalue
- Vetyputken linjaus

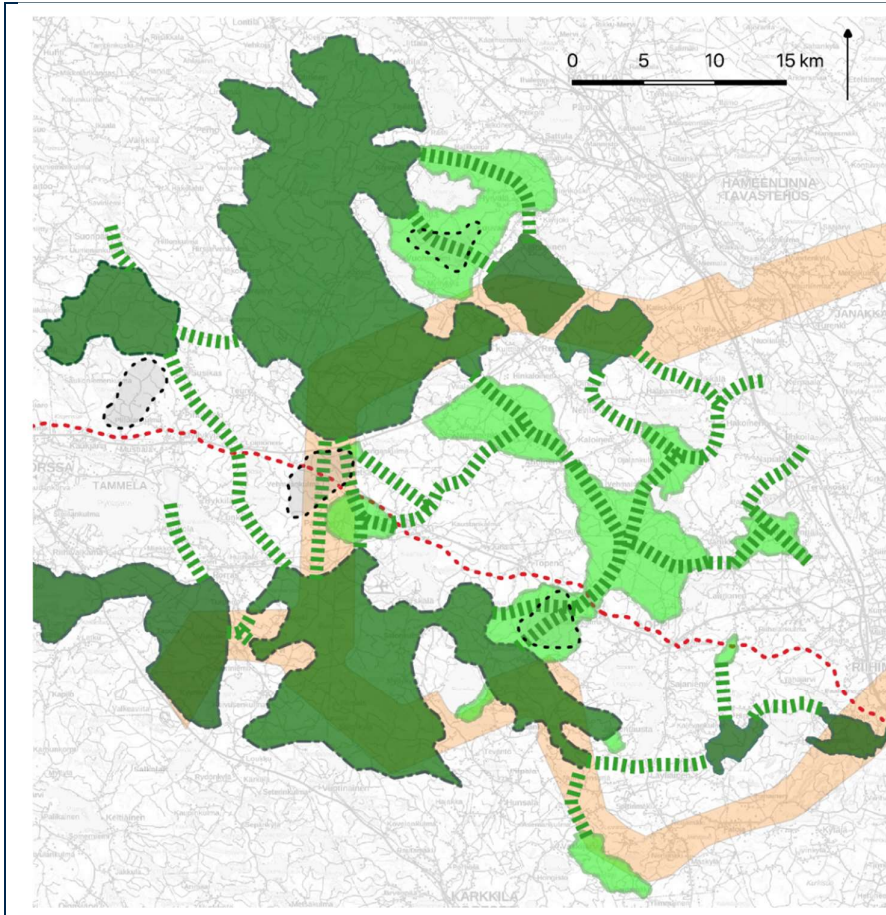
Sisältää Maanmittauslaitoksen maastokartta-aineistoja (2/2026) sekä tuulivoima-alueiden, luonnon ydinalueiden ja vetyputken linjaukset Hämeen liiton 1. vaihemaakuntakaavan avoimesti jaellusta aineistosta (1/2026).

Kartta: Luontoylänkö 2030 -hanke

Kaavaluonnoksessa Hämeen järviylängölle ei muodostu riittävää ekologista verkostoa, sillä ylängön etelä- ja pohjoispuolisilla sijaitsevien luonnon ydinalueiden kytkeytyvyys jää puuttumaan. Laajalta alueelta puuttuvat myös itse luonnon ydinalueet. Ylängön etelä- ja pohjoisosien väliin sijoitettu vetyputken linjaus sekä tuulivoima-alueet toimivat maakunnan ja Hämeen järviylängön läpi kulkevan ekologisten verkoston esteenä.

Ekologinen verkosto jää huomattavan puutteelliseksi erityisesti vt 10:n ja kt 54:n välissä (linja Komiolta Kaakkomäen kautta Valajärven kautta Kernaalanjärven, Toivanjoen ja Heinisuon suuntiin) sekä Hämeen järviylängön eteläreunassa (Keihäsjärven ja Keihässuon alue sekä yhteys näistä Maakylän-Räyskälän Natura-alueelle).

Karttatarkastelu koskee Luontoylänkö 2030 -hankkeen toiminta-alueita 2- ja 3-teiden välissä eikä ota kantaa mahdollisiin puutteisiin maakunnan muissa osissa.

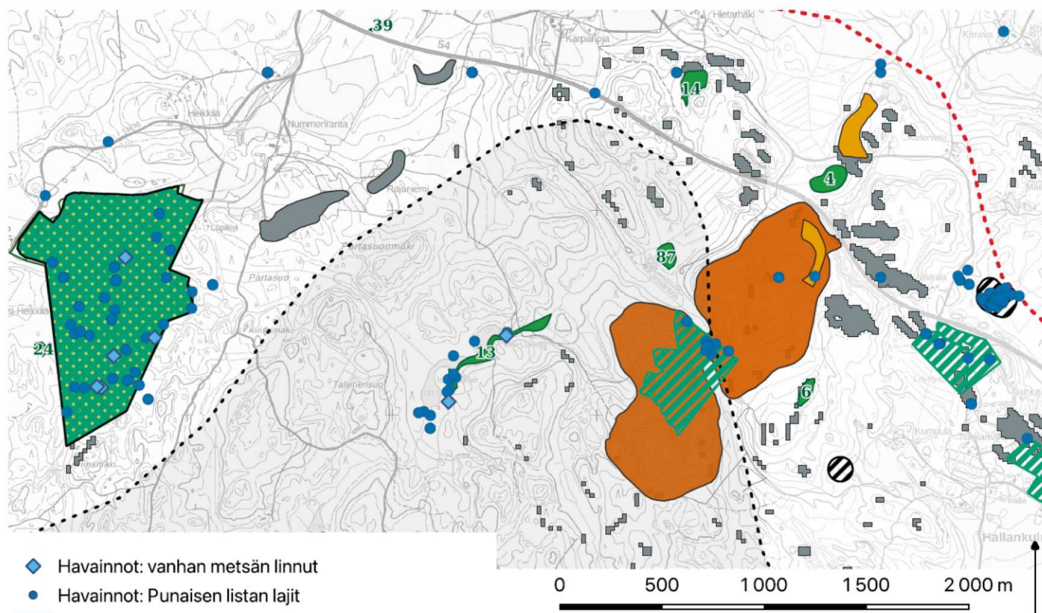
- Tuulivoima-alue
- |||| Suuntaa-antava ekologinen yhteystarve
- Luonnon ydinalue kaavaluonnoksessa
- Suuntaa-antava luonnon ydinalueen tarve
- - - Vetyputken linjaus
- Luonnonmetsä-työryhmän luonnostelemat luontokäytävät (suuntaa-antava sijainti)

Kartta: Luontoylänkö 2030 -hanke

Sisältää Maanmittauslaitoksen maastokartta-aineistoja (2/2026) sekä tuulivoima-alueiden ja luonnon ydinalueiden rajaukset ja vetyputken linjauksen Hämeen liiton 1. vaihemaakuntakaavan avoimesti jaellusta aineistosta (1/2026).

Suuntaa-antava esitys puuttuvista luonnon ydinalueista sekä ekologisista yhteystarpeista perustuu Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä (2016) tunnistettuihin alueisiin, suojelualueverkostoon, lajihavaintodataan sekä Luontoylänkö-työryhmän maastokartoituksiin. Kartoitustyön resurssien rajoittamana tietoa puuttuu Hämeen järviylängön kaakkois- ja eteläosista, missä myös luonnon ydinalueiden ja ekologisten yhteyksien tarve on ilmeinen.

Karttatarkastelu koskee Luontoylänkö 2030 -hankkeen toiminta-alueita 2- ja 3-teiden välisellä alueella eikä ota kantaa mahdollisiin puutteisiin maakunnan muissa osissa.

◆ Havainnot: vanhan metsän linnut

● Havainnot: Punaisen listan lajit

▨ Yksityiset luonnonsuojelualueet

■ Metsälain 10 § elinympäristöt

▨ Natura-alueet (SAC)

▨ Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat

■ Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat

■ Valtakunnallisesti arvokkaat kallioalueet

▨ Lähteikköjen esiintyminen ja muuttuneisuus

--- Tuulivoima-alueen raja

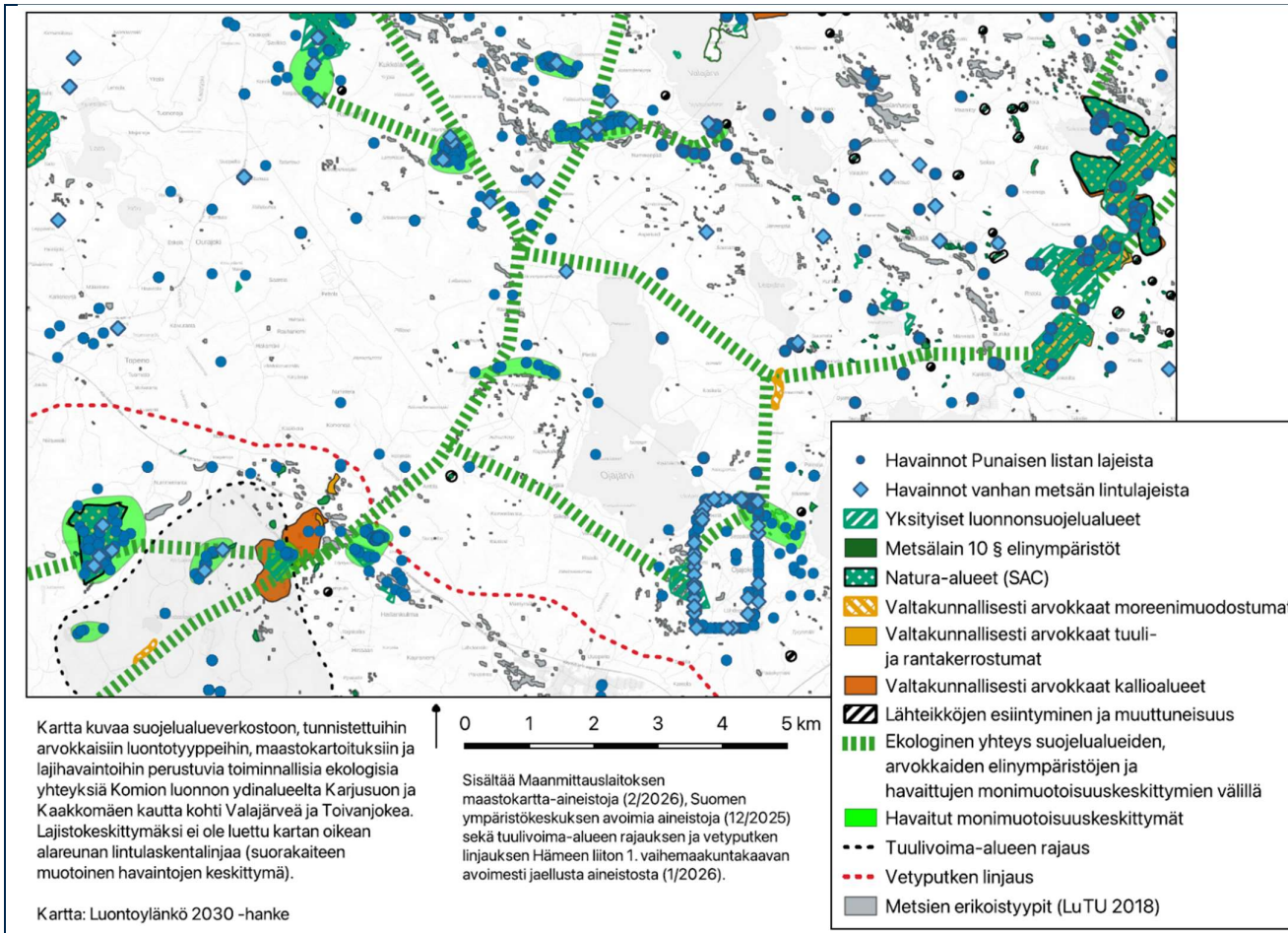
--- Vetyputken linjaus

■ Luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi: metsien erikoistyytit

Kartta: Luontoylänkö 2030 -hanke

Sisältää Maanmittauslaitoksen maastokartta-aineistoja (2/2026) sekä tuulivoima-alueen ja vetyputken rajaukset Hämeen liiton 1. vaihemaakuntakaavan avoimesti jaellusta aineistosta (1/2026).

Vuoden 2016 selvityksessä tunnistetun luonnon ydinalueen poikki kulkee itä-länsisuuntainen ekologinen yhteys, joka on tunnistettu maastotyössä lumijälkihavainnoista sekä Punaisen listan lajien sekä vanhan metsän lintulajien esiintymisestä alueella. Valtakunnallisessa inventoinnissa tunnistetut arvokkaat geologiset muodostumat pitävät yllä alueen geodiversiteettiä, josta biodiversiteetti on riippuvaista (mm. kallio- ja harjulajisto).

Renkäjärven Kalastusyhdistys

Vastine

Lausunnon antaja: Renkäjärven kalastusyhdistys ry on yli 150 jäsenen vapaa-ajan kalastukseen ja virkistystoimintaan keskittynyt yhdistys. Se perustettiin vuonna 1972 Renkäjärven kalastusyhtymänä hoitamaan ja hallitsemaan useiden osakaskuntien omistamaa yhtenäistä vesialuetta. Jäseniksi voivat liittyä kaikki Renkäjärven ja sen ympäristön ruokakunnat, jotka haluavat ylläpitää ja kehittää

Kiitämme lausunnosta ja tarkoista paikallistuntemukseen perustuvista havainnoista tuulivoiman mahdollisista vaikutuksista.

<p>Renkajärveä hyvänä kalastus- ja virkistysalueena. Kalastusyhdistys on rekisteröity Hattulaan, mutta toimii sekä Hattulan kunnan että Hämeenlinnan kaupungin alueella. Pääosa sen jäsenistä on järven vapaa-ajan asukkaita, joiden kotikunta sijaitsee muualla. He kuitenkin maksavat kiinteistöveronsa joko Hattulaan tai Hämeenlinnaan.</p> <p>Lausuntonamme ja kaava-alueeseen osallisena pyydämme, että Niinimäen tuulivoimama-alue poistetaan vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Sen sijaan alue tulee palauttaa Tammelan ylängön ekologiseen ydinalueeseen. Perustelut ovat seuraavat;</p> <p>Suunniteltu tuulivoimapuisto tulee häiritsemään ihmisten viihtymistä Renkajärvellä. Lähes kaikki kalastusmuodot suosivat hiljaista ja rauhallista tekemistä järvellä. Suuren tuulivoimapuiston ääni, lapojen jatkuva liike ja vilkkuvat valot sotivat yhdistyksemme periaatteita vastaan. Järvi muuttuu kauniista erämaajärvestä teollisuusalueen takapihaksi.</p> <p>Olemme nähneet oleellisesti vaivaa ja tehneet paljon vapaaehtoistyötä, pitääksemme kalastuksen mahdollisimman helppona ja järven tilan mahdollisimman hyvänä. Vastaamme järven osakaskuntien puolesta järven kalaston hoitamisesta. Olemme teettäneet järvellä säännöllisesti koekalastuksia, joilla on pystytty osoittamaan, että Angylusjärven aikaiset olosuhteet ovat säilyneet Renkajärvessä. Järvessä on edelleen tuolta aikakaudelta periytyviä eliölajeja. Järven veden laatu on erinomainen. Tuulivoimahanke vaarantaa massiivisella rakentamisella ja maansiirtotöillä alueen luontoarvot ja suojeltujen lajien elinympäristöt niin metsissä kuin vesistöissä. Riski pohjavesien pilaantumiselle ja järvien rehevöitymiselle on suuri. Mahdolliset öljy- ja kemikaalivuodot vain suurentavat riskiä.</p> <p>Suurin osa yhdistyksemme jäsenistä omistaa kiinteistön Renkajärven rannalla tai sen välittömässä läheisyydessä. Tuulivoimapuisto tulee vaikuttamaan alueen kiinnostavuuteen ja kiinteistöjen arvoon. Heidän kannaltaan on erittäin tärkeää, että Niinimäen alue tukee jatkossakin Tammelan ylängön yhtenäistä ekologista ydinaluetta.</p>	<p>Renkajärven erinomaisen vedenlaadun ylläpitäminen on selkeä edellytys lähialueen tuulivoiman rakentamiselle.</p> <p>Maakuntakaavan uusien tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia tullaan tarkentamaan kaavaehdotukseen.</p>
--	--

<h2 style="background-color: #003366; color: white; padding: 5px;">Hämeen kauppakamari</h2>		<p>Vastine</p>
<p>Hämeen kauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta.</p> <p>Yleistä</p>	<p>Kiitämme lausunnosta.</p>	

<p>Hämeen kauppakamari pitää Kanta Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan lähtökohtia pääosin hyvinä ja ajankohtaisina. Kaava tunnistaa maakunnan tulevaisuuden kannalta keskeiset teemat, erityisesti puhtaan siirtymän, energiainfrastruktuurin sekä liikenne ja logistiikkajärjestelmän kehittämisen, jotka ovat ratkaisevia elinkeinoelämän kilpailukyvyille, investointihalukkuudelle ja työllisyydelle. Pidämme myönteisenä, että vaihemaakuntakaava täydentää voimassa olevaa maakuntakaavaa kohdistamalla huomion nimenomaan niihin rakenteellisiin kysymyksiin, joilla on pitkän aikavälin vaikutuksia yritysten toimintaedellytyksiin. Elinkeinoelämän hyvät ja kasvun mahdollistavat toimintaedellytykset tulee taata maakuntakaavassa, koska maakunnan elinvoima ja tulevaisuus on näistä keskeisesti riippuvainen.</p>	
<p>Elinkeinoelämän ja yritystoiminnan toimintaedellytykset</p> <p>Kaavassa elinkeinoelämän näkökulma näyttäytyy ennen kaikkea infrastruktuurin ja toimintavarmuuden kautta. Tämä on perusteltu lähestymistapa maakuntakaavatasolla. Hämeen kauppakamari kuitenkin korostaa, että elinkeinoelämän roolia ja tavoitteita olisi syytä tuoda selkeämmin esiin myös kaavaselostuksen strategisella tasolla. Vertailussa muihin maakuntiin (esim. Päijät Häme ja Pirkanmaa) Kanta Hämeen kaava jää elinkeinoelämän osalta enemmän implisiittiseksi.</p> <p>Yritystoiminnan kasvu, investointien houkuttelu ja työpaikka alueiden kehittyminen tulisi tunnistaa nykyistä näkyvämmiin kaavan tavoitteissa ja vaikutusten arvioinnissa. Kaavaratkaisut eivät saa heikentää olemassa olevien yritysalueiden kehittämismahdollisuuksia tai rajoittaa tulevaa kasvua. Maakuntakaavan tulee tarjota riittävät ja ennakoitavat edellytykset elinkeinoelämän laajentumiselle myös pitkällä aikavälillä. Maakunnallisessa lähestymistavassa tulee huomioida Kanta-Hämeen potentiaali turvallisuuden, puolustusteollisuuden ja puhtaan teollisuuden tuotantoalustana.</p> <p>Hämeen kauppakamari esittää, että kaavaselostukseen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - täsmennetään, miten kaavan ratkaisut tukevat yritysten sijoittumista, kasvua ja uudistumista - tunnistetaan selkeämmin maakunnan rooli osana laajempaa Etelä Suomen ja Helsingin seudun työssäkäynti ja talousaluetta - tunnistetaan maakunnan rooli turvallisuuden ja puhtaan teollisuuden tuotantoalustana 	<p>Merkitään tiedoksi ja huomioidaan jatkovalmistelussa.</p> <p>Tämä vaihemaakuntakaava täydentää ja päivittää Kanta-Hämeen maakuntakaavaa 2040, joka on lainvoimainen kokonaiskaava. Tällä vaihemaakuntakaavalla ei ole tarkoitus päivittää elinkeinoelämän aluevarauksia.</p> <p>Vaihemaakuntakaavalla on kuitenkin osaltaan tarkoitus vahvistaa maakunnan elinkeinojen kehittymistä. Kaavaratkaisujen perusteita tästä näkökulmasta on perusteltua avata kaavaselostuksessa tarkemmin.</p>
<p>Energia ja puhdas siirtymä</p> <p>Puhdas siirtymä ja energiainfrastruktuurin kehittäminen ovat alueen tulevaisuuden kannalta strategisia kysymyksiä. Teollisen mittakaavan uusiutuvan energian tuotanto, vetyhankkeet ja</p>	<p>Merkitään tiedoksi ja huomioidaan jatkovalmistelussa. Kaavaluonnoksessa on esitetty Gasgridin itä-länsisuuntainen vetyputki hankkeen YVA-ohjelman</p>

<p>sähkön siirron vahvistaminen edellyttävät selkeitä ja ennakoitavia maankäytöllisiä ratkaisuja. Sähkön saatavuus ja siirtoverkon kapasiteetti ovat keskeisiä investointien sijoittumispäätöksiin vaikuttavia tekijöitä. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa energiainfrastruktuurin kehittäminen siten, että se tukee alueen teollista ja teknologista uudistumista. Hämeen kauppakamari pitää erittäin myönteisenä, että kaavassa tarkastellaan monipuolisesti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uusiutuvaa energiaa (tuuli, aurinko, bioenergia) - vetytalouden mahdollisuuksia - energian siirtoverkostoja - sekä pienydinvoiman mahdollisuuksia <p>Energia- ja liikenneinfrastruktuuri luo merkittävää potentiaalia energiaintensiiviselle teollisuudelle, uusille investoinneille sekä puhtaan siirtymän liiketoiminnoille. Energiainfrastruktuurin osalta huomioitava keskeisesti huoltovarmuus.</p> <p>Hämeen kauppakamari korostaa, että jatkovalmistelussa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - energian saatavuus, siirtokapasiteetti ja investointien aikataulullinen ennakoitavuus on nähtävä keskeisenä kilpailutekijänä - energiaratkaisujen kytkentä teollisiin ja logistisiin toimintoihin ja huoltovarmuus on syytä kuvata nykyistä konkreettisemmin - maakuntakaavaan tulee osoittaa yleispiirteinen vety- tai monikaasuputken yhteystarvemerkintä Hämeenlinnan suuntaan. 	<p>mukaisena sekä Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta Pirkanmaan rajalle suuntautuva maakunnan omaan tarveharkintaan perustuva linjaus.</p> <p>Energiaverkoston suhdetta teollisuuden ja logistiikan sijainteihin on tarpeen harkita käsiteltäväksi kaavaselostuksessa tarkemmin.</p>
<p>Liikenneinfra ja logistiikka</p> <p>Kanta Hämeen sijainti valtakunnallisten liikennekäytävien varrella on keskeinen kilpailuetu, jota maakuntakaavalla tulee johdonmukaisesti vahvistaa. Maakuntakaavassa on kestävä liikkuksen ohella turvattu elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus, kapasiteetti ja toimintavarmuus. Raideliikenteen kehittäminen, päätieverkoston toimivuus sekä raskaan liikenteen palvelutaso ovat yritysten kilpailukykyyn kannalta kriittisiä tekijöitä. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa riittävät aluevaraukset logistiikka- ja terminaalitoiminnoille sekä tukea niiden pitkäjänteistä kehittämistä.</p> <p>Liikenneinfrastruktuuri on yrityksille paitsi kustannus- myös toimintavarmuuskysymys. Liikennejärjestelmää koskevat linjaukset tukevat pääosin elinkeinoelämän tarpeita. Erityisen tärkeänä kauppakamari pitää:</p> <ul style="list-style-type: none"> - raideliikenteen kapasiteetin kehittämistä nykyisissä käytävissä - logistiikan solmupisteiden tunnistamista ja vahvistamista mahdollistaen myös uudet investoinnit 	<p>Ehdotus elinkeinoelämän kuljetustarpeet huomioimisesta selkeämmin omana tarkastelukokonaisuutenaan on kannatettava. Kaavaselostuksen raskaan liikenteen ja logistiikan arvioidaan ja kuvausta täydennetään tarvittavilta osin.</p> <p>Kaavaselostukseen täydennetään logististen virtojen kuvausta tarvittavilta osin.</p> <p>Liikenteen poistuvat varaukset (tieliikenteen yhteystarve, uusi tielinja) ovat pääosin hyvin pieniä tarkennuksia</p>

<p>- valtateiden ja pääväylien toimivuuden turvaamista yritysten kuljetusten näkökulmasta, huomioiden keskeisesti myös poikittaiset väylät kuten VT12, VT10 ja KT54</p> <p>Hämeen kauppakamari esittää, että kaavan jatkotyössä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elinkeinoelämän kuljetustarpeet huomioidaan selkeämmin omana tarkastelukokonaisuutenaan - liikenne- ja logistiikkaratkaisujen kytkentä yritys- ja teollisuusalueisiin tehdään näkyvämmäksi - arvioidaan huolellisesti poistuvien varausten vaikutukset yritystoiminnan sijoittumismahdollisuuksiin ja alueelliseen kilpailukykyyn. 	<p>olemassa olevaan tilanteeseen ja voimassa olevaan maakuntakaavaan, jossa esimerkiksi vanha merkintä kumotaan ja korvataan uudella hyvin vastaavalla merkinnällä suunnitelmien tarkennuttua tai yhteyden osittaisen toteutumisen vuoksi. Merkittävin yhteys, joka osalta matkaa on merkitty kokonaan kumottavaksi, on Riihimäen itäinen kehätie. Yhteyden poistoa on käsitelty jo aiemmin hyväksytyssä (ei lainvoimainen) Riihimäen yleiskaava 2050:ssä. Hämeen liitto täydentää yritysvaikutusten kuvausta tämän osalta.</p>
<p>Yhteenveto ja kehittämissuhteet</p> <p>Hämeen kauppakamari pitää vaihemaakuntakaavaa hyvänä ja tarpeellisena kokonaisuutena, joka luo edellytyksiä Kanta Hämeen elinvoimalle. Kaavan vaikuttavuutta elinkeinoelämän näkökulmasta voidaan kuitenkin vahvistaa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sanoittamalla elinkeinoelämän rooli ja tavoitteet nykyistä selkeämmin - Kytkemällä energia- ja liikenneinfra vahvemmin yritystoiminnan ja investointien näkökulmaan - Korostamalla Kanta Hämeen asemaa osana laajempaa Etelä Suomen talousaluetta ja tärkeänä alueena turvallisuuden ja puhtaan teollisuuden tuotantoalustana. <p>Näillä täydennyksillä maakuntakaava tukee entistä paremmin yritysten kasvua, investointeja ja työllisyyttä sekä vahvistaa Kanta Hämeen kilpailukykyä pitkälle tulevaisuuteen.</p> <p>Hämeen kauppakamari toivoo jatkuvaa vuoropuhelua kaavan jatkovalmistelussa ja tuo valmisteluun alueen elinkeinoelämän näkemyksiä erityisesti kilpailukykyyn ja kasvua mahdollistavien investointien ja infrastruktuurin jatkuvasta kehittämisestä.</p>	<p>Hämeen liitto käy mielellään vuoropuhelua kauppakamarien kanssa elinkeinoelämän ja kilpailukykyyn kehittämisen asioista.</p>

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta ja aineistoon perehtymiseen saamastamme lisäajasta.

Huomioitamme vaihemaakuntakaavan Janakkalaa koskeviin kohtiin

1 Tuulivoima-alueet

1.1 Alue 25, Lamminmaa

Tämä Valajärveen, Rehakkaan, Joutjärveen ja Alasjärveen rajoittuva alue sisältää monipuolista metsää, suojeltuja metsäalueita sekä arvokkaita luontokohteita, kuten soisia lampia, puroja, jyrkänteitä ja kallioita. Hämeen ekologisten verkostojen selvityksessä (2016) alue osoitettiin merkittäväksi ekologiseksi yhteydeksi. Seutu on lisäksi Tervakosken taajaman lähiluontoaluetta, jonka merkitys hiljaisena luonnon alueena ja retkeilyalueena syrjässä moottoritien melulta, on tärkeä. Alue tulee huomioida merkittävänä ekologisena käytävänä, luonnon omana alueena, virkistysalueena sekä tärkeänä alueellisena hiilensitoja-alueena. Suunniteltu tuulivoima-alue sijoittuu kaavassa kulttuurillisesti ja maisemallisesti merkittävien alueiden läheisyyteen (mm. Hakoinen-Kernaala kartanoalue) ja aluearviointin mukaan se tulisi näkymään laajalle ympäristöön. Tällöin tuulivoima-alueella olisi myös maisemallisesti huomattavia negatiivisia vaikutuksia. Vaikka Lamminmaan alueella harjoitetaan myös metsätaloutta, joka jo sinällään pilkkoo yhtenäisiä metsäalueita, ei sillä voida perustella pahimmillaan kuuden tuulivoimalan rakentamista alueelle pirstoen sillä yhä lisää isoja metsäisiä luonnolle kuuluvia alueita. Tämä tuulivoimavaraukseen ei ole ekologisesti, kulttuurillisesti eikä yhteisöllisesti hyväksyttävä ja se tulee poistaa kaavaesityksestä.

Kiitämme kattavasta ja monipuolisesta lausunnostanne.

Lamminmaan alue on tunnistettu Hämeen liiton vuonna 2022 teettämässä tuulivoimaselvityksessä potentiaalisesti tuulivoima-alueeksi. Hämeen liiton jatkoselvityksissä alue on edelleen todettu ominaisuuksiltaan tuulivoiman tuotannolle keskimääräistä soveltuvammaksi. Alueelle ei ole kuitenkaan mahdollista toteuttaa tuulivoimatuotantoa niin laajalti, että alueen voisi todeta maakunnallisesti merkittäväksi. Tästä syystä aluetta ei ole sisällytetty 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnokseen, mutta alue on mainittu kaavaselostuksessa. Lamminmaalle ei siis ole kaavaluonnoksessa esitetty sijoittuvan oikeusvaikutteista kaavamerkintää.

Tuulivoiman rakentaminen maakuntakaavaan merkittyjen alueiden ulkopuolella tapahtuu yleiskaavoituksen kautta lainsäädännön sallimissa puitteissa.

1.2 Alue 7, Löytymäki-Hietoinen

Löytymäki-Hietoisen tuulivoima-alue sijaitsee Mallinkaistenjärven ja Mommilanjärven välisellä metsäisellä kaistaleella. Rajaus on sijoitettu keskelle vuoden 2016 ekologisten verkostojen selvityksessä tunnistettua ekologista yhteyttä, jota ei ole merkitty maakuntakaavaesitykseen näkyviin lainkaan. Alue kuuluu laajaan metsäiseen ja hiljaiseen alueeseen, joka on osa tärkeää ekologista yhteyttä. Ekologinen yhteys kulkee alueella sekä itä-länsi, että etelä-pohjoissuunnassa. Itä-

Lainvoimaisessa maakuntakaavassa on esitetty vain osa maakunnan alueelta tunnistetuista ekologisista yhteyksistä ja lähtökohtaisesti ne, joiden jatkuvuuden säilymisestä huolehtiminen on muu maankäyttö huomioiden kriittisintä.

Janakkalassa sijaitseva luonnon risteyskohta lisää sen erityismerkitystä luonnolle ja on siksi säilytettävä mahdollisimman yhtenäisenä, metsäisenä alueena ilman lisärakentamista. Maakunnallisesti merkittävän (jopa 8 tuulivoimalan) rakentaminen tälle metsäiselle luonnonristeysalueelle olisi merkittävä haitta. Janakkalan kunnan omistama Mallinkaisten virkistysalue sijaitsee alle viiden kilometrin päässä esitetystä tuulivoima-alueesta ja sen merkitys Etelä-Suomen ja Hämeen alueen retkeilyalueena on merkittävä. Tärkeimpinä arvoina alueella koetaan sen luonnonläheisyys, erämaisuus ja hiljaisuus. Tuulivoiman tekemä maisemallinen haitta ja mahdollinen meluhaitta vaikuttaisi negatiivisesti alueen virkistysarvoihin ja sillä olisi vaikutusta myös yhteisöllisesti. Tuulivoiman vaikutus linnustoon on tutkimustenkin mukaan väistämätöntä. Muuttolinnut voivat oppia väistämään tuulivoima-alueita, mutta voimaloiden rakentaminen aina aiheuttaa haittaa paikkalinnuille. Luonnonympäristön pirstoutuminen (huoltotiet, asennuskentät) tuhoaa suoraan lintujen elinympäristöjä. Peitteistä metsää suosivat lajit, kuten metso, taantuvat. Mallinkaisten retkeilyalueella tiedetään olevan metsojen reviierejä. Tuulivoiman tiedetään häiritsevän myös pöllöjä ja lähialueella onkin tiedossa mm. pesivä huuhekaja. Lintujen lisäksi tuulivoiman tiedetään häiritsevän myös lepakoita rajoittaen niiden reviirien kokoa ja saalistusreittejä. Pimeällä metsäisellä alueella havaitaan Janakkalassa lepakoita säännöllisesti. Mallinkaisten retkeilyalueelta on luontokartoituksen yhteydessä havaittu useita eri lepakkolajien reviiereitä. Onkin oletettavissa, että myös suunnitellulla tuulivoima-alueella elää lepakoita.

1.3 Huomioita tuulivoimasuunnitelmista

Meillä herääkin kysymys, onko vaikutusten arviointi tuulivoimahankkeissa ollut riittävää? Hämeen ekologisten verkostojen selvityksen tulokset (2016) tulisi olla kokonaisuudessaan huomioon otettuina maakuntakaavassa, jonka tehtävänä on ohjata tulevaa päätöksentekoa. Vastuullinen maakuntakaava huomioi kaikki tausta-aineiston luontoarvot tasapuolisesti, jolloin ne otettaisiin huomioon tulevaisuuden suunnittelussa.

”Maakuntakaavassa ratkaistaan valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät alueiden käyttöön liittyvät kysymykset. Maakuntakaava ohjaa kuntien yleis- ja asemakaavoitusta ja viranomaisten muuta alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa maakuntakaava huomioon ja myös pyrkiä edistämään kaavan toteuttamista.”

(Vaihemaakuntakaava 2040 selostus)

Tuulivoimarakentamisessa voimaloiden sijoittamiseen tulisi suosia alueita, jotka eivät ole lähtökohtaisesti luonnolle tärkeitä hiljaisia alueita, vaan sijaitsevat esimerkiksi asutuksen ulkopuolella muun melusaasteen läheisyydessä tai teollisuusalueilla.

”Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset pysyvään asumiseen, vapaa-ajan asumiseen ja virkistykseen sekä maisema-, kulttuuriympäristö- ja luonnonarvoihin sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia.” (Vaihemaakuntakaava 2040 selostus)

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa ei ole esitetty uusia ekologisia yhteystarpeita.

Kiitämme tarkoista paikallistuntemukseen perustuvista havainnoista.

Tuulivoimatuotannon sijoittamista keskeisimmille ja hiljaisimmille luonnon ydinalueille on pyritty välttämään.

Maakuntakaavan uusien tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia tullaan jatkamaan ja syventämään kaavaehdotusta varten.

<p>2. Tervakosken Alasjärven lähialue</p> <p>2.1. Saukonojan alue, SL/MY –merkintä Maakuntakaavan tehtävänä on mm. kuntarajat ylittävän alueidenkäytön osoittaminen sekä maakunnan erityispiirteiden tunnistaminen. Saukonoja on jo tällä hetkellä osittain luonnonsuojelualuetta ja sillä on merkittäviä luontoarvoja. Se rajoittuu Luuliovuoren luonnonsuojelualueeseen. Mielestämme alueelle ja sen tulevaisuudelle olisi hyödyksi muuttaa alueen merkintä luonnonsuojelualueeksi, ohjaten sen merkitystä tärkeänä luontoyhteytenä ja suoluonnon alueena. Tämä tukisi alueen kehittymistä ympäristöönsä sopivaksi ja luonnoistaan merkitykselliseksi alueeksi.</p> <p>2.2. Piilonsuon kiertotalousalue, EKO-merkintä Kiertotalousalueen merkintä on kartassa virheellinen ja se tulisi poistaa, sillä alueen läpi kulkee tärkeä ekologinen yhteys, jonka palautumista luonnontilaan tulisi ennallistamisen kautta vauhdittaa sen sijaan, että kiertotaloushanke vaarantaisi lähialueen Saukonojan suoalueen ja sitä myöden myös nyt jo rehevöitymisestä kärsivän, mutta monimuotoisen, Alasjärven. Kiertotaloudella on tärkeä osa kestävässä kehityksessä, mutta sitä ei tule toteuttaa luonnontilaa heikentävillä toimenpiteillä. Kaatopaikan sijoittaminen suolle on poikkeuksellisen riskialtista; pitkäaikainen vaarallisen jätteen varastoiminen alueelle on suuri uhka pohjavesille. Muita merkittäviä riskejä soistuneella alueella ovat lisääntyneen sadannan ja valunnan aiheuttamat haasteet vesienhallinnalle ja -laadulle. Pohjavedenpinta hankealueen suoalueella on paikoin lähellä maanpintaa. Muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa (ilmastonmuutos) on varauduttava siihen, että sadannan kasvaessa vesien hallinta on entistä haastavampaa. Alueen vesienhallinta selvitys pohjautuu oletukseen, että toiminta pysyy koko alueen elinkaaren ajan normaalina. Tämä on liian riskialtista ajattelua muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa. Alueen huleveden hallintasuunnitelma puolestaan perustuu Varisojaan, jonka kapasiteetti on jo nyt ääri rajoilla. Mikäli pintavesiin pääsisi hankealueelta vaarallisia aineita, vaikutukset voisivat ylettyä vesistöjä pitkin Alas- sekä Kernaalajärveen asti. Vaarallinen jäte sisältää ympäristölle ja terveydelle haitallisia aineita, kuten elohopeaa, muita raskasmetalleja, dioksiineja sekä mikromuovia. Miten voidaan taata, että tällaisia aineita ei lähde leviämään ympäristöön epävakaisissa olosuhteissa? Hankealueella muodostuvat hulevedet on tarkoitus johtaa Varisojaa pitkin Tervajokeen, jonka ekologinen tila on tälläkin hetkellä vain tyydyttävä. Epäselvää on myös se, kuinka voidaan taata, että hankealueelta ei pääse valumaan saastunutta vettä Saukonojaan ja sitä kautta Alasjärveen. Lisäksi hankealueesta aiheutuvan valosaasteen vaikutuksia ei ole arvioitu riittävän kattavasti YVA:ssa. Valaistut kenttä- ja käsittelyalueet lisäävät todennäköisesti valosaasteen määrää, joka puolestaan vaikuttaa negatiivisesti yöaktiivisten lajien käyttäytymiseen ja liikkumiseen sekä heikentää pimeän</p>	<p>Saukonojan toteutettu luonnonsuojelualue on merkittävästi pienempi kuin maakuntakaavassa oleva SL/MY- alue. SL/MY- merkinnän SL-osa kumoutuu, mikäli alueen suojelua ei ole toteutettu tai sen suojelusta muuten sovittu. Saukonojan kohdalla tulee tarkistaa Lupa- ja valvontavirastolta, kumpi merkintä Saukonojan kohdalle on oikeampi.</p> <p>Piilonsuon kiertotalousalue sisältyy lainvoimaiseen Kanta-Hämeen maakuntakaavaan 2040, eikä sitä käsitellä tässä kaavassa.</p>
---	---

<p>ajan luonnonrauhaa. Valo- ja melusaasteen kautta hankkeella on merkittävää haittaa niin lähialueella asuville ihmisille kuin lähiluonnollekin.</p> <p>Nämä asiat huomioiden Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry ei voi tukea hankkeen toteuttamista Piilonsuon alueelle ja siksi pyytää ohjaavan kaavamerkinnän poistamista. Mikään hankkeen kolmesta toteuttamisvaihtoehdoista ei tue ekologisesti kestävästä kehitystä vaan heikentää merkittävästi ympäröivän luonnon tilaa.</p>	
<p>2.3. Suoalueiden merkitys</p> <p>Vaihemaakuntakaavan taustaselvityksissä painottuu elinkeinotoiminta ja liikenne.</p> <p>Maakuntakaavoituksessa tulee kuitenkin ottaa huomioon tasavertaisesti kuntien luonto- ja ilmastotavoitteet. Suomi on sitoutunut niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen ja ennallistamaan heikentyneitä elinympäristöjä. Soilla on merkittävä rooli monimuotoisuuden säilymisen kannalta. Koska valtaosa Euroopan soista sijaitsee Suomessa, on Suomen valtiolla ja sitä kautta kunnilla erityisvastuu niiden suojelussa.</p> <p>Ympäristöministeriö on todennut, että soiden suojelu ja ennallistaminen vahvistaa suoluonnon monimuotoisuutta, hillitsee ilmastonmuutosta ja parantaa vesistöjen tilaa. Suot ovat Euroopan luontotyypeistä myös kaikkein uhanalaisin ryhmä. Pientenkin suoalueiden ja kosteikkojen säilyttäminen luonnontilaisina on arvokas teko luonnon monimuotoisuuden rikastuttamiseksi.</p> <p>Luonnontilaiset suot edesauttavat tunnetusti hiilen sitoutumista ja puhdistavat vettä pidättämällä ravinne- ja kiintoainekuormitusta. Soiden merkitys vesienhallinnassa on merkittävä, sillä ne tasaavat tulvahuippuja ja hidastavat virtaamia.</p> <p>Taustaselvityksissä on ensiarvoisen tärkeää huomioida luonnonsuojelu- ja luontotyyppialueet, valtion soidensuojelun täydennysehdotus- alueet, Natura-alueet sekä lintujen kannalta merkittävät alueet. Arvokkaat geologiset muodostumat ja harjualueet tulee myös huomioida selvityksissä.</p> <p>Piilonsuo on alkanut ennallistua hyvin turpeennoston jäljiltä. Alueella tavataan jo monia suoluonnon kannalta tärkeitä lajeja. Suon läpi kulkee myös monien vaeltavien eläinten, kuten hirvien, peurojen ja susien liikkumisen kannalta tärkeä ekologinen yhdyskäytävä, jota ei tule rikkoa. Piilonsuon alue toimii myös paikallisille asukkaille maisemallisesti arvokkaana ulkoilu- ja virkistyspaikkana. Aluetta tulisi kehittää luonnolle tärkeänä alueena.</p> <p>3. Pohdintaa ja kehitettävää</p> <p>Me ihmiset olemme osa luontoa, emmekä voi elää ilman sitä. Luonnolla ei ole omaa ääntä, joten luonnonsuojelujärjestöissä meidän tehtävämme on tuoda se esiin. Luontokato ja ilmastonmuutos ovat todellisia uhkia, joiden etenemistä emme saa toimillamme kiihdyttää. Niinpä on ensiarvoisen</p>	<p>Suo- ja muiden luonnonsuojelualueiden kokonaisuus on käsitelty lainvoimaisessa kokonaiskaavassa, eikä merkintöihin ole tarkoitus tehdä muutoksia tässä vaihemaakuntakaavassa.</p> <p>Suoekosysteemeihin kiinnitetään huomiota myös aurinkovoima-alueiden suunnittelumääräyksessä sekä luonnon ydinalue -merkinnän välityksellä.</p> <p>Mainitut erityisalueet on kaavan laatijoilla tiedossa, ja ne huomioidaan kaavamerkintöjä suunniteltaessa.</p> <p>Selvitysten ajantasaisuutta arvioidaan kaavaprosessin aikana.</p>

<p>tärkeää huomioida maakuntakaavassa lajien geenivirtojen kulkeminen maakunnasta toiseen ja tarjota alueemme elämälle sille sopivimmat elinympäristöt ihmisenäkin niitä omassa maakunnassa arvostaen. Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry haluaa muistuttaa, että Janakkalan kunta kuuluu Luontoviisaat kunnat-verkoston ja on sitoutuvat verkoston kriteereihin, eli luontokadon hillintätoimiin ja linjauksiin, joilla kunta pyrkii vähentämään oman toimintansa luontoa heikentäviä vaikutuksia ja edistämään luonnon monimuotoisuutta. Tämä tarkoittaa pitkäjänteistä ja tavoitteellista työtä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi, jota yhdistyksemme omalla toiminnallaan vahvistaa. Tätä periaatetta noudattaen kunta pyrkii huomioimaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kaikessa kaavoituksessa ja maankäyttöön liittyvissä asioissa. Kunta on myös sitoutunut uudessa strategiassaan turvaamaan ja vaalimaan lähiluonnon monimuotoisuutta. Janakkalan kunnan sitoutuminen luontotyöhön osoittaa, miten tärkeänä kunta kokee luonnon merkityksen olemassaololle ja tulevaisuuden elinvoimalle. Luonnonsuojelulain mukainen luonnon monimuotoisuuden turvaamisvelvoite edellyttää, että kaavoituksessa vältetään merkittävää luonnonarvojen heikentymistä ja turvataan ekologisten verkostojen säilyminen.</p> <p>Janakkalan Luonto ja Ympäristö ry vaatiikin Janakkalan kunnan alueella toimivana Suomen Luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistyksenä, että maakuntakaavapohjaan merkittäisiin kaikki Hämeen ekologisen selvityksen (2016) tärkeiksi määrittelemät alueet täysimääräisinä: kaikki luonnon ydinalueet, merkittävät vesistöt ja ekologiset yhteydet, kriittiset ekologiset yhteydet sekä ns. pullonkaula-alueet. Kiinnitimme tätä mielipidettä kirjoittaessamme huomiota myös siihen, että ekologinen selvitys on tehty jo 10 vuotta sitten. Mietimme, onko luontoalueissa tapahtunut tässä ajassa jo sellaisia muutoksia, joita pitäisi ottaa huomioon.</p> <p>Myös Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen hiilinielut ja varastot selvitys on tehty jo viisi vuotta sitten. Metsien hakkuut ovat lisääntyneet kunnassamme viimeisten vuosien aikana ja avohakkuuta on tehty paljon. Tämän suhteen emme usko vaikutusten arvioinnin olevan enää ajan tasalla riittävää hiilinieluarviointia ajatellen.</p>	
<p>4. Kaavan lainvoimaisuus</p> <p>Alueidenkäyttölain 9 §:n mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on oltava käytettävissä tarpeellinen selvitys suunnitelman merkittävistä ympäristövaikutuksista, mukaan lukien vaikutukset luontoon, maisemaan ja ekologisiin yhteyksiin. Lisäksi AKL 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa alueiden käytön ekologiseen kestävyteen sekä ympäristövaikutusten arviointiin.</p>	<p>Nähtävillä olleen kaavaluonnoksen ei ole tarkoitus olla valmis kaava, vaan esittely valmisteluvaiheen aineistoista ja alustavista ratkaisuista. Vaihemaakuntakaavan valmistelu jatkuu edelleen ja kaavan ratkaisuja tullaan työstämään kaavaehdotukseksi, jonka on</p>

Olemme Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiirin kanssa yhtä mieltä siitä, että kaava ei täytä laissa asetettuja sisältövaatimuksia eikä vaikutusten selvittämisvelvollisuutta. Kaava tulee palauttaa uudelleen valmisteltavaksi siten, että luonnon monimuotoisuus, yhteisvaikutukset ja alueellinen kokonaisarviointi selvitetään asianmukaisesti.

sisällöltään tarkoitus olla valmiin kaavan veroinen.